

**Dictorum fere omnium: quae de sacramentali verborum
Coenae interpretatione, & plerisque alijs partibus doctrinae de
Coena Domini, citari Ex Veteribus scriptoribus solent:
explicatio**

<https://hdl.handle.net/1874/455982>

DICTORVM

FERE OMNI VM: QVAE
DE SACRAMENTALI VER-
borum Coenæ Interpretatione, & ple-
risq; alijs partibus doctrinæ de Coena
Domini, citari EX VETERIBVS

SCRIPTORIBVS solent :

EXPLICATIO

PER CHRISTOPHORVM PE-
*celium, Theologia Doctorem & Professorena
in Ecclesia & Schola Bremensi,*

Ad confirmandum pium lectorem in
vera & indubitata sententia scripturæ sa-
cræ, & Ecclesiæ Orthodoxæ veteris :

Et ad defendendam Appendicem Tra-
ctatus de Coena : In qua testimonia Patrum
insigniora de Sacramentali locutione in
verbis Coenæ, collecta, & ubi opus
fuit, explicata sunt.

Quam HERMANVS HAMBELMANVS libello fu-
tilissimo (cui Titulum ineptè fecit : *De Depra-
uatione, fraudulentia, impostura, falsitate O-
Christ. Pez. & omnium Sacramentariorum*)
temerario & stolido conatu op-
pugnare ausus est.

BREMÆ, Typis Bernhardi Petri. 1792.

DICIONARIO

DE LA LENGUA CASTELLANA

DE DON JOSE CANALEJO

DE LA REAL ACADEMIA DE LA LENGUA

DE MADRID

EN LA IMPRENTA DE DON ANTON DE SOTO

EN EL AÑO DE 1780

LIBRO PRIMERO

A

Abad

Abadengo

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

Abadía

INDEX PRÆCIPVARUM
matarum, quæ in hoc libro
tractantur.

- I**N Præfatione ad D. Grunrodium, de petulantia multorum in conuitijs spargendis contra Orthodoxos
- De Hunij recenti scripto.
- De Selnecceri factoribus, quos post mortem suam reliquit.
- De Hamelmano, quis sit, & cur respondendum eam fuerit.
- Scopus Appendicis, quam Ham. Tractatum integrum de Cœna præteriens, oppugnandam sibi sumit. Pagina. 1. 2. 3. 4.
- Calumniosa accusatio Hamelmãniaca duplex: quasi appendix non OMNIA PATRVM dicta: & quasi NON BONA FIDE citata contineat 4. 5.
- Propositio bipartita Responsionis oppositæ Hamelmano. 5. 6.
- Quæstiones Hamelm. de capitibus controuersis in articulo de Cœna, & earum explicatio. 6. 7. 17. 110. 145. & passim toto libro.
- Refutatio primæ accusationis Ham. de dictis patrum non omnibus citatis. 1. 2. 3. 4. 7. 16. 119. & passim alibi.
- Refutatio alterius accusationis: Et Confirmatio: Quod singula dicta patrum optima fide citata sint in appendice de Sacramentali verborum Cœnæ interpretatione: pag. 8. vsque ad p. 15. & sigillatim in explicatione singulorum dictorum, toto libro sequenti.
- Quod Ham. facto ipso reum se demonstrat eorū criminum, de quibus falso alios accusat. p. 2. 6. 9. 27. & passim toto libro.

INDEX

Explicatio dictorum qua de Cæna Domini citantur ex Patribus in hoc libro.

Ignatij dicta ex Theod.	P. 20.
Ad Rom.	22.
Ad Ephes.	23. 24.
Iustini Martyris	
Contra Tryphon.	27.
In Orat. ad Anton.	28.
Clementis Alexandrini. Ex lib. 2. pædag.	31.
Irenæi ex lib. 4. & 5.	pag. 32. 33. 38.
Tertulliani ex lib. 4. contra Marc. p. 47.	45.
Ex lib. de Resurrect.	49.
Ex Apologet.	50.
Ex lib. de Orat. pud. iud.	
Cypriani ex epist.	P. 51. 52. 53.
Ex serm. de laps.	54. 55. 56.
Ex serm. de C. D. 59. 61. 62. & 93.	
Origenis ex hom.	57. 58.
Dionysij Alex.	57.
Synodi Nicenæ.	71. 73.
Dionysij Areop.	74. 75.
Eusebij Emiffent.	75. & deinceps
Eusebij Cæsar.	79. 80.
Basilij	82. & deinceps 100.
Athanasij.	81. 95. 101.
Hilarij.	85.
Ephrem.	85.
Hesychij.	86.
Arnobij.	86.
Iuenci Poëtæ.	86.
	Chry-

INDEX.

Chrysoftomi ex hom. 83. super Matth.	87
Ex hom. 45. super Ioh.	88
Ex hom. ad Antioch.	89
Ex lib. de d. g. sac.	89
Ex hom. ad Pop.	89
Super 2. Corinth. vlt.	90
Hom. 51. in Matth.	99
Hom. 13. super priorem ad Cor.	90
Hom. 2. ad Pop. Ant. & de diuit. & paupert.	91
Hom. 24. super priorem ad Corinth.	91
Ex hom. 3. ad Ephes.	92
Ex Hom. de prod. Iud.	92
Hom. 5. de Philog.	92
Ex opere imperf.	92
Ex Comment. super Ps. 22.	96
Ex hom. 17. ad Heb.	96
Ad Cæs. Mon.	96
Niffeni ex Orat. 1. de resurr. Christi	100
Macarij ex hom.	102
Nazianz. in Orat. ad Ciu.	103
Ex Apolog. fugæ.	97
Ex serm. 2. de Paschate	104
Ex serm. in laudem soror.	98
Ex 1. Orat. in Iulian.	104
Ex Orat. de Athan.	105
Ambrosij de ijs qui imit.	107. 112
Ex lib. 4. de Sacram.	108. & deinceps.
Ex lib. de poenit.	111
Super 11. ad Corinth.	111
Super Lucam.	112
In historia Theodosij.	112
Hieronymi super Matth.	114
Super Mar. s.	114
	Ad

INDEX

Ad Hedib.	115
Super Elaiam	116
Super Lucana	116
Contra Iouina.	116
Super Malach.	117
Super Sophon.	117
Ad Ruff Mon.	117
Super Corinth.	117. 118.
Helychij super Leuit. 120. & deinceps.	
Augustini super Psalm.	pag. 94. 127.
	128. 129. 130. 146.
	94. 128. 130. 142. 143
In Iohan.	94
De vera inuoc.	123
Ad Bonif.	124
Ad Euod.	124
Contra Adim.	125
Contra Faustum.	126
De fide ad Petrum.	128
De peccator. mer.	130. 131
Ex sentent. Prosp.	132. 136
Ex serm. ad Infant.	137
Ad Ianuar.	138
Lib. de Catechif. rud.	138
Contra adu. leg.	139. 141
De verb. Apost.	139. 142. 143
Contra Petil.	139. 141. 143.
De verb. Dom.	140
De temp.	140
De adu. Domini	142
Ad Iulian. Com.	142
De Ciuit. Dei	144
Contra Don.	144
Ad frat. in Ex.	144
De pœnit.	144
Theodoretii ex Dialog. 148. & deinceps.	
Super	

INDEX.

Super priorem ad Corinth.	153
Cyrilli super Iohann.	153
Gelasij	165. 166
Leonis	167. 179. 180.
Gregorij	180. 181
Beda	167. 168
Bertrami	169. & deinceps.
Paschasij	173
Bernhardi	175
Lanfranci.	181

Exempla Calumniarum Hamelmani.

De Corpore Christi affixo certo cœli loco	p. 19
Quasi simpliciter negetur ab Orthodoxis, quod Eucharistia sit caro Christi	28
In deprauanda sententia verborum Theod. B. de corpore remoto à pane Euchar. quantum à terra cœlum remotum est.	22
De nuda figura panis : & nudis signis	47. 62. 98 107. 109
De præsentia Corporis in vniuersum negata in C. D.	84. 98
Quasi per ascensionem literaliter intellectam tollatur prorsus communio corporis in cœna.	98
In deprauanda sententia Orthodoxorum de adoratione carnis Christi.	p. 134

Exempla PARADOXORVM

Hamelm.

Quòd Patrum dicta non possint esse testimonia, si explicatio addatur.	17
Quod vna eademque forma prædicationis sit, in verbis	bis

INDEX.

- his Evangelistæ: Verbum caro factum est.** 22
Quòd panis simpliciter sit Corpus Christi. 19. 150
Quòd corpus Christi, non quidem localiter, sed ta-
men corporaliter insit in pane. 152
Quòd corpus Christi substantialiter coexistat ad lo-
cum panis 39
Quòd corpus C. propriè loquendo in manu ministri
sit, & in os communicantium iugeratur 54. 87
 116. 174. 175
Quòd corpus C. CONTINEATUR in panis sub-
stantia 32
Quòd Sanguis Christi substantialiter contineatur in
calice. 52
Quòd nulla ratione comestio fieri possit à nobis-
quàm ore. 100
Quòd res non solum terrena, sed etiam cœlestis, ore
corporis percipiatur. 34. 36. 78. 100
Quòd impij ipsius corporis Christi participes fiant
propriè loquendo 42. 67. 68. 70. 127
Quòd altaria necessariò retinèda sint in Eccle. 78. 99
Quòd ipsissimo corpore & S. Christi, Caro & San-
guis noster alatur. 29. 40. 44. 46. 118.

Exempla inscitia & oscitantia

Hamel.

- In particulis sicut & sic perperam interpretandis** 28
In particulis: Non tam, quàm. 64
Verum & figuratum opponit, tanquam contraria.
 21. & 22
Vocabula typi & archetypi confundit 32
Typum opponit antitypo, perinde vt Christus & An-
tichristus sint contraria. 99

Exempla ineptiarum Hamelmani.

INDEX:

- In** mouendis quæstionibus dissimilibus, partim ambiguis, partim alienis à proposito, quoties respondere ad argumenta non potest. 24. 30. 72. & passim in toto libro.
- In** digrediendo ad ea, quæ controuersa non sunt. 25. 26. 33. 46. 48. 57. & passim alibi.
- In** cumulandis dictis vnius authoris quæ eandem sententiam continent. 33. 43. 52. 80. 96. & passim alibi.
- In** probatione deferenda neganti, quam omnes norunt affirmanti incumbere. 26. 36. 94. & passim alibi.
- In** temeraria negatione eorum quæ clarissimè extant in patribus. 30. 94. 96. 97. 102. 149. & passim alibi.
- In** reprehendendis aut eludendis ijs, quæ optima consequentia inferuntur ex dictis authorum. 21. 30. 35. 39. 40. 45. 51. 52. 63. 71. & alibi passim.
- In** reiiciendis pro libitu, quæ refutare non potest 35. & passim in toto libro.
- In** postulanda probatione eorū, quæ per calumniam Orthodoxis tribuit. 36. 55. 76. 80. 84. 98. & alibi passim.
- In** telis contra seipsum afferendis. 22. 31. 49. 50. 55. 81. 83. & passim toto libro.
- In** argumentis Orthodoxorum prætereundis silentio, ad quæ respondere non potest. 21. 41. 59. 60. 72. 73. 98. 107. 108. 133. 147. 178.
- In** dictis patrum, quæ de spirituali communionem corporis loquuntur, ad oralem Manducationem detorquendis. 104. 130. 159. & alibi passim.

INDEX.

- In ijs quæ sacramentaliter dicta sunt, ad literam accipiendis 44. 50. 52. 53. 54. 55. 59. &c.
- In compellatione nobilissimi viri D. Grunrodij toties ingeminata 46. 56. 58. 61. 71. 73. 84. 87. 93. 98. 113. 119. 134
- In prouocatione subinde repetita ad Electores, Principes, Comites, Nobiles, Doctores, pios & Christianos omnes. 46. 47. 56. 93. 98. 113. 119. 134. 145. 146. 154. & passim alibi
- In postulanda Orthodoxorum condemnatione & ejectione ex Ecclesia Bremensi ante causæ cognitionem: compellatis peculiariter Archiepiscopo & Capitulo Bremensi. 178. 183.

Materia obiter tractata & explicata in libro sequenti.

- Collatio vnionis person. & Sacramentalis 66. 79. 169
- Collatio verbi & sacramentorum 37. 38. 39. 49. 77
- Mutatio Sacramentalis 66. 100. 110
- Vnio nostri cū Christo corporalis & spiritualis 100
- Communio C. C. citra mixtionē cū nostris corp. 88
- Sacramenta tantum in vsu sunt Sacramenta 74
- Cum pane sumi corpus, quomodo sit intelligendum 77
- Præsentia Christi non ad panem, sed ad hominem referenda 78
- Aliud est loqui de præsentia KOINONIAS: aliud de præsentia quo ad situm loci 19. 84. 91. 114. 133
- Sursum corda 91
- Dicta patrum, quæ expressè continent negatiuam oppositam orali manducationi corporis propriè loquendo 93. 94. 95
- ἡ ἰσολαΐα, quam re ipsa tuetur Hamel. 99
- No.

INDEX.

Nobilissimi viri Iohannis Munsteri honestum nomen arrosum ab Hamel,	78. 99
De Philippo Melanthono, quem probri loco obijcit Hamel, discipulis illius	43
De sententijs Patrum à Philippo Melanthono colle- ctis.	108. 109
De Sententia Philippi in causa Sacramentaria	177.
Historica de Alberto Hardenbergio.	177
De Iodoco Glaneo.	189

Finis Indicis.

AD

AD VIRVM CLA-
RISSIMVM D. OTTONEM
A GRVNROD, NOBILITATE
generis, doctrina, virtute, ac dignitate
præstantem, Illustriss. Electori Palati-
no à Consilijs.

Προβουλις

CHRISTOPHORI PEZELII
Theologiæ Doctoris & Professoris in Ec-
clesia & Schola Bremensi.

PROdierunt superioribus
aliquot mensibus tota plau-
stra conuitorum, contra Or-
thodoxos passim locorū, post-
quam Illustriss. Elector Sa-
xon. re & nomine CHRISTIANVS: Et
fortissimus heros IOHANNES CASIMI-
RVS, Electoratus Palatini Administrator,
(quorum memoria in benedictione perpetua
erit) ex hac fragili vita ad aeternam Dei &
electorum consuetudinem euocati sunt.
Nam ut mortuo leoni etiã Viliss. animalcu-
la insultant, & Δυοῖς πρῶθεν πᾶς ἀνὴρ ἔυ-
λαύεται secundum prouerbiū græcum: Sic
extinctis his nutricijs Ecclesie, aduersarij ve-
ritatē

veritatis impune Orthodoxis conuictari, & bel-
la contra veritatem instaurare, eamq; vel
tandē opprimere se posse putarunt. In quorū
extremo tamē vehemēter errāt: Nā vt pra-
clare Arnob. cōtra gentes scribit, Suis illa
cōtēta est virib^o: nec īpoliatur vi sua, etiā si nul-
lū habeat vindicē: imō si linguae omnes cōtra
faciāt, contraq; nitātur. Nominatim verò ex
nundinis proximis vernis Francofortensibus
trium scriptorculorum charta aduersus me
prodierunt Huxij, Selnecceri, Hamelmani.

Ex quibus Aegidius Hun D. tanta animi
impotētia fuit, vt seueris. interdictū Illu-
stris. Principis sui D. Wilhelmi Landgrauij
Hassie, violādū sibi potius existimarit, quā
chartas suas ad defensionē Vbiquitarij do-
gmatis comparatas, intra parietes priuatos
continere vellet: quibus suo tempore re-
spondebitur, Deo iuuante: Etsi vel solus il-
le anagrammatismus, quem popularis illius
poēta, ex nomine, (Aegidius Hūnius) fecit, re-
spōtionis vice esse queat, HVI NVGAS VENDIS!

Selneccerus autem μετὰ δυσφυσίας vi-
ta hac excedens, quid nisi foetorem instar
felis fugientis reliquit? Cuius fœditate-
tem, vt spōte sua abominātur viri boni, sic
responsione

responsione ulteriori indignā arbitror : tūm,
ne videar cum umbris luctari velle, tūm, quia
ad priora scripta mea, qua pro defensione
veritatis & causa publicae Selneccero oppo-
sui, nihil prorsus ille in putidis chartis su-
is attulit, quod ad rem causamq; pertineat :
De quo non dubito prouocare ad omnium et-
iam inimicorum meorum iudicia, si qui con-
ferre mea cum ipsius scriptis voluerint.

Nec verò aut tibi, aut alijs, quibus ille
notus fuit, mirum videri potest, quòd mā-
nifesta virulenti odij sui aduersus verita-
tem doctrinae orthodoxae, & meam, & vetē-
rum meorum Collegarum, Inprimisq; pra-
stantissimi Domini Peuceri nostri famā &
existimationē, vestigia relinquere in postre-
mis illis chartis suis voluit, Cūm qualem
se erga Acad. Witeb. (ex quo post acceptā
isthic insignia Doctoratus in Theologia, al-
tero statim anno, cum hostibus Academiae
coniurare cœpit) prabuērit, publicè omnibus
constet.

Et extat etiam nūm Oratio illa quā memi-
nimus in solenni designatione Rectoris A-
cademiae in tēplo arcis recitatā esse anno 71.
10

In qua hæc verba sunt de Selneccero :

Nuper ab aduersarijs Flaccij, vt haberi
voluit, atque ita de stercore huius, quasi sca-
rabæorum soboles, exiit PARVVS FLACCIUS,
qui metuit, ne Cuculus non haberetur, nisi
matrem deuorare moliretur, à qua, postquam
tesseram ad externos, & symbolum comun-
tionis, quæ ei nobiscum intercederet artifi-
sima, & quoque bolū Ornamentorum sum-
morum, accepit, statim intrauit in eum Sata-
nas: Vt ex eo tempore habeat eum hæc schola,
& collegium nostrū ISCARIOTEN ALTERVM,
qui primus, ad Deum & homines fide vio-
lata & veritate prodita, accusare librum
collegarum suorum ausus est: vt hostes vete-
res nostri hoc idem facere possent atrocius.
Si domestici nobis non parcerent, atque ita
præter funem & suspendium nihil ei desit, vt
Iscario ici proditoris exemplum compleat,
sed sit IVDAS ALTER INSUSPENSVS.

*Sed relinquamus sanè Selneccerum iu-
dicio Domini.*

*De Hamelmano autè mirari te suspicor:
& quis ille sit: & cur responsione eum ego
dignatus fuerim: eamq; ipsam responsionē,
cur ad te potissimum mittam.*

*De singulis pauca ad te: quem grauiori-
bus negocijs assiduè occupatum esse scio. Ac
de*

de primo quidem, non tam meam, quam Pe-
tri Warenburgij Altkirchensis commemora-
tionē recitabo: Qui ut breuiter ob oculos po-
neret, quid ipse, quid alij de Hamelmano
sentirent, iudicarentque, hanc Prosopogra-
phiam ex Salomone desumptam, Epigraphes
loco suis in eum scriptis præfixit: Vir im-
probus graditur ore peruerso, annuit oculis,
terit pede, digito loquitur, peruersitate mentis
machinatur malum, atque omni tempore dif-
fidia ferit. Ac ne temerè descriptionem hanc
ad Hamelmanum accommodasse videretur:
in præfatione, qualem eum ex scriptis, &
moribus, & consentiente omnium fama de-
prehenderit, his verbis refert: Scripta eius,
inquit, ingenium hominis non tantum infir-
mè confidens & maledicum esse ostendit,
sed æquè etiam ignarum & stolidum, vt non
dubitem comptandi artem ei notiozem esse
(poculis enim admodū addictum esse aiunt)
quàm scribendi. Quòd sit autem homo per-
frictæ frontis, uogonocoe, Sycophanta, allen-
tator, qui se quotidie in quorumuis etiam pe-
regrinorum & ignotorum familiaritatem ac
conuiuia insinuet, & vltro ingerat, vt cum il-
lis potitet, iam dudum à pluribus audiueram.
Passim etiam, Thraasonem magniloquum,
sed

sed pecus interim Arcadicum rudens, Theologum insecutum, scriptorem impudentem, ~~secundum~~ temerarium, disputatorem ineptum, conuitiatorem petulantem, prauaricatorem malitiosum vocat, *Et talem reuera esse exemplis plurimis demonstrat*, qui ut Iesuitæ, Romani Pontificis: Sic ipse, Iacobi Andreae & Selnecceri & similibus stercora legat, & ligenda suis propouat: qui fumum pro igne, sonum pro nummo, misericordiam pro pipete vendit: Qui vix quid controuertatur, vel approbetur ab aduersarijs suis, intelligat: qui pios quosuis Doctores, Magistratus, Ecclesias, Urbes, regna accusare simul & damnare audeat: qui insigni arrogantia in libellis suis omnes se aduersarios suos vicisse iactitet: qui in sermone ad alios, seipso litigatore, seipso agonotheuta, seipso iudice sententiam de se pronunciet, seipsum coronet, seipsum victorem declaret: Qui veterum chartas & imperitorum aures impleat, plaustratorum detruncatorum ex patribus conuehat, ceteras colligat, & velut pannosus mendicus uariam consuat, vel à se non intellecta, vel perperam allegata, vel malitiosè deprauata: qui læpius aërem, quam aduersarios feriat: qui idem mox affirmet & neget: qui instar arietis præfrangere sanire secum putet: qui instar arietis præfrangere Et fibras Corneas in capite, in mente obstinacitiam tanquam callum gerat: qui omnia

sua agat, tam minimè θεολογικῶς, ut non Licentiatum, sed insensatum Theologiae censerim merito possit.

Verum dies me deficiat prius, quam elogia Hamel. omnia colligam, quibus ante annos complures tanquam notis proprijs, non falso sed verè insignitus est à VVarenburgio. Qui cum non modo in controuersijs Religionis, praeclare exercitatus esset, sed etiam in arte Medica excelleret, nihil pratermisit, quamdiu superstes fuit, quod ad monendum ac corrigendum Hamel. spectaret: Si forte ut Medicus, ad agnitionem quasi morborum, sic vitiorum suorum (is enim primus ad sanitatem gradus est) adducere eum, & velut hel-leboro propinato purgare cerebrum eius posset.

Sed, & ipse in eo sanando frustra laborauit, & quotquot, senem iam Hamelmannum propius norunt, magis eum desperatum existimant, quam ut ad Sanitatem mentis rediturum putent.

Cum tali ergo (quae sua scripta, quae facta suatalem esse probant) miraberis haud dubie, nobiliss. D. Grunrodi, quod certamè mihi esse velim, quod chartas eius responsione dignas esse iudicem.

Ego verò, cum anno abhinc decimo tertio
primum cum optimo & integerrimo viro D.
Videbramo nostro p. m. à Senatu ampliss.
Reipub. Bremensis vocatus, huc veni: mox ab
Ham (quem nec oculis videram, neq; verbo
ullo offenderam) atrocibus iniurijs lacepsitus
sum, ut tunc quidem, sub initium mei in hac
Ecclesia ministerij, necessario mihi responden-
dum fuerit, ad depellendas illius calumnias,
quibus conciones meas Dillenb. de Cæna Do-
mini, tantum non hæreseos accusauerat, &
ad vindicandam meam ac veterum meorum
Collegarũ innocentiam (quorũ exilijs & ca-
lamitatibus ita insultabat, ut apostasias etiã
ac perfidie teterrimũ crimen nobis scelera-
te obijceret) deniq; & ad Reipub. huius ho-
nestissimæ famam & existimationem defen-
dendam, quam ille (propter complicem su-
um Iodocum Glanæum iustis de causis hinc
remotum) Thersitæ in morem petulanter in
scriptis suis traducebat.

Ex eo tempore multas ipsius iniurias alias
toleraui: indignum ratus, qui cum conten-
derem amplius, posteaquã, doctrina & actio-
num mearũ integritatem vniuersæ Ecclesiæ
iudicandã proposuissẽ.

*Sed & nunc silentio ulciscendam impro-
bitatem illius putassem, nisi malitia desti-
nata, prostitutaque impudentia ipsius cog-
rent me respondere scripto eius maledico,
quod Selneccero inscripsit, canus ut ait, Cas-
no, vel ut alij concinnius legunt, Canis Cani,
quodq; Selneccerus, ut Tubinga imprime-
retur, perfecit: cui titulum ille praescripsit:
De Impottuita, fraudulentia, deprauatione,
atque falsitate D. Christ. P. & omnium sacra-
mentariorum, in citandis atque allegandis te-
stimonijs Patrum, auctore Hermanno Hamelo
Theol. Licentiato.*

*Ab hoc titulo exorsus, quem quidem in
fronte cuiusq; pagina perpetuo repetit: si-
milibus atq; etiam atrocioribus conuitijs li-
brum totum repleuit, Quibus etsi conscien-
tia mea bonitate fretus, haud magis afficior
quam canum degenerum latratu prateruen-
tes affici solent: respondendum tamen pro-
pter alios putavi. Nam & honestas requi-
rit, ut famam quisq; tueatur, praesertim eo-
rum criminum falso accusatus, quae in mini-
stro Ecclesiae minimè ferenda sunt: Et pie-
tas est, causae publicae & Ecclesiae, ad quam*

illa propriè spectat, rationem habere. Erat olim in formula iuramenti Attici hoc perscriptum, ut cuius quisq; iuraret se pro sacris vel solum, vel cum alijs pugnaturum esse. Quanto magis in Ecclesia pietatis est pugnare pro veritate, eamq; vindicare contra aduersarios?

In hac verò, quæ de sacro sancta Cæna Domini tot iam annos Ecclesiam exercet controversiâ, cum nemo non ad veteris Ecclesie Orthodoxæ testimonia recurrendum esse intelligat: sententia sanè horum, ut vera, ut genuina, ut incorrupta, ut perspicua in Ecclesia extet, tanto magis annitendum est, quò facilius tota causa (ut grauissimè rectissimeq; iudicauit D. Philippus) ex veteribus conciliari diiudicariq; posset, si libido contendendi abesset, & veritatem multi serio quaerent.

Admittit autem Hamelm. veteres scriptores in hac causa iudices: Sed eorum dicta atque testimonia ex cerebro suo arictino iudicat, & natia sententia illorum neglecta, sibi ipsi palmam de ijs dat: Mentiendo, sibi totum chorum Scriptorum veterum patrocinari:

patrocinari: Contra verò calumniando, mu-
tilari, corrumpi, deprauari, testimonia pa-
trum ab Orthodoxis, cum non certe magis
faueant Hamelmano patres, quàm Chryssippo
illi fauebant, quos pro se testes allegaue-
rat, De quo Galenus scribit, eum ab illis ipsis
quos testes citarat, proditum esse.

Orthodoxa verò sententia, quã impugnat
Ham., apertè astipulari Orthodoxos scripto-
res veteres, & res ipsa clamat, et ante oculos
est omnium, qui veritati potius cedere, quàm opi-
nioni antecepta pertinaciter insistere volunt.

Quod ut meo quoq; loco ostendèrem, cui
litè Hamel. de hac re mouit: non tam mea,
quàm aliorum causa (si qui insanis balatibus
arietis istius turbari potuerunt, hanc parmã fe-
rine procacitati eius obijciendã: & sententiã
veterum explicandã: meãq; innocentiã (quod in-
nullus vetat) defendendã esse putavi. præser-
tim cùm Licetiosi Licentiati istius ea sit audacia
et proteruia, ut Illustr. Electores, Principes, Co-
mites, Barones, Nobiles, Doctores, Christiani,
omnes, in tota Germania multoties cõpellerent,
ut indicta causa sententiã contra me ferat.

Deniq; ut in extrema scripti sui parte Re-
verent.

verendis, quoq; atq; Illustris. Archiepiscopi
Bremens: Præpositum, Decanum, Seniore,
& Canonicos cæteros, insigni amentia, con-
iuncta cum pari impudentia, impellere co-
netur, vt me ex Ecclesia Bremensi, tanquam
hæreticum eijciant, vt lupum arceant, colle-
gas etiã meos, vt hircos expellant. Hanc enim
viã opprimẽdæ veritatis facilimam, hanc vi-
ctorie spem sibi certissimã pollicetur, imita-
tus veterũ hæreticorũ exempla, qui cum ad-
uersarios suos scripturis, argumentis, ratio-
nibus vincere non possent, violentorum con-
siliorum authores principibus fuerunt, vt
verberibus, exilijs, cædibus illi mulctarentur,
quos oderant.

Quod cum in hac ora Saxonie ante annos
triginta aduersus Albertum Hardenb. quoq;
tentatũ & obtentũ, in sinu suo suauiter ri-
deat Hæ. (etsi hospite eo Brema benigno olim
usus, nõ solũ in mensa victu, sed etiã in Mu-
seo, studijs & cõsilijs ipsius liberaliter fruẽs)
spem concepit fore, vt si non euentus, saltem
conatus similis, in me ac collegis meis hinc
eijciendis, novam materiam gaudij ipsi præ-
beat: oblitus Psalmi illius: Desiderium im-
piorum peribit.

Cum

Cum autem appendicem mei de Cœna Tra-
tatus ante triennium editi (in qua fideliter
testimonia Scriptorum veterum de Sacra-
mentali verborum Cœna interpretatione, col-
legi, & ubi opus fuit, explicavi) quã solam
Hamel. oppugnandam sibi sumsit : (Nam
ad Tractatum ipsum, ut patet scriptum me-
thodicum, respondere se posse, planè diffidit)
tuo ante hac nomini, Integerrime Domine
Grunrodi, inscripserim: haud alium mihi
Patronum accersendum nunc quoq; existi-
maui: Cui defensionem Appendicis illius,
atque testimoniorum antiquitatis explicatio-
nem uberiolem inscriberem ac dedicarem,
quã te: Qui & potes iudicare de tota con-
trouersia & ut amici officium mihi præstes,
haud dubio voles etiam, hoc meum, cum ad-
uersarij scripto conferre, ut postquam ex
collatione mutua, integritatem meam in ci-
tandis atq; explicandis veterum testimonijs
penitus perspexeris, Illustriss. tuo Principi,
Electori Palatino, & alijs viris prudentibus,
calumnias Hamelmanniacas demonstras meq;
non tantum à crimine falsationis Patrum,
(quod falsator Hamelmann falsissimè mihi
obijcit)

obicit) sed etiam à suspitione eius criminis
purges.

Id quod eò ardentius abs te peto, quòd &
Illustriss. Principem tuum Electorem Pala-
tinum nominatim inter cæteros compellat,
& ad te, tuamq; conscientiam tredecies ad-
minimum, in vno hoc scripto suo ultro pro-
uocat Ham: Quasi tuo iudicio submitbens:
vter nostrum maiori fide testes veritatis pro
veritate allegarit. Deum oro, vt Illustriss.
Principem tuum, & te, virtute sua protegat,
benedictione augeat, & quàm diutissime ad
gloriam sui nominis, & bonum Ecclesie sue
conseruet incolumes. Bene & feliciter
vale. Brema Mense Iulio 1592.

IN
HERMANNVM HAMMEL
MANNVM FLACCII ILLY-
rici emissarium.

PEZELIOMASTIGEM.

Fama est, Illyricum (cùm se victū esse doleret
Confectumq; taa magne Philippe manu)
Cū gemitu fremituq; furentē ac sæua rudentem
Sub Stygiū tetro regnum equitasse Capro:
Huic, eques ardenti Flacius detentus Auerno,
Impetrat ad superas posse redire plagas,
Vt sanctū nomē, sanctamq; Melanthonis vmbra,
Cultoresque virt discipulosque petat.
Quos inter, titulū ex merito hūc vix vnus & alter
Sustinet, & famam scriptaque sancta fouet.
Ante alios (Phœbe velut ignes ante minores)
Emitat excelso pectore PEZELIVS:
Sapi⁹ aggreditur Caper hūc, noua cornua sumēs,
Miraque occultans Calliditate CAPRVM:
Nam, licet Illyrico Stygioque nocentior exstes
Fœtore, angue, luto, peste, vapore, lupo;
Fœdior & Scyllis, fœdaque immanior Hydra,
Sæuior & Lapithis sæuior & furijs:
Ceū genium lucis tamen assimilare laborat
Cū ficto Satanas occupat ore pios:
Sic, caper vt turbet Christi sacra pura professos
Quos vehit alato fama perennis equo:
Nomine Veruecem, ac villis mentitus ouillis
Fœtore, & cornu se probat esse CAPRVM
Incestatque

Incestatque auras, aures, arasque, naresque
Perfrictaque petit fronte feritque bonos:
Nam, si te ignoras ipsum Hammelmannem, volestque;
Pelle sub AGNINA dissimulare CAPRUM,
Pelle sub Agnina (inquam) anguino felle nocere,
Mendaci imponas ut pietate viris:
PEZELII hæc responsa legas: discesque, quod ipse
Ipse ILLE-HIRCUS eras Illyticique CAPER
Nec facile ulterius scriptus aut voce lacesces
Insignem meritis, & pietate virum:
Sed prope cognosces nihil hoc sub sole libellis
Dulcius esse suis, stultius esse tuis.
Martinus Andreae facieb.

IN EVNDEM.

ERgo velut Theseus Ariadnes fila secutus,
Dum Labyrinthicas itaque reditque vias,
Sustulit e medio Cretensis monstra Tyranni
Semibouemque, virum, semiuirumque, bouem:
Sic quoque sic nostri THESEVS clarissimus aui
Et decus, & sancti gloria rara Chori,
Pezelius sacrum filiumque, stylumque secutus,
Quæ trahit ipse Deus, quæ regit ipse Deus,
Conficit (en) monstrum, dubio genitore creatum
Sive vir ille fuit, seu CAPER ille fuit
Conficit (en) monstrum veri cui lumen ademptum
Semi caprumque, virum, semiuirumque, caprum

Quid mirum est? patres Hermannum adeo usque crepare
Si monstrum hoc dubij progeniere PATRES.
Laques Gruys Frison.

PHALÆVEVS IN EVNDEM
LYCENTIATVM
ORTHODOXOS ET
PRÆSTANTES VIROS
Ecclesiâ exigendos & expellen-
dos vociferantem,

CVm quondã alloquio vteretur ipsæ
Brutæ adhuc pecudes, duellaq; essent
Mutua inter oves, Luposque, tandem
Conuenisse LVPI feruntur agnos,
Rogantes, vigiles vti ac fideles
Tollere è medio velint Molossos,
Tum demum aureolam coire Pacem
Possè, Amicitiamque tum futuram
Sinceram, solidamque, candidamque,
Iuratam, stabilemque, feruidamque.
Sic & cum Macedo, satus Philippo,
Athenas sibi subiugare vellet,
Culpam dissidij sui, Atticæque
Vrbis atque odij feri, ac nefandi
Causam, existere Rhetoras ferebat:
Quos inter, Celebres erant Lycurgus,
Et Demosthenicæ loquela Suadæ
Hos proinde sibi dari petebat:
Nam si consilijs bonis deessent
Actæo populo, atq; ciuitati,
Nec illi monitis suis præiren,

Septuaginta habere, quod uolebat
Tyrannus Macedo, genus Philippi.

Sic noster quoq; sic Lycentiarus
Samelmannus ouis sub innocentis
Blando nomine, subq; villo ouillo

Occultans rabiem LVPI rapacis,
Sumpturusq; Lycentiam irruendi

LVPINA feritate sacrum in agmen,
Et cum complicibus suis cruentis

Immani ruditate sæuendi
In sanctos ouium greges piarum,

Surgit, & ducibus pijs, uirisq;
Magnis, Egregijs, bonisque passim

Quorum CONSILIIS VIRÈT VIGETQUE
(Christi Ecclesia causa Christiana:)

Est auctor, meritos bene ut ministros,
Doctos, eximios DEI ministros,

Claros, magnanimos, & eloquentes,
Templis eijciant: scholis, suisque

Cunctos sedibus, ædibusque pellant:
Sic Reges simul & greges scelestus

Sic pessundare se potesse Leges
Ipsas pro libito suo arbitratur,

Verùm si sapiunt Greges, & ipsi
Reges, nonne Lycentiam hanc retundent?

Et Lycaonium LVPI furorem
Compelcent merita seueritate?

Abigentque Pijs LVPOS ab agnis?

Non-

Nonne ipsum aut laqueo, aut lacu, rotāue
Aut tollent gladio Lycentiatum,
Canem, & CANVM asinum Lycentiatum,
CANOS atq; animos Lupi æmulantem
LVPINA feritate sæuientem :
Vt fiat rabido e Lyco Lycambes,
LVPâ & sacrificio satus salace,
Rudens atq; furens Lycentiatum,
Aut fiat potius, quod est, fuitque
HA-mel-MANVS, & ipse fato HAMANVS,

Conuenit Hermannum, quem laua Lycentia
vexat,

De genetrice LYCE nomé habere, LYCON.

Pierre de Barlaimont.

ERRATA.

Pagina 13. lin. 4. à fine, lege *Quid autem Theod.*
 p. 17. l. 3. à fine, lege *tensum.* p. 19. l. 17. *Cœnam.*
 l. vlt. *Meus.* p. 22. l. 21. ad hanc d. p. 26. in schol.
affirmanti. l. 8. à fine *controu. non sunt.* p. 29. l. 19.
liquidæ. p. 41. l. penult. *esus carnis.* p. 53. in schol.
præstigiæ H. cæ. p. 62. l. 1. *quem cum.* l. 2. *eis est.*
 p. 64. l. 6. *Carni Christi.* p. 65. l. 8. *quàm compo-*
tationum & crapulæ. p. 66. in schol. l. 4. *essentiam*
Sacr. p. 68. l. 7. à fine, *harum min.* l. vlt. *in vnam*
essent. p. 69. l. 5. *Hæc solis fid.* p. 73. l. 9. *non*
habent p. p. 79. l. 4. à fine, *memoriæ.* p. 80. l. 16.
 l. 1. *dem.* p. 84. l. vlt. *citauerit.* p. 85. l. 15. *quod*
 p. 96. l. 17. *in Sacramento.* p. 97. l. 12. *allegari.* p.
 111. l. 17. à fine, *an verò & organo.* p. 117. l. 12. à
fine, ad figur. p. 123. l. 8. à fine, *pertineant.* l. 3. à
fine, ad quendam mirabilem. p. 129. l. *manducari.*
 p. 136. l. 9. *ad quam pr.* p. 144. l. 7. *sit aut quia.*
 p. 156. l. 1. *vnionis intelligit.* p. 165. l. 1. *cū nullū vn-*
quam. p. 167. l. 4. *vnam hoc.* p. 174. l. 7. *hanc*
eius, perp. p. 181. l. 5. *sanguinem illius.* p. 183. In
 schol. *Illud Psalmi.* p. 184. l. 8. à fine *extortæ: ad*
quam.

Raditur in scholis puerilibus ex Plinio vulgaris Regula: Sæpè ad TITVLVM libri respiciendum esse. Quam si

Regula de titulo libri sæpè inspiciendo.

Hammelmanus (qui se profiteretur Theologiæ Licentiatum) didicisset puer : aut si in pueritia eam edoctus , jam senex ad vsum transferre voluisset, superledere sanè (*præsertim, ut scribit, senex emeritus*) labore isto potuisset : Quo (neglecto ac silentio proflus obruto *Tractatu integro de Cæna Domini* ante triennium à me edito) Appendix huius saltem, hoc titulo adiectâ : *Testimonia veterum scriptorum insigniora, de Sacramentali verborum Cænae interpretatione* : Conatu temerario, & infelice oppugnare ausus est.

Hamm. tractatum integrum de C. D. ne attingere quidem ausus, in appendix saltem calamum stringit.

Nam cum titulus Tractatui præfixus monere illum potuisset, ut si quid in controuersæ totius explicatione desideraret, eum ipsum tractatum (utpote methodo certa comprehensum, & formis argumentorum Dialecticis, ceu metis inclusum) refutare potius conaretur. quam pagellas, *ἐπι τὰ βιβλία* Jos loco adjectas, canino dente arroderet : nihil ille quidem, quod tractatui opponeret, proferre potuit. In magnâ verò, quâ sibi pro licen-

Ham. facto ipso se reum ostendit eorum criminum, de quibus falso alios accusat.

tia sua arrogare haud veretur, autoritate, *gleffo rursus titulo*, copias & machinas suas omnes cōuertit, molitione profectò ridicula, & successū tali, vt quæ alijs, in futilissimarum suarum chartarum inscriptione falso objecit, eorum criminum in tota scriptiōne sua, verè se Reum esse apertè demonstrat, nimirum *Imposturæ, fraudulentæ, deprauationis, atq; falsitatis* (hi enim sunt ipsius flosculi) *in citandis atq; explicandis Orthodoxorum patrum testimonijs admissæ.*

Titulus appendicis, scopum eius libelli euidenter demonstrat.

Mihi verò in Appendice illa propositum non fuit, omnium scriptorum veterum dicta, quoquo modo ad doctrinam de Cœna Domini pertinentia corradere, & in vnum quasi Chaös confundere: Sed de vna hac parte controuersia, testimonia patrū afferre, *quæ est de Sacramentali Verborum Cœnæ interpretatione.*

Epilogus appendicis similiter scopū eius libelli ostendit.

Id expressè ac nominatim præ se fert *Titulus appendicis*, his ipsis verbis, non modo in frontispicio, sed etiam in altera pagina, quæ mox præfationē sequitur, expressus. Ostendit idē *Epilogus appendicis istius*: Ea dicta ex partibus recitata esse, quæ apertè ostēdant, *Veterē Ecclesiā verba Cœnæ Sacramentaliter intellexisse atq; interpretatam esse.* Quò pertinent etiam loca continuò ascripta, *Ex Epistolis Philippi ad Breuitium, & Albertum Hardenbergium,* quæ

quæ sicco pede præterijt Hammelman, in plerisque alijs à me citatis dictis veterum repetendis ac corrumpendis nugacissimus.

Sed & in tractatu ipso de Cœna Domini aliquoties à me repetitus atque inculcatus est scopus pagellarum istarum, quas oppugnandas sibi delegit Hammelmanus, Cum enim pag. 61. dixissem: *In Ecclesia Sacramentalem verborum Cœnæ interpretationem antiquissimam, & patribus qui ante initia Papatus vixissent, omnibus sine exceptione usitatam fuisse, nominatim sum pollicitus, me sub finē tractatus recitaturum esse insigniora quædam Ecclesiæ veteris testimonia, quæ lectorem attentū evidentissimè conuincant, semper in Ecclesia Orthodoxa vsurpatam fuisse interpretationem Sacramentalem verborum Christi.*

Idē rursus in Epilogo seu conclusione tractat^o pag. 367. repetij. Deniq; & in ipsa citatione dictorū ex patribus, quoties addo? hūc ad finē ea à me recitari, *ut cōstet scriptores veteres verba Cœnæ Sacramentaliter interpretatos esse.*

Verū neglecto hoc toties repetito atque inculcato scopo scriptionis istius appendicis, præclarus hic Theologiæ Licentiatus, toto libello suo calumniatur, quod ea tantum, quæ in appendice recitavi, patrum testimonia allegārim, non cætera, quæ ad alias partes doctrinæ de Cœna domini spectant.

En igitur imposturam: En fraudulentiam:

In tractatu reijcitur ad appendicem Recitatio testimoniorū de Sacr. interp. Verb. Cœnæ.

Conclusio tractatus, scopum appendicis rursus demonstrat.

Calumnia Ham. perpetua cōtra appendicem, quod non omnia dicta patrū de Cœna in se continet.

En deprauationem: En falsitatem, non à me sed Hamelmano commissam. Qui vt in lectione Patrum præclare videatur versatus esse (quos se ante annos quadraginta legisse gloriatur, oblitus fortè (vt senum memoria apheæ resin pati vulgò dicitur, puerilis illius dicti, *Legere & non intelligere, negligere est*) ex libro quodam suorum collectaneorum (quæ ante multos annos edidit, & nunc à blattis & tincis absumptum esse metuit) dicta scriptorũ veterũ magno numero profert, neq; ignota mihi, Dei beneficio, neq; à me vnquam negata, & ab Orthodoxis plurimis iam pridè meliori fide, quàm ab Hamelmano factũ est, collecta, & in classes certas distributa. Ad id verò, quod mihi in appendice Tractatus ostendere propositũ fuit non pertinentia: Ideoq; à me de industria certoq; consilio omilla, atq; prætextita, ne aliena intempestiuè miscerem.

Et audet tamè consciẽtiã meã appellare à te. *κατακρητος* iste, & dictatoris personã sibi arrogas respondere me iubet, cur dicta Patrum, quibus ipse librum suum suffasit, omiserim ac præterierim. Audet Illustriss. Electores ac Principes, generosos comites, viros nobiles, Rerũ pub. gubernatores, Christianos omnes, quibus Salus e. cordi sit, compellare, vt ex inepta & temeraria ipsius accusatione agnoscat, atq; pronũtiẽt, me vel Patres nunquã legisse, vel dolosè præterisse, quæ ipse in mediũ afferat. Huic accusationi, quã in omnibus

Gloriatio
Ham. Thra-
onica de le-
ctione patrũ.

Cur non o-
mnia dicta
patrum de
Cœna in ap-
pendice col-
legerim.

Accusatio
Hamelma-
niaca cum
atroci iniu-
ria cõiuncta.

paginis repetit, subinde & alteram addit falsissimam: Me illa ipsa quoq; dicta *quæ allegātim, corrupisse ac deprauasse.* Et vt sit gnauiter impudens, postulare quasi jure suo audet, vt *Reuerēdis. atq; Illustris. Archiepiscopus & quos Capitulares vocat, Metropolitanæ Ecclesiæ Bremensis, me tanquā Hereticum ex Ecclesia Bremensi propterea eijciant.*

PROPOSITIO SEQUENTIS

Responsionis bipartitæ.

Quo, cū ab hoc monstro hominis (ex arietate enim & viro compositū nomē gerit) atrocius dici nihil potuerit: Neq; in hereseos crimine quenquā, nisi de errore pertinaci conuictus sit, patientē esse deceat: Considerent mecū lectores, qui in hæc nostra incidēt: an dolus aut hæresis, mihi à quoquā, nedū Hamelmano isto obijci, hæc ob causā possit ac debeat, *quod in appēdice Tractatus de Sacra Cœna non omnia dicta patrum recitauit, quæ non de Sacramentali verborū Christi interpretatione, de qua isthic agendum mihi fuit, sed de alijs partibus doctrinæ de Cœna differūt, quæ ab instituto meo, eo quidē in loco remota fuerūt: Itēq; an in ijs, quæ recēsui dictis, quidquam demonstrare Hamelman possit, vel mutilatū, vel sensu à patrum sententia alieno, à me citatum esse.*

In hoc velut cardine disputationis, cū a-

serba illa & Theologo indigna infectatio

Duplex status accusati-
onis Hamel-
manicæ.

Scopus duplex respon-
sionis sequē-
tis.

Hamelmaniaca hæreat: Si calumniam de fraudulencia in citandis, aut deprauandis Patri dictis depulero: Contra verò, si intra mentas, quas circumdederam mihi ipse, continere me debuisse ostendero: si sententiam patrum natiuam me retinuisse probaui: an non ipsius Hamelmani imposturæ, fraudes, deprauationes, falsitates (quas in titulo libri sui, & singulis paginis crepat) in omnium lectorum oculos sese vltro ingerent.

RESPONSIO AD Questiones Hamelmani de controuersia Cœnæ.

Scripsi in Tractatu pag. 45. Controuersiam de Sacra Cœna, remotis calumnijs, vniuersam contineri his tribus capitibus: *Quorum vnum sit, non de veritate, sed de sensu atq; intellectu Verborum Christi:*

Tria Capita
totius con-
trouersia de
Cœna, in
Tractatu co-
piosè expli-
cata.

Hamelmani
quæstiones
quatuor cõ-
præhensæ in
tribus Capiti-
bus recitatis.
Pag. 3. & 4.

Alterum non de ipsa præsentia Christi, & communione Corporis eius in vsu legitimo Cœnæ, sed de modo præsentia & communionis:
Tertium non de Manducatione, sed de modo manducationis Corporis Christi.

De singulis seorsim & copiosè egi in Tractatu integro, nec aliud præterea in quatuor suis quæstionibus Hamelman affert, quod tribus istis capitibus non sit cõpræhensum, nisi,

nisi, quæd questionem de dissimili verborum Christi interpretatione, unde cætera capita dependens in postremum locum rejicit: Eam verò questionem, quæ de modo manducationis vna tantum est per *ἑνὸς λόγου* in duas questiones diuellit. Næ Corpus & Sanguinem Domini spiritualiter & Corporaliter sumi in Cœna (vt in prima sua questione loquitur Ham.) quid aliud est? quàm fide cordis, & ore corporis edi ac bibi (sicut in tertia questione idem loquitur.) Quod autem de Corpore Christi in certo cœli loco defixo nugatur, & Orthodoxis obijcit, quod doceant, non ipsum Corpus, sed eius meritum & beneficia tantum fide percipi, calumnia mera, eaque absurda admodum, & se ipsam euertens est, cum nemo beneficiorum Christi particeps esse possit, qui non ipsius corporis communionem habeat.

Calumnia Ham. in Orthodoxos, de cõmunionē beneficiorũ absq; Christi ipsius cõmunionē.

Quod si verò de tota controversia Cœnæ Dominicæ, aduersum me Ham. agere voluit, quam ego tribus, ipse quatuor capitibus definit: cur ipsum tractatum non oppugnauit? Cur argumenta, quæ in singulis capitibus controuersis, pro tuenda Orthodoxa sententia attuli, non refutauit? Cur solutiones objectionum cõtrariarũ à me allatas, erroris non conuicit? Cur dicta Patrũ in ipso quoque tractatu de modo præsentix; & de modo manducationis: deq; discrimine inter Spiritualem manducationem Corporis Christi, & Sacramentalem in Cœna, à me

Præuaticatio Ham. in tota controversia Cœnæ obtrudenda appendici, quæ de vna saltem parte eius controversiæ scripta est: Cũ Tractatũ integrũ intatũ reliquerit.

à me allegata, clausis oculis præterijt? Cur cum de Sacramentali verborum interpretatione titulus appendicis disertè loquatur, plura in ea appendice requirit, quàm titulus nominatim expresse profiteretur?

QVOD SINE VLLA
depravatione, atque in sensu genuino
Patrum dicta in Appendice Tractatus
allegata, & ad scopum Appen-
dici præfixum accommoda-
ta sint.

Scopus testi-
moniorum,
quæ in appen-
dice recitata
sunt.

Confirmatio
sumpta ex
repetitione
summaria
dictorū quæ
in appendice
recitata sūt.

Omnia autem & singula testimonia Patrum, quæ appendix recitat, etiãnum affirmo, Propositiones illas: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Et hoc poculum est novum testamentum in meo sanguine, qui pro vobis effunditur, Sacramentaliter interpretari.* Quod ne temerè affirmare videar: ipsa verba scriptorum veterum breuiter repetã, vt quid, quantumque huic asseuerationi tribuendum sit, luce meridiana clarius constet.

Cum igitur IGNATIVS Eucharistiã ait esse *carnem Salvatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, & quam pater sua benignitate suscitavit: Etli Christi locutionè retinet, tamen quia panis neq; passus est pro nobis neque resuscitatus, satis clarè significat, panem*

Panem non propriè atq; simpliciter, sed secundum quid, & sacramentaliter esse Carnem Christi.

Apud IUSTINVM MARTYREM verò, an nò Sacramentalis expositio est verborum Cœnæ? **Contra Tryphonem.**
 cùm ait, Panem esse commemorationem concorporationis Christi? & poculum in Recordationem sanguinis sui traditum esse? Et panem Eucharistiæ in memoriam passionis sumi? & in alimoniam aridam iuxta & liquidam, passionis filij Dei memoriam recoli: Et non vt communem Panem neque communem potum ista sumi, sed alimoniam, vnde sanguis & caro nostra, facta mutatione aluntur, per preces seu benedictionem, non autem propter coexistentiam corporis & panis in vno & eodem loco, incarnati illius Iesu carnem & sanguinem esse.

In Orat. ad Antoniam, pium.

Iam IRENÆI verba, quòd Christus Panem corpus suum, & calicem sanguinem suum confesus sit: quòd panis, qui è terra est, percipiens verbum Dei, Eucharistia fiat corporis & sanguinis Christi, ex quibus augeatur & consistat carnis nostrae substantia: Possunt nè aliter quàm Sacramentali locutione dicta intelligi? **Lib. 4. c. 32. Cap. 34. Lib. 1.**

TERTULLIANVS verò, quam disertè Sacramentalem locutionem exponit? inquit: **Lib. 2. contra Marcion.**
 Pane ipsum corpus Christi repraesentari? Christum panem acceptum corpus suum fecisse: Hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei. **Lib. 4. contra Marcion.**

Et

Epist. 3. lib. 2.

De Vnct.

Et CYPRIANVS CUM ait: Calice seu Vino in calice ostendi sanguinem Christi, & Dominum proprijs manibus tradidisse Panem & Vinum, & in Apostolis secretius impressam sinceram veritatem, & veram sinceritatem exponere debuisse gentibus, Quomodo Vinum & Panis Caro esset & Sanguis, & quibus rationibus cause effectibus conuenirent, & diuersa nomina vel species ad vnā reducerentur essentiam, & significantia ac significata eisdem vocabulis censerentur.

Quid verò nisi Sacramentalis Phrasis est cum CANON SYNODI NIC. inquit, Agnum Dei tollentem mundi peccata in mensa diuina jacere seu positum esse? & sacrificari à sacerdotibus? cum quidem in titulo seu Epigraphæ præfixa huic Canoni, Panis & Vinum diserte nominentur *ἄρτος καὶ οἶνος* seu Sacramenta preciosi Corporis & Sanguinis Christi: & in ipso Canone, Hic Panis & Vinum, de quo non multum, sed parum accipimus, resurrectionis vocentur Symbola?

De hierar.
celest. &
Ecclesiæ.

DIONYSIVS autem: Vt omnium Sacramentorum naturam symbolicam esse docet: Sic communionem Eucharistiæ *εὐχαριστία* nobis traditam esse ait, vt sensibilibus imaginibus ad diuinas, quantum possibile est subuehamur considerationes: Panem etiam & vinum vocat signa venerabilia, per quæ Christus signatur ac sumitur. Hæc an non Sacramentalis verborum Cœnæ interpretatio sunt?

Quemadmodum & illa, quæ apud Eusebium

bium Emissum sunt, qui necessarium fuisse dicit, De Consec:
 ut quia Corpus assumptū ablaturus erat Christus, dist. 2.
 Sacramentum Corporis & sanguinis sui consecra-
 ret, ut coleretur iugiter per mysterium, quod se-
 mel oblatum fuit in precium, itemq; ut victima illa
 perennis viueret in memoria, & semper praesens
 esset in gratia, verè vnica & perfecta hostia, fide
 aestimanda non specie, nec exteriori censerda visu
 hominis, sed interioris affectu.

Et quod EVSEBIUS CÆSARIENSIS ait, Lib. 1. dem.
 Nos Corporis & Sanguinis Christi quotidie Re- Euang.
 cordationem celebrare: Et vnici Sacrificij Christi,
 memoriã in mensa Dominica peragi per Symbola
 salutiferi Corporis & Sanguinis eius.

Et quod BASILII liturgia habet: Domi-
 num reliquisse nobis Monumenta salutaris Passio-
 nis suae, & in sancto Altari apponi antitypa sancti
 Corporis & Sanguinis Christi.

Illã verò, quæ citata à me sunt ex Chry- Hom. 28. in
 sostomo, quàm sunt illustria? Quoniam Chris- Math.
 tus dixerit: Hoc est corpus meum: nulla teneri nos
 ambiguitate debere ait, verùm hoc oculis intelle-
 ctus perspicere & credere iubet: ac Panem & vi-
 num mysteria vocat, & hoc Sacrificium Symbo- In Oper. im-
 lum & signum Iesu esse dicit: Et in Vasis sanctifi- perf. hom. 11.
 catis non verum Corpus Christi esse, sed Myste-
 rium Corporis eius contineri affirmat.

Item:

Sacrificium hoc exemplar illius nominat: &
 nos recordationem sacrificij operari: Et panem ac Ad Hebr.
 vinum Psal. 22.

vinum quotidie nobis in similitudinem corporis & sanguinis Christi ostendi in Sacramento.

Qua eadem ratione NAZIAN. hoc externum sacrificium magnorum mysteriorum antitypum seu exemplar nominat. Item: Antitypum preciosi corporis & sanguinis Christi: & mensam banc typum salutis nostrae vocat.

In Apol. fu-
ga.
In laud. so-
ror.
Ad ciues.
Hom. 27.

Sicut & Macarius panem & vinum $\alpha\upsilon\tau\iota\tau\upsilon\pi\omicron\upsilon\varsigma$ carnis & sanguinis Christi, nominauit.

de initiand.
cap. 9.

De Sacram.
lib. 4. cap. 4.
& 5.

Et AMBROSIVS aliud esse dicit: Veram carnem Christi quae crucifixa est, aliud Sacramentum carnis: & quod ante benedictionem panis appellatur, id post consecrationem corpus Christi significari ait, & calicem sanguinem nuncupari. Item, Vinum habere similitudinem sanguinis, & bibere nos sanguinis similitudinem: Et oblationem banc esse signum corporis & sanguinis Domini, & mensam banc memoriam redemptionis nostrae esse, & nos edendo ac potando carnem & sanguinem Domini, quae pro nobis oblata sunt, significari, Et in typum beneficii diuini, nos calicem, mysterium sanguinis percipere:

In 26. Matt.

Voce representandi, qua Tertullianus vsus est, etiam Hieronymus vititur, vt Sacramentaliter verba Cœnæ interpretanda esse doceat, Ipse enim Christus veritatem sui corporis repraesentauit.

In Ienit. lib. 1
c. 2.

Et memoriae vocabulum, quo toties vsi sunt scriptores cæteri, HESYCHIVS quoque vsurpat, inquiens: Comedere nos corpus Christi crucifixum, sumentes eius memoriam passionis.

Omnium

Omnium verò clarissimè Augustinus ait, Epist. 29.
 Sacramentum corporis secundum modum quendam
 corpus Christi esse: Sicut Sacramentū fidei, id est,
 Baptismus fides sit. Generaliter verò de Sacramen- Epist. 102.
 tis inquit, quod res quae significat, accipiat nomē
 eius rei, quam significat: Dominum item non dū- Cōtra Adim.
 bitasse, ait, dicere, Hoc est corpus meum, cum sic cap. 12.
 gnū daret corporis sui: Et carnem ac sanguinem
 Christi post ascensionem per Sacramentū memoriae
 celebrari: Et in isto sacrificio commemorationem
 esse carnis Christi, quam pro vobis obtulit, & san- De fide ad
 guinis, quem pro nobis effudit. Petrum.

Et in conuiuio ad quod Iudas sit adhibitus, Do- In Pl. 39.
 minum corporis & sanguinis sui figuram disci-
 pulis suis commendasse & tradidisse: Eundemq;
 Dominum portasse se quodammodo, cum diceret:
 Hoc est corpus meum.

Item:

Panem suo modo vocari corpus Christi, cum res
 vera sit Sacramentū corporis Christi: Et immola- Dist. 2. de
 tionē carnis, quae sacerdotis manibus fiat, Christi consec. ex
 passionem, mortem, crucifixionem vocari, non rei sent. Prosp.
 veritate, sed significantē mysterio. Quarens e- In serm. ad
 tiam, Quomodo panis sit corpus Christi: inf.
 Ista inquit ideò dicuntur Sacramenta, quia in eis
 aliud videtur, aliud intelligitur.

Quid aut Theodoretus? Quam diserte in- Dial. 1.
 terpretatur verba Cœnæ sacramentaliter?
 Saluator noster, inquit, nomina commutauit, &
 corpori quidem, Symboli nomen imposuit, Symbolo
 autem

Dialog. 2.

autem Corporis nomen. Causam verò huius permutationis affert, quia Sacramentis vtentes voluerit non intentos esse in naturam eorum, quae cernuntur, sed credere ei, quae ex gratia facta sit mutationi. Nam Dominū symbola visibilia appellatione Corporis & Sanguinis sui honorasse, non naturam mutando, sed gratiam naturae adijciendo.

Dialog. 3.

Item alimentum Sanctissimum, Symbolum & Figuram esse Corporis & sanguinis. Et diuina mysteria, quae paulò ante symbola nominauit, res praesentare Corpus, quod verè est. Neq; diuina mysteria, post sanctificationem recedere à natura sua, & tamen intelligi ea esse, quae facta sunt, & credi & adorari tanquam illa sint quae creduntur: Et Panem Corporis venerabilem & salutarem typum esse.

Contra Eutych.

Sed & GELASIVS: Panem & Vinum quae sumimus, Sacramenta vocat Corporis & Sanguinis Christi, nec desinere ait, substantiam & naturam Panis & Vini, & in horum mysteriorum actione imaginem & similitudinem corporis & sanguinis Christi celebrare.

Super caput 22. Lucæ.

Et Beda: Pro carne Agni & Sanguine (id est loco veteris Paschatis) suae carnis sanguinisq; Sacramentum in Panis & Vini figura Dominum substituisse ait, & Panem ad Christi Corpus, & Vinum ad Sanguinem *μυστικῶς* seu significatiuè referri.

De Corp. & sanguine Christi.

Magna etiam pars libri BERTRAMI in eo consumitur, Vt in Pane Eucharistico doceat corpus Christi tam verum & naturale, quam spirituale rituale

rituale, id est, Ecclesiam figurari: & Corpus illud Christi quod per mysterium geritur secundum quendam modum corpus Christi cognosci, & modum istum in figura esse & imagine. Cōcludens etiam disputationem eam: Ex sacris scripturis, & patrū testimonijs evidentissimè demonstratum esse à se asseuerat, quòd panis qui corpus Christi appellatur, figura sit, quia mysterium.

Postremò quid de Sacramentorum natura (ex qua, locutiones Sacramētales dependēt) C. D. magis perspicuè dici potest? quam, quòd Bernardus Sacramenta in illarum rerum genere ponit, quae propter alia designantur, & dicuntur ac sunt signa. Idque exemplo annuli ad investendum de hereditate aliqua dati, declarat, & ad Eucharistiae participationem nominatim accommodat.

Hæc igitur tot & tam clara testimonia patrum orthodoxorum, Cùm in appendice Tractatus de Sacra cœna, ad hunc finem recitauerim, ut de Sacramentali Verborum Cœnae interpretatione liquidò constaret: cumque singula, quæ citavi dicta, scopum quem præfixum mihi habui, attingant, sine vlla deprauatione, detorsioneque in sensum alienum aut peregrinum: an non potiori iure ad iudicium piorum Magistratum, & bonorum ac verè Christianorum omnium provocare mihi liceat? ut imposturã, fraudulētiam, falsitatem Hamelmaniacam, in libelli mei scopo dolosè pervertēdo, & in temere falsoq; me accusando

(quasi

Serm de
C. D.

Επιλογισ-
μος sum-
mariz repe-
titionis di-
ctorum, quæ
in appendi-
co recitata
sunt.

Retorsio ex-
minationū
Hämelma-
niacarum.

(quasi causam nullam habuerim, haec solum, quae recitavi, non alia dicta eligendi, quae ad alias doctrinae de cena Domini partes spectant) denique impudenter mihi obijciendo (quasi naturam horum dictorum sententiam corruerim, & falsarij instar deprauauerim) videant, cognoscant, dijudicent.

QVIBVS ARMIS Hamelm. pugnet contra testimonia à me allata.

Magis autem patebunt Sinoniarum artes Linsentati istius Hamelmani, si in apertum porro produxero, quibus armis contra haec ipsa, quae à me de Sacramentali Verborum cenae interpretatione allata sunt dicta, pugnam sibi esse censuerit. Praterquam enim, quod cauillatur perpetuo, me quaedam patrum dicta omisisse: Quae (vt toties iam à me dictum est) ex appendicis titulo & Epilogo: ex ipsa testimoniorum citatione: ex diuersitate membrorum, quae in controuersia Dipniacam veniunt: ex Tractatus de cena explicatione: ex huius item conclusione, a-pertissime apparet, non pertinuisse ad institutum meum, id est, finem seu scopum mihi in appendice propositum: Quod & Hamelman, si vel mica candoris in eo fuisset, animad-

aduertere atque intelligere ex tot argumētis atque indicijs facile potuisset) equidem neminem adeo stupidum esse, mihi persuasero, qui non ad fallendum decipiendumq; lectorem incautum, & ad me iniuste deformandū, ab Hamelmano comparata sentiat, quæcunq; mentiendo & calumniando opponere libello meo studuit.

Calumniatur mox initio, quod in titulo appendicis dixi collecta, & ubi opus fuit, explicata à me esse testimonia veterum scriptorum insigniora de sacramentali verborum cœnæ interpretatione. Si indigent, ait, veterum scriptorum testimonia explanationibus: cur loco testimoniū adducuntur? Et quid illorum profunt nobis testimonia, quæ adhuc aliorum opus habent explanatione? O ratiocinationem brutam, & vere Hamelmaniacam. Cur enim dicta, etiam scripturæ factæ recte explicata, vocantur testimonia? Cur Cyprianus, Apostolos ait, debuisse exponere gentibus, quomodo vinum & panis sanguis & caro Christi essent.

Iti te ergo Hamelmane verissime quadrat, quod falso nobis objicis, Intelligat lector te, pro forma usurpare dicta veterū, ne videaris à veteris Ecclesiæ doctrina alienior. Interim te fumū simplicioribus videri, quādoquidē dicta patrū, non iuxta proprium & genuinum illorum sensu, sed iuxta tuam mentem intelligi vis.

Tuum etiam, & ad te pertinens hoc Epiphon-

C

pho-

Paradoxum
Ham. quod
patrū dicta se
explicetur,
nullius sint
authoritatis.

pilonema est: quo vti tibi hîc libuit: *Bene se res habet. Sic forex se statim prodit. Sic falsificator suo se laqueo capit, & in foueam incidit, quam alijs fodit Hamelmanus.*

Refutatio
argumenti
Hama.

Nam cur non vna litura deles Hamelmani scripturam sacram? Cur Patrum libros non in vniuersum aboles? si dicta illorum vt testimonia allegari non possunt explicacione vera addita? Cur ipse verò licentiam tibi sumis, sinistrè explicandi scripturæ & patrum dicta contra ipsorum mentem? si explicacioni dextræ, cum perpetua sententia scripturæ & Patrum congruenti, locum relinqui non vis in Ecclesia?

RESPONSIO AD QUÆSTIONES Hamelmani.

Hama. cōtro-
uersiã ponit
in eo, de quo
cōtrouersia
non est.

Quid sit res
signata in
C. D.

Quæstiones postea Hamelmanus subijcit de quibus inter se & Orthodoxos (quos Calvinistas insulse vocat) disputatio sit, easque in hanc summam tandem contrahit: *Disputari hîc tantum, quid in cœna Dominica sit, exhibeatur, sumatur, edatur, & bibatur.* At si in hunc modum cōtrouersiæ status formetur, res tota transacta, & disputatio plane confecta est: Cum nemo neget: *In usu Cœnæ legitimum ipsissimum corpus & sanguinem Christi adesse, exhiberi, sumi, edi, bibi, imò etiam beneficia eius omnia nobis communicari.*

Explicet verò Hamelman ambiguas istas voces

voces suas, quibus fucum lectori facit in Ham. ambiguis locutionibus à se propositis: *De sumptione corporis & sanguinis simul spirituali & corporali: & manducatione fidei & oris*, & discrimen spiritualis ac sacramentalis manducationis se- lectori. Calumniæ Ham. de præsentia corporis Christi ex cœna subla-
 nex addiscat, cum Plato felicem eum prædicet, qui etiã in senectâ sententias veras assequitur. Tol-
 lat calumnias suas de corpore Christi in cœli cer-
 to loco affixo, ibi semper hærente ut in actione
 cœnæ Dominicæ esse non possit: cum aliud sit:
 Corpus Christi in terris esse: aliud in actione
 seu usu cœnæ nobis præsens adesse. Aliud
 item sit loqui de *κοινωνία* corporis Christi,
 secundum quam nobis est præsentissimus
 aliud verò de situ loci, secundum quem li-
 berrime est in cœlis: non autem pani inclusus
 est. Nam & tunc cū primâ cœnæ institueret,
 loco à pane disjuncto atq; separato fuit, neu-
 tiquâ panis, quæ in manus discipulorum præ-
 bebatur, inclusus, neq; eum, ad quem in men-
 sa sedebat, locum seu visibiliter seu inuisibi-
 liter mutans.

Sobrius etiam Ham. aliquando cùm fu-
 erit (nam poculis deditum esse publica nõ
 prorsus volat irrita fama per auras) confide-
 ret, quò *φιλονεικία* seu contentionis studium
 eum abripiat? Si (verba cœnæ singula, cum
 forma seu modo prædicationis confundens) has
 propositiones, *Hoc est corpus meum: Hoc est san-
 guis meû, simpliciter, id est, propria & regulari
 prædic*

prædicatione vult intelligi? cū ne Lutherus quidem
 identicā prædicationē admittat: & Synecdochen ve-
 trò concedat: Papistæ etiā à quibus rarus & vn-
 ctus est Hamel. (ipse quoque olim sacrificur-
 lus pontificius) ingenue fateantur, Si Panis
 Eucharisticus substantiam suam retineat, impos-
 sibile esse per omnem potentiam, hanc propositi-
 onē simpliciter intellectam, Panis est corpus Chris-
 ti, propter contradictionis impossibilitatem.

Post hæc accedit ad dicta scriptorū veterum
 Hamelman hac præfatione præmissa:
*Consideremus, inquit, manca, mutilata, & ina-
 uersa à Pezelio Patrum dicta: vt lector intelligat,
 ipsius dolū, inuersiones, peruersiones, elusiones in
 citatione testimoniorū veteris & erudite Ecclesiæ.*

Ego verò lectorem hortor, quantum pos-
 sum, vt mea cum Hamelmaniacis diligen-
 ter conferat, & attente secum consideret,
 Mihine an Linsensato isti Theologo, & logia
 ista competant?

DE DICTIS IGNATII.

In Ignatij Martyris dicto excutiendo, ne-
 gat hunc sanctum Episcopum dicere: Pa-
 nem esse symbolum Carnis Christi in cœna Do-
 minica: Negat eum dicere, Panem non propriè
 neg simpliciter carnē Christi esse, sed secundū quid,
 scilicet sacramentaliter. Ait hanc meā glossā esse.

Atqui cur, quod mea sponte fallus sum:
 id dolose Hamel. dissimulat? Dixi Ignatium
 retinere

retinere Christi locutionem, cum perinde sit dicere: Panis est corpus Christi, & Eucharistia est caro saluatoris nostri Iesu Christi? Ad argumentum verò à me additum, Cur nihil respondet Hamelman? Cū enim regula sit vniuersalis de prædicatione regulari, simplici, propria: vt quicquid est prædicatum prædicati, sit etiam prædicatum subiecti: Ignatius verò Eucharistiam affirmet esse carnem saluatoris nostri, quæ pro peccatis passa est, & quam pater sua benignitate suscitauit: Neq; de pane simpliciter dici possit, quod passus sit pro nobis aut resuscitatus: An non sequitur necessario: panem proprie ac simpliciter non esse carnem Christi, sed secundum quid, id est, sacramentaliter, quia symbolum est veræ Carnis Christi? nec nudum tamen symbolum, sed in cuius vsu simul fiat exhibitio carnis Christi.

Quā ipsa exhibitione, cum in toto tractatu de cœna aperte defendā: quid est quod Sy-cophanta iste verius, quā Theologus hæreticus me esse calumniatur? similem illis, de quibus sit apud Ignatium, qui Eucharistiam negarint esse carnem Christi, & vt ipse de suo addit, qui in Sacramento Eucharistiae negarint carnem Christi adesse? Neutrū nego: o bone vir: Interim de modo prædicationis & de modo præsentiae phantasticā opinionem tuam, quæ Ignatio in mentē nunquā venit, probare nequaquam possum. Nā quod rectā & veram locutionē esse ais: Eucharistia est

Ham. præterit silentio
argumentum additum
citationi dicti Ignatij.

Calumnia & mendacium Ham. Quasi negetur à me Eucharistiā esse carnem Christi.

Hæc expen-
dat secum
Ham. si quã-
do fuerit
sobrius.

est caro Christi, sicut verbum caro factum est, quia
in vtraque locutione duae res diuersae coniunctae sunt:
quæro ex te D. Linsensate (si tantum mihi
licere vis) an non figuratæ quoque locutio-
nes veram sententiam gignant, etiam si pro-
priae & regulares non sint? Quæro item, an
propositio ista, *Verbum caro factum est*, simpli-
citer accipienda sit, ac non potius secundum
quid, id est, per modum assumptionis, ut Apostolus
nos docuit, *Phil. 2. Ebr. 2?* Quæro denique an
eandem rationem esse velis vnionis persona-
lis & sacramentalis, si eandem prædicatio-
nem ponis in vtraque propositione: *Verbum
caro factum est, & Eucharistia est corpus Christi?*
Dicēs ne eodem modo, res duas diuersas in
persona Christi: & in sacramento coniungi?
Quod si negas fieri, cur modum prædicatio-
nis eundem esse vis? *Cum, qualis est res, talis
sit prædicatio.*

Ham. citat
ex Ignatio
quæ ad ne-
gociū Eu-
charistiæ
nō pertinet.

Quæ ex Ignatio porrò citat Ham. ea par-
tim ad disputationem nihil pertinent: par-
tim contra ipsius opinionem fortiter mili-
tant. Nihil enim de Sacramento Cœnæ in
his verbis dicitur, quæ ex Epistola Ignatij ad
Rom. allegat. *Non comedam escam corruptio-
nis, neq; voluptates huius vitæ desidero: Panem
Dei volo, panem cœlestem, panem vitæ, qui est ca-
ro Christi, filij Dei viui, qui natus ex semine Da-
uid & Abrahæ, & potum volo sanguinem eius,
qui est dilectio incorruptibilis, & vita eterna,*
Non

Non de Pane Eucharistico: sed de ipso Christo, siue de Corpore Christi hic dicitur, etiã extra vsum Cœnæ: *Vt Iohan. 6. Ego sum panis vita, qui de cœlo descendi: Et caro mea, quam ego pro mundi vita dabo, verè est cibus, & sanguis meus verè potus.* En igitur iudicium Hamelmani, in legendis atque citandis Patrum dictis.

Nec verò simpliciter de Eucharistia dictũ est, sed de studio retinendæ coniunctionis cum Ecclesia, quod ex Epistola Ignatij ad Ephes, mutilatè & peruersè citat: *Frangentes panem qui est medicamentum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed viuendi:* Nam Ignatij verba hæc sunt: *Omnès nominatim congregamini vna & communi fide Dei Patris & Iesu Christi ducem sequentes paracletum, obedientes Episcopo & Presbyterio, mente indiuisa frangentes panem vnum. Quod pharmacũ immortalitatis est, mortis antidotum, vitamq; in Deo concilians per Iesum Christum medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.*

Quis híc non animaduertat, quàm multis modis verba & sententiam Ignatij corruperit Ham. Qui si etiam quoquo modo ad Eucharistiam ista per vim trahere velit, dicet ne, extra vsum legitimum, atq; ad eò etiam in impijs atque infidelibus panem Eucharisticum, immortalitatem & vitam operari, instar

instar medicamenti siue antidoti, quod morbos pellit, siue quis vigilet, siue dormiat.

Similis deprauatio est sequētis dicti, quod ex eadē Epistola allegat: *Festinate accedere ad Eucharistiam & gloriam Dei. Quando enim hoc assidue agitur, expelluntur potestates Satanae.* Non tam de Eucharistia, quam de studio fouendi cœtus Ecclesiæ, & tuendi concordiam publicam loquitur Ignatius: Quod animaduerti facile potest, textu integro inspecto: Sic enim Martyr ille: *Date operam, ut crebrius congregemini ad Eucharistiam & gloriam Dei. Quando enim sæpius in idem loci conuenitis, labefactantur vires Satanae, & ignita illius ad peccatum iacula irrita resiliunt. Vestra enim concordia & consensus fidei, exitium illius, & satellitum eius supplicium est.* Vbi hinc Iudiciū Ham? Vbi fides in citandis dictis veterum?

Vide autem & disputatorem ineprum.

Ineptiæ Hamel. in quaestionibus alienis à proposito mouendis, quæstiones ad Argumenta respondere non potest.

Cùm ad scopum dicti Ignatii à me citati, & ad argumentum, quo probaui, Sacramentalem esse hanc locutionem, quod Eucharistia sit Caro Christi, respondere nihil possit: ad quæstiones, partim extra controuersiam politas, partim ab instituto libelli mei alienas dilabitur. Idque non hoc saltem in loco facit, sed ineptijs similibus in omnibus fere dictis sequentibus ludit. Quod ne subinde repetere cogat, satis mihi sit, semel hac de re monuisse lectorem.

Cum

Cum enim disertè recitarim verba Ignatij, Quibus Eucharistiam dicit esse carnem Christi: quid est, quod Hamelman, si quid in me sinceritatis & honestatis sit, ostendere me iubet, ubi hic Martyr expresse dicat, Eucharistiam non esse carnem Christi: Deinde cum hæc propositiones, Panis est corpus Christi pro nobis traditum: Et Eucharistia est caro pro peccatis nostris passa et resuscitata, æquipollentes sint, cur cum perpicue probauerim, Eucharistiam non simpliciter, sed secundum quid esse carnem Christi, idq; refutare Hamel. non potuerit; cur inquam, Rursus ex Ignatio me respondere iubet, quod figuratè sint verba institutionis intelligenda? An enim qui Sacramentaliter loquitur, figuram fermonis excludit (sicut Lutherus ipse super caput Esa 6. loquitur) qua res lignata prædicatur de ligno, non simpliciter & propriè, sed secundum quid?

Iam quod ex Ignatio præterea me demonstrare iubet: Non esse, nec sumi carnem Christi in cæna Dominica: Id nec ad scopum appendicis, quæ oppugnandam suscepit, spectat, & alioqui extra controuersiam est, cum nemo Orthodoxorù huic propositioni dextrè intellectæ contradicat, quod in cæna Domini sit ac sumatur caro Christi. Propriè verò loquendo, si carnem Christi ore corporis sumi putat, vt falso putat: non negantis, sed affirmantis est probare, ubi Ignatius, ubi cæteri Patres scripse-

runt vnquam, *Corpus Christi ore corporeo accipi, propriè non Sacramentaliter loquendo?*

Ham, per-
uersè iubet
probare sen-
tentiam ne-
gatiuā: cum
affirmandi
incumbat
probatio.

Quid autè stolidius est, quàm testimonia Patrum de Sacramentali interpretatione verborum Cœnæ eludere velle, quæstionibus istiusmodi, tum à proposito scopo alienis, tum extra controuersiam positis: Cumque vel pueris illud, quod vulgò fertur notum sit: *Actori incumbit probatio*, à negante, de ijs rebus, quæ in controuersiam veniunt probationem requirere, quæ affirmanti incumbit.

Huius ergo stoliditatis & ineptiarum exempla, cum in singulis istis chartis Hamelmanniacis occurrant, oro lectorem attentum, vt Hamelmaniacum istud artificium, plenum incogitantia & inscitia obseruet, & hanc perpetuam ipsius consuetudinem esse agnoscat, vt quoties ad testimonia de Sacramentali verborum Cœnæ interpretatione à me allata, ipsi respondendum est, ad ea semper deflectat, quæ aut controuersa sunt: aut quæ à scopo Appendicis nostræ sunt aliena: aut quæ ex Patrum dictis sequi nego, ea contineri in illis, probare ac confirmare me iubeat.

DE DICTIS IVSTINI

Martyris.

Omittit Hamelman, quòd in libello meo dixi.

dixi: Iustinum Martyrem promiscuè uti explicatone verborum cœnae sacramentali: Et verbis ab ipso Christo usurpatis. Mutilat etiam Iustini dictum à me citatum, omittens hæc verba: Panem Christus nobis noster tradidit, commemorationem concorporationis suae propter credentes in eum, quorum causa patibilis est factus.

Ham. mutilat. dicta Iustini.

Mutilat & alterum Iustini dictum: Supplicationes & gratiarum actiones facere Christiani didicerunt, in ipsius etiam alimonie suae recollectione: Omittens quæ sequuntur: aride iuxta & liquidae, In qua & passionis, quam pertulit per semetipsum Dei filius, memoria recolitur.

Falsatio Hæ.

En igitur fidem Hamelmani in recitandis patrum dictis à me citatis: Et insimulare me tamen audet falsarius, quasi multa falsa, ut loquitur affingam Iustino: cum hoc saltem dixerim: Nominari à Iustino Martyre panem & vinum Eucharisticum, alimoniam aridam & liquidam, in quibus sit memoria passionis Christi, quod non de memoria nuda, sed tali intelligendū esse monui, qua fides excitatur apprehendens Christum pro nobis passum.

Verūm non ex tripode Oraculum verius prolatum est, quàm si ad scopum rixarum Hamelmani hæc ipsius verba accommodetur: Quaecunq; affert, in eum saltem finem profert, ut incautum lectorem decipiat, non ut candidè agat in instruenda lectoris conscientia. Sed & inscitia impudentis Hamelmani, qui sinceratione alijs

Scopus rixarum Hamelmani.

Inscitæ Hæ.
exempla.

Particula,
sic est simili-
tudinis, se-
cundū quid,
non æqua-
litas.

Vnio sacra-
mentalī to-
to genere
diuersa
ab vnione
personalī.

Calumniōsa
interpreta-
tio verborū
Theod. Be-
zæ.

ne alqs audacem falsitatem objicit, palam sese prodit, cum ex Oratione Iustini ad Anton. Pium, spreta & contempta versione, quam in meo libello maxime perspicuā legerat, aliā substituit obscuriorem, & haud satis Grammaticam: nisi aliter, quā ab ipso factum est, notæ commatis distinguantur: Itemq; cum particulas similitudinis (*sicut per verbum Dei incarnatus est Iesus servator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habet: Sic & hunc cibum per preces verbi eius ab ipso profecti sanctificatum, illius incarnati Iesu carnem & sanguinem esse edocti sumus*) ita urget, vt licere inde conetur, vtrobique substantialiter conjunctas esse duas naturas.

Etiā autē nemo negat, in cœna Domini si legitime vsurpetur, duas esse res, terrenā, id est, panem & vinum & cœlestem, id est, corpus & sanguinem Domini: tamen non, vt in persona Christi, diuina & humana natura vnōsq; vnō vnitæ sunt: Sic in Eucharistia panis & corpus Christi substantialiter copulata sunt: ac multò minus personaliter.

Nec nisi fallacia est, à dicto secundū quid, cum calumniatur Ham. Theodori Beze verba Pontificiæ Missæ opposita: *Tam procul corpus Christi abesse à pane, atq; cœlum à terra distet.* Quod non de præsentia Sacramentali, sed de situ loci, seu inclusione locali ille intellexit, aut vt loquuntur, de corporali præsentia.

Quam

Quam verò à verbis & sensu Iustini pla-
ne remotum est, quod Ham. ad ipsissimum cor-
pus & sanguinem refert mutationem alimonie,
per quem Iustinus ait ali sanguinem & carnē no-
stram? quasi non pane & vino Eucharistico,
sed ipsissimo corpore & sanguine Christi
corpus nostrum alatur? cum tamen expresse
hoc tribuat Iustinus, *alimonie illi sacræ, sicca et
aride, quæ est panis & vinum, quæ non sub-
stantialiter, sed sacramentaliter sunt corpus
& sanguis Christi.*

Nec verò alienum & detortum tantum est,
quod Hamel. mutationem illam alimonie sacræ,
ad corpus Christi transfert, sed etiam articulis
fidei contrarium. Itaq; absurditatē dogma-
tis sui Hamelman, tandem ipse agnoscere
coactus, mutationem illam, non de concoctione alia
qua, qualis est in reliquis cibis (quæm Physicam
mutationem rectè nominari, omnes præter Linsena
satum istum Theologum intelligunt) sed de nostræ
naturæ mutatione in naturam corporis Christi, id
est, immortalitatem, gloriam, vitam, interpreta-
tur, siquidem alimonia corporis & sanguinis Chri-
sti non mutetur in nostram carnem & sanguinem,
sed mutet nos in se. Quod etsi suo loco rectè
dicitur, tamen cum Iustini verbis non con-
gruit, qui ex alimonia per preces verbi sacrata, quæ
est, Panis & vinum Eucharisticum (Nam cor-
pus CHRISTI nequaquam sanctificari per pre-
ces incipit) Sanguinem & Carnem nostram ait,
per

Paradoxum
Ham. Quod
ipsissimo
Christi cor-
pore sanguis
& carō no-
stra alatur.

207
208
209
210
211
212

Aliud pes a-
liud Cytha-
ra sonat.

per mutationem ali. Nequaquam autem hoc loco dicit, *Corpora nostra in naturam corporis Christi mutari.*

Ham. probare iubet, quæ luce meridiana clariora sunt ex ipsis verbis Iustini.

Postremò quid ineptius est? *Quam quod demonstrare me Hamelmanus iubet, perspicuis Iustini verbis, quòd verba Christi sint figuratè intelligenda, & quòd alimonia panis sit sacramentaliter caro & sanguis Christi?* An enim non satis perspicua verba sunt, quæ ex Iustino recitavi? Commemoratio, Recordatio: memoria, quibus, cum de pane Eucharistico expressè utatur, an non sacramentaliter, docet, verba Cœnæ accipienda esse? Quid est autem sacramentaliter loqui, nisi per figurâ sermonis, & secundum quid, non autè simpliciter prædicare rem signatam de signo? De quæstionibus, quas non minori ineptia simul miscet, meque ostendere iubet, ubi Iustinus dixerit, *Corpus & Sanguinem Christi, animo & fide suscipi: & verba illa, edite & bibite, in institutione Christi non propriè intelligenda esse: & Christum non posse cum sua carne esse in cœna, & cum pane suam, breuiter illud repeto, quod sub finem dictorum ex Ignatio monui, alienas à proposito libelli mei quæstiones illas esse: Et quia plenæ sunt ambiguitatum, lectorem oro, vt si de his sententiam meam requirit, iustam earum explanationem ex Tractatu de cœna assumat, nec calumniatori isti temerè assentiatur, quasi*
ista

Ista simpliciter à me negentur. Ipsi vero Hamelmano remitto Epiphonema, quo locum hunc concludit : & quo nemo quàm ipse est dignior : *Fides mendaci habenda non est* : Circūretit enim mendax iniuria quemq̄, atq; vnde egressa est, ad eum plerunque reuertit.

Epiphonema in Ham. retortum.

DE DICTIS IRENAEI:
& Clementis.

Antequam ad dicta Irenæi, quæ citavi in appēdice, accedat Hamelman: ex Clementis Alexandrini scriptis quædā profert, quæ scopum libelli mei de Sacramentali verborum ecclæ interpretatione prorsus non attingūt, vt mirari eum, cur non citauerim illa, valde absurdum sit.

De effectu autem Eucharistiæ, & modo participationis corporis & sanguinis Christi ad suam ipsius opinionem confodiendam, tela affert Hamelman allegans ex libro 2. *Pædagogi*: *Eucharistia est bona gratia, cuius qui per fidem sunt participes, sanctificantur corpore & anima.* Item: *Bibere Iesu sanguinem, est participem esse incorruptionis Domini.* Hæc quomodo conciliabit cum orali sua manducatione, propriè & ad literam accepta? quomodo cum communionem corporis Christi, quam Iudæ, & fidei omnis expertibus tribuere solet.

Ham. tela contra se affert ex Clemente Alexand.

In Irenæi autem dicto, quod ex libro 4. cap. 32. citavi, omittit Hamelman, quod dixi, Irenæum Christi verba imitatum esse, cum ait. Christum confessum esse, panem qui est creatura, corpus suum esse, & calicem sanguinem suum. Quod autem dixi, Irenæum non sentire panem transsubstantiari, aut in panis substantia contineri (de loquin enim non calicem sanguinem esse, qui certo non transsubstantiatur, neq. panem corpus Christi, sed in pane corpus Christi inesse dicturum fuisse: inique me agere queritur, quod ipsi transsubstantiationem affingam: Iniquius autem facere, quod Irenæum non sensisse, dicam: Corpus Christi contineri in panis substantia. At cur verba cœnæ simpliciter & ad literam accipi vult? si Transsubstantiationem vere abiecit? quâ scit apud pontificios (apud quos ante annos 42. te. 6. gisse scribit) hoc ipso prætextu tueri, quia verba Christi ad literam intelligenda sint, prædicatione idètica? Cur verò in substantia panis contineri corpus Christi fingit, quod in cælo esse, vel ut Iustinus loquitur contineri negat?

Quam autem literam aut syllabam ex Irenæo proferre potest, Vbi in substantia panis corpus Christi contineri ille affirmet? Nec sequitur tamen, panem & vinum, nudas duntaxat figuras corporis & sanguinis Christi esse, ut calumniatur Ham. Etsi in substantia panis non contineatur substantia corporis, cum nemo non libenter fateatur, ea signa esse exhibitio-

Paradoxum
Ham. corpus
Christi in
panis substā-
tia contineri
quod non
credit conti-
neri in cælo.

Sacram. sunt
signa exhib.
& applic.

hibitionis & applicationis corporis & sanguinis Christi, & omnium beneficiorum eius, ad singulos fideles.

Nec de dictis Irenæi affert Ham. noui aliquid, quod in priori dicto à me citato, non contineatur: cum ex eodem libro 4. cap. 57. Hamel. in hæc verba Irenæi allegat. *Christus panem huius creaturæ accepit, & confessus est suum corpus esse, & temperamentum calicis suum sanguinem*, Nisi quod Tropum antea usurpatum in voce calicis, explicans Irenæus, temperamentum calicis nunc nominat. Vbi verò hic monstrare nobis potest Ham. *in substantia panis corpus Christi, aut in substantia vini & aquae (Id enim est temperamentum illud calicis) contineri sanguinem Christi substantialiter, qui in venis Christi erat, nec dum effusus ex corpore eius, quando in primæ cenæ institutione Christus calicem professus est esse sanguinem suum?*

Ad locum verò ex eodẽ libro cap. 34. à me citatum & explicatum: *Qui ex terra panis est percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti &c. exclamat Hamelmã. O de-
prauationem impiam, ô falsitatem scelestam? Quæ
verò illa mi aries? Nonne, inquit, hic pius
Pater, & martyr dicit, duabus rebus constare Eu-
charistiam: Ergo verum est illas duas res esse
& sumi in Eucharistia. Haec sunt ipso sole
clariora, & iste tamen impostor vult nebulosa*

citandis pa-
trum dictis
videri vult
copiosus, si
multa eius-
dẽ authoris
dicta similia
inculcet,

pag. 13.

Ham. certam
men fingit,
vbi certam
nullum est

sua detorsione, tam clara Martyris dicta obscurare ac depravare.

Quid mirum est, cum Pharisei Christum nominare impostorem ausi sint, ab Ham. me simili contumelia affici? Sed qua litera aut syllaba probare potest, unquam à me negatum esse? *In Eucharistia, si legitime usurpetur, esse & sumi rem terrenam & rem cœlestem.* Tollat verò ipse nebulas corporalis præsentia ad locum panis, tollat tenebras illas Cimmerias de orali sumptione corporis, propriè, non sacramentaliter intellecta, & erunt certè sole ipso clariora Irenæi verba, cui in mentem nunquam venit, quod Ham. falsò sentit: eodè in loco sisti corpus Christi, ubi panis est, eodemque siue modo siue organo oris corporei propriè ac simpliciter percipi corpus Domini, quod ne in prima quidem institutione cœnæ ad locum panis fuit, neq; ora vescentium discipulorum subiit, certo ac circumscripto loco ad mensam assidens, neq; vel visibiliter vel invisibiliter locum suum mutans.

An verò arietem syllogisantem non agnosceret lector, cum ex Irenæi verbis (quod per sumptionem Eucharistia corpora nostra spem habeant resurrectionis ad vitam æternam & in corruptibilem) per fallaciam à non causa ut ore corporis causa argumentatur? Ore corporis æque, atque percipiat. *animo per fidem nos accipere corpus & sanguinem cum*

Paradoxon
Ham. quod
& terrena &
& cœlestis res
ore corporis
percipiatur.

est pane & vino. At Irenæus eo ipso, quod rem terrenam & rem cœlestem diuersis nominibus discernit, vnumquodq; suo modo percipi, non absurdè innuit. Ham. verò mox alienum in locum intempestiuè transferens, quæ de causa, cur panis Eucharisticus, iam non sit communis panis, dixeram: videlicet quia ad hunc vsu suu destinatus sit, vt confirmationi fidei seruiat, de Christi corpore pro nobis tradito nobisq; communicato: quid nisi Dictatoris personã sibi rursussumit in Ecclesia, cum sine refutatione, sine argumẽto vllò exclamat: *Hoc ne est citare Irenæum, vel potius manifesta ipsius verba corrumpere?* Quam exclamationem videt lector, quàm faciliè in ipsum retorquere possim, atq; illud insuper addere? *Hocne est respondere, an quæ rectè dicta sunt prætoriam potestate damnare?*

Ham. repræhendit prohibitu, quæ refutare non potest.

Quales autem ineptiæ sunt, cum peruerso pag. 14?
rem ac falsificatorem verborum Irenæi me propterea nominat (quod rem cœlestem corpus Christi ab Irenæo vocari dixi, quia in cœlo est, & vitam cœlestem in nobis alit, & modo cœlesti, id est, fide editur) exclamãs bachantis in morem: *Vbi Irenæus hæc profert? vbi hæc scribit? vbi verba ista deprauatoria in Irenæo habentur? Hocne est citare patres? videlicet deprauare, falsificare, & in alienum sensum torquere?*

Ham. deprauationẽ verborũ Irenæi vocat, siquid bona conscientia inde inferatur.

At verò Aries, cornupeta, an non hoc est ineptire? Quod ex appellatione rei cœlestis

Ham. iubet
probare ea,
quæ ipse per
calumniam
tribuit alijs.

optima consequentia deducitur, vel potius
quod in hoc nomine continetur id, quia a-
nimus tuus pravis opinionibus imbutus
est, depravatione nominare? & ut alienum
à mente Irenæi rejicere? Probare me vis ex
Ireneo, ubi, quando, & quomodo expressis verbis
dicat: Corpus & Sanguine Christi ita in celo esse,
ut in sacra Eucharistia non porrigatur Christianis?
Tu vero cur probationem à me exigis, eorū,
quæ à me nec dicta sūt, nec Irenæo a scripta?
Cur de tuo asseris, *ita in celo esse corpus Chri-*
sti, ut in Eucharistia non exhibeatur? cum præ-
sentia Christi in celo tam non tollat *non vici-*
corporis in cœna, quàm, quod Christus cor-
pore suo in prima cœna propius aut remotius
alijs atq; alijs discipulis allidens nequaquam
loci situ impediri potuit, quin dato pane, da-
ret etiã corpus suū, sed utrumq; suo modo.

Implicatio
contradicti-
onis, corpus
Christi esse
re cœlestem,
& tamē ore
corporis
percipi.

Quæstiones
Ham. incur-
rētes in falla-
ciam conse-
quentis.

Cur verò, cum *vitã cœlestem ali in nobis cora-*
pore Christi negare non aulis? modo cœlesti,
id est, fide comedi negas? Vbi verò in Irenæo
legisti? Ore corporis, id est, terreno modo
atq; organo percipi corpus Christi proprie
loquendo? Quod si scriptoris huius autho-
ritate affirmare vis, cur à me negationis pro-
batione postulas, temerarie autē tuæ assevera-
tionis confirmatione ex Irenæo nullã asseris?
Quàm egregia verò & magistralis quæstio
tua est *Linferate Hamelmann, cū me cōpel-*
lans ais: Quæro ex te, an etiam Christianus autē
externa

externa, Rom. 10, & aure interna per fidem verbi
percipiat ex prædicatione? Et rursus quaero ex te,
an etiam totus homo renascatur in Baptismate tam
animo, quam corpore? Unde inferre conaris: falso
me dici, corpus Christi tantum esse cibum an
nimæ.

At ego vicissim ex te, ô Magister noster,
quaero: Idem ne tibi sunt? prædicatio verbi con-
stans sono transeunte, & virtute manente? Itemq;
baptismus in quo est aqua corpus abluens & spiri-
tus animam regenerans? Et Corpus Christi? Quod
nô signû & rem signatâ simul: vt Baptismû &
cæna Domini, sed rē signatâ tantû significat?
Si cœnam Domini dixisses, non tantum ani-
mæ cibum, Sed etiam corporis alimoniam
esse: faterer non minus hoc verû esse, quam
quod de prædicatione verbi & Baptismo que-
rendû tibi putasti. At corpus ipsum Christi,
si animæ tantum cibus non est, cur non ven-
tris quoq; cibus esse apertè profiteris? & illa
aurea verba ex Liturgia Saxonicarum Ec-
clesiarum aboles? Das Christus vns im A-
bendmahl sein Fleisch zu einer Speiß/ vnd
sein Blut zu einem Trancck/ nicht des Leibes/
Sondern der Seelen gegeben habe.

Rursus etiam falsificatorem me vocat Hamel- pag. 15.
manus, quod scripserim, Irenæum Non dicere
Panem sacrû ita duabus illis rebus, terrena & cœ-
lesti constare, vt cum ferrum ignitum dicimus con-
stare ex ferro & igne: aut hominem ex corpore
& anima.

Corpus
Christi ci-
bus animæ.

Et anima: Sed quia Eucharistiæ vocabulum relatiuum est, ita Eucharistiam docere ex re terrena seu symbolo, & re illa cœlesti constare, ad cuius testificationem ordinatus est panis: vt si aquam Baptismi dicas, non communem esse aquam, sed lauacrum constans duabus rebus, aqua tanquam symbolo externo, & ablutione à peccatis per sanguinem Christi, ac regeneratione spirituali per spiritum sanctum, tanquam re signata.

Quæso te lector, vt animaduertas, quid hic proferat Hamelmanus, quo falsificatorẽ me ostendat? Dic, inquit, an Irenæus dicat de pane sacro: aut de Eucharistia, constare duabus rebus? Imò verò Irenæi verba religiosa fide retinui:

qui vtrumq; dicit: Primum quod panis: postquam percepit vocationem Dei, iam non sit panis communis, aut vulgaris, sed Eucharistia, quod non est absolutum, sed relatiuum vocabulum, vt sacramentũ, vt Baptismus, vt cœna Domini, Deinde hanc ipsam Eucharistiam ait ex rebus duabus constare, id est, in vero ac legitimo vsu Sacramentaliter coniunctam esse rem terrenam & cœlestem: seu, quod idem est, exhiberi in cœna Domini, non symbolum nudum, sed simul etiam corpus, tanquam rem signatam.

Quàm futile est autem, quod Ham. ait? Nihil Irenæus dicit de ferro ignito, nihil de anima & corpore. Quomodo enim hoc diceret, quod multis sæculis post, excogitatum est? etiam somniarunt aliqui, præsentiam Corporis Christi

Panis est Eucharistia, quia est quidam quo ad agendas gratias excitamur: propriè loquendo panis non est ipsa gratiarũ actio.

Somniũ de inclusione corporis in panem.

Christi substantialem in pane, similem mixtioni ignis cum ferro, aut copulationi essentiali animæ & corporis in homine.

Hoc somnium, cum re ipsa retineat Hamel. qui coexistentiam corporis ad locum panis, seu immanentiam corporis in pane pertinaciter defendit: sciat contra se pugnare ista, quæ fatetur, non habere Irenæum, & desinat huius autoritatē opinioni suæ prætexere, de consubstantiatione, seu copulatione substantiali, & quasi ferruminatione corporis & panis.

Quid verò aliud assertit Ham. etiam in sequentibus, quam ut meam sententiam confirmet: suã ipse imprudens euertat? Exemplo Baptismi ostenderam, quomodo Eucharistia ex duabus rebus constet: ac mox subieceram: *minimè sequi, quòd aut sanguis Christi aut spiritus sanctus, quòd ad specialem præsentiam attinet, inclusus sit aquæ, aut ablutio à peccatis & regeneratio contingat ex opere operato aqua ablutis.* Hic bellus disputator Hamelman. *Vide, inquit, lector, ubi dicit Irenæus de aqua Baptismatis, ubi de inclusione, aut de opere operato? At similium quatenus sunt similia, eadem est ratio. Ut panis sacratus non est panis communis: sic aqua Baptismatis non est aqua vulgaris, sed est lauacrum constans symbolo externo, & re signata. Ut autem nulla inclusio sanguinis Christi aut spiritus sancti in aquam Ba-*

Collatio Pa-
ptismi &
C. D. ad re-
futandã in-
clusionem
corporalem

De similibus
idẽ iudiciũ

ptismatis imaginanda est: neq; ex opere operato, id est, ex sola aspersione aquæ pendet regeneratio: Sic in pane nulla fit inclusio corporis Christi, nec prodest panis Eucharistici māducatio sine fide: Vbi ergo Hamelmane *consustātiatio tua? vbi oralis moducatio, cui perceptionem corporis Christi tribuis etiam in Iuda & ceteris infidelibus.*

Paradoxum Ham. quod corpus Christi etiā corporū nostrorū alimonia sit.

pag. 15.
Quomodo per Eucharistiā confirmetur spes de resurrectiōe corporū ad vitam æternā.

paradoxum, quod corpus & sanguis Christi, non sint tantum alimonia anime, sed etiam corporū nostrorū, Et hanc causam esse fingit, cur corpora nostra spem vitæ æternæ habeant. At vero fallaciam hanc esse causā non causā, paulo antedixi: Et vt res intelligatur planius, repeto, quod in libello meo scripsi: *Inde esse spem vitæ æternæ, quia anima fide percipit in Eucharistia, seu cæna Domini alimoniā cælestem; quam vitæ æternæ consequitur: Corpus vero huius alimoniæ symbolo, id est, pane Eucharistico vescitur, ideoq; etiam de corporis resurrectiōe ad vitam æternam fides nostra confirmatur in vsu cæne Dominiæ.*

Ham. allatrat temerè quæ refutare nō potest.

Ad hæc quid Hamelmanus? Mea se verba audire ait, non Irenæi. At sic sunt mea verba, vt à sententia Irenæi non discrepent. Cur autem non refutat rationem geminam, qua declaratio verborum Irenæi nititur? *Quibus rebus inquit Irenæus, cōstat Eucharistia: Ergo & corpus & anima habet in vsu Eucharisticæ,*
quod

quod sibi propriè competat, Et ut panis ac corpus Christi non sunt res vna, sic neq; anima panē, neq; corpus nostrū carnem Christi percipit, sed symbolo externo corpus, re signata anima fruitur. Altera ratio fuit, vita & gloria sempiterna non à corpore ad animam, sed ab anima ad corpus transit. Ergo corpus quāquam mortuū habet spem resurrectionis ad vitam eternam, quia anima, que passitur vivifica carne Christi, initia habet vitæ eternæ, & dissoluta etiam à corpore massam sociam desiderat, cum qua rursus sit copulata in tota eternitate.

Hæc argumenta silentio transiit Ham. (cum non habeat, quod opponere possit) & conuitiando, causæ suæ morbum tegere studet. Vos, inquit, verba authoris sinistrè & improbè, deprauatis, & falsò explicatis: non verba authoris retinetis, nec intelligitis ut scripta sunt. At tu Ham. cur huius ipsius authoris regulā nō cogitas, oppositā ijs, qui literā vnius loci sic vrgēt, ut sensū negligat? Multa malè interpretari oportet eos, qui vnu nō volūt rectè intelligere.

Addidi & tertiam rationē explanationis sententiæ Irenæi: Si ex esu corporali carnis Christi corpora spem vitæ eternæ habent, erit hæc spes vitæ eternæ etiam impijs certa atq; indubitata, quibus Ham. & eius complices esū corporalem carnis Christi cum pijs tribuūt. At impij non habent spem resurrectionis corporū ad vitam eternā. Ergo non est corporalis eius carnis Christi: neq; si talis fingatur vitæ eternæ causa esse potest.

Lib. 5. contra hæres.

Hanc

Petitio prin-
cipij Hamel,
pag. 16.

Hanc rationem repetit quidem Ham. sed per principij petitionem eludere conatur, *Impij, inquit, ad iudicium indigne sumunt, non ad salutē. quasi verò hoc ipsum nō sit falsum: Impios indignè fieri participes corporis Christi propriè loquendo? Et eum, qui particeps fiat corporis Christi iudicio esse obnoxium: cū Christus dicat: Amen amen, dico vobis: Quicumq; carnem meam edit, & bibit sanguinem habet, vitam eternam.* Et ad modos dicendi per se pertineat, attribuere effectus proprios suæ causæ. Crede igitur mihi, mi Hamelmane (vt tua tibi verba reponam) nisi maturius conuerteris, te aliquando Christus ipse cum omnibus sanctis in hora mortis, & in die iudicij, huius falsitatis accusabit.

Nec est quod Dn. Philippū tibi *ὁμοίωρον* fingas, qui in Epistola ad Oecolampadium, non de resurrectione nostrorum corporum, sed de resurrectione corporis Christi loquitur. Et tamen, quomodo secundū Canonem Nicenum sacramenta sunt etiam *τῆς ἡμετέρας ἀναστροφῆς* symbola, ita in reipsonse sua ad Epistolam Philippi explicuit Oecolampadius, vt in ea explicatione postea acquieuerit D. Philippus, quem adeo non ægre fero mihi obijci abs te, quòd præceptorem habuerim: vt pro hoc beneficio me gratias immortales Deo debere agnoscam, qui illum mihi præceptorem dederit, qui me viua voce & scriptis suis docuit

Ham. probri
loco mihi
obijcit, quod
Philippum
agnoscam
præceptorē.

cuit de Christo, vt sciam in quem, & cui credam, nec tuas Hamelmane tuiq; similitum phantasias, ineptias, nugas curem, quos magis illius Lutheri vocem audire velim. *Wer Phil. præconia.*
*Philippum nicht für einen Preceptorem er-
 fenne/ der mus ein grober vnzgelerter Bachane
 vnd Esel seyn:* Et quod idem paulò ante mortem scripsit: *Quantum boni Deus per hoc suum organum (Philippum) effecerit, non tantum in Philosophia, sed etiam in Theologia, res ipsa testatur, etiamsi irascatur Sathan & omnes squama eius.* Id semel tibi responsum sit, Hamelmane ad Ironias tuas, quibus mihi toties in his putidis chartis tuis, Philippi Præceptoris mei nomen exprobras, cuius ego obscuram vmbra sequi malim, quàm tuam tuorumque solidam & expressam effigiem.

Quorsum verò nisi ad explendas chartas pertinet allegatio prolixi istius loci ex Ireneo lib. 5. Ex quo in meo libello, quæ ad scopum meæ scriptionis propriè spectabant, citaueram? Nam quod *Christus verè nos redemit suo sanguine: quod Calix Eucharistiae sit communicatio sanguinis eius: quod panẽ quem frangimus communicatio sit corporis eius, id est, quod panis & calix iste sit, res illa externa & visibilis, in cuius vsu exhibetur nobis corpus & sanguis Domini, extra controuersiam positum est: nec locum integrum transcribere necesse habui,*
 quia

pag. 17.
 Ham. citat
 ad chartas
 explendas,
 loca de ijs
 rebus, quæ
 sunt extra
 controuersiam.

quia non propositum mihi fuit negare ista: quæ ipsissimis verbis Apostoli ab Irenæo dicta sunt.

Paradoxon Ham. Quod ex ipso corpore Christi alantur & augeantur corpora nostra. Pag. 12

Calumniatur porro Ham. quod scripserim ex pane Eucharistico (quod Sacramentaliter est corpus Christi) augeri nostra corpora, Et falsum atq; absurdum hoc dogma Irenæo ascribit, quod ex ipso corpore Christi augeantur corpora nostra: Quasi verò non satis ipsum refutent verba mox sequentia: ex quibus augetur & consistit corporis nostri substantia. Nam ex quibus augeri, ex iisdem etiam consistere corporis nostri substantiam inquit Irenæus. Sed hæc quoq; non ad panem fractum & mixtum calicem (quæ cum percipiunt verbum Dei, sunt Eucharistia corporis & sanguinis Christi) sed ad ipsissimum corpus & sanguinem referri vult Ham.

An hoc paradoxon recte tribuat Irenæo Ham.

Qui nomen Sycophantæ, & depravationem mihi propterea obiicit, quod carnis nostræ substantiam negè consistere ex ipso corpore & sanguine Christi? Quod ipse temere affirmat, violenta detorsione deprauans verba & mentem Irenæi.

Ham. propter fallaciã æquivocationis in voce corporis Christi turpiter impingit in mentem & verba Irenæi.

Cuius etsi hunc quoq; locum citat: quomodo carnem negent capace esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur: non animaduertit tamen, sanguinem Christi tropicè poni, pro symbolis corporis & sanguinis Christi.

Quod vel ex sequentibus intelligere debebat ac poterat, si Hilarij regulam esset secutus

entus: Optimus ille lector est qui non importat sententiam suam, sed expectat potius ex dictis, &c.

Quid enim clarius his verbis Irenæi, quam antea citavi in libello meo, & nunc etiam, ut ambiguitas omnis præcidatur repeto: Nō de spirituali aliquo & invisibili homine dicens hæc (quod simus os de ossibus & caro de carne Christi) sed de ea dispositione, quae est secundum hominem, qui ex carnibus, nervis & ossibus consistit, quae de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane, qui est corpus eius, augetur.

Pag. 19.

At bonus iste Linsensatus, in tanta verborum istorum claritate: jubet me tamen probare: Vbi hoc dicat Irenæus? quod non cōperat ipse in se carni & sanguini hæc alimenti in carnis naturae naturam conuersio (qua nutritur, augetur & consistat tota ea dispositio, quae secundū hominem ex carne, nervis & ossibus constat) sed panis & vino Eucharistico, qui suo modo, id est, sacramentaliter sint corpus & sanguis Christi? Atqui si ipse non videt dicere hæc Irenæum, an alijs etiam oculos de esse putat? Cur autem non ostendit ipse, declarationē hanc meam pugnare cum Irenæi verbis atque sententia? cum toties hinc clamitet: *semea quidem verba audire & legere, non autem Irenæi.*

Neque verò falsum esse dico, aut Philippum Præceptorem meum arguo mendacij, ut calumniatur Hamelmanus, qui illum in sententijs patrum scripsisse ait: Ad hunc modum ratio

ratiocinatur Irenæus, non posse carnē profus perire, quia corpore & sanguine Christi nutriatur. Nam hæc, vt Sacramentaliter secundum Irenæi phrasin à Phil. dicta sūt: Ita Sacramentaliter quoque intelligi oportet.

Ham. ad ea digreditur, quæ sūt extra cōtrouersia, vt absurditatem sui paradoxo occul-
tet.

Quid autem ad propositam disputationē facit, quod intempestiuè adfert Hamelman Irenæum ex doctrina de Cæna Domini sumere argumentum, quo probet, Christum assumpsisse veram carnem & verum sanguinem, qui pro nobis effusus sit: Quia dixerit: Sanguis non est, nisi à venis & à carnibus & à reliqua, quæ est secundū hominem substantia? Hūc cōtra Manichæos & Sontes disputandi campum propterea ingreditur Ham. vt à conspectu absurditatis lectorem auertat, quæ est in hoc ipsius dogmate, quod nostra corpora Christi corpore & sanguine proprio loquendo, nutriantur, alantur, augeantur, & ex eorum substantia consistant. Quo nihil tetrius cogitari aut dici potest.

Prouocatio Ham. ad omnes ordines.

Et audet tamen os impudens concludere hunc locum Epiphonemate tali: vt obseruet sancta conscientia nobilis D. Otto à Grunrod (cui libellum meum inscripseram) quam truncate (vo loquitur, verè truncus sine capite) & quam fidei, (cum nihil ipse, nisi mera figmenta afferat) Irenæum Martyrem citauerim, Addit etiam, conari me decipere D. Grunrodium, vt per eum vicissim innocens princeps Iuuenis Palatinus Elector Fridericus IIII. decipiatur.

Quis

Quin ipsos Illustrissimos Germaniæ Principes, Illustres Comites, omnes nobiles viros, atque sanctos Christianos, videre iubet falsitatem, quam nulla ex parte demonstrare hæcenus potuit in meo libello, Cum singulæ chartæ ipsius falsitatum & corruptelarum plenæ sint, de quibus ad iudicium eorum ipsorum prouoco, quos ficta & simulata hac Apostrophe sua Hamelmanum compellare non puduit.

DE DICTIS TERTULLIANI.

Ad Tertulliani dicta à me allata (quorum pag. 20. alterū ex lib. 4. contra Marc. pro libitu suo mutilat) nihil habet Ham. quod opponat, nisi quod statū causæ mutat, & per calumniā Orthodoxis imputat, quasi panem sentiant ita figuram esse corporis Christi absentis, ut nudum in Eucharistia panem accipiamus, & corpus ipsum absit, & in cælo deliteat. Huius calumniæ vel millies responsum est, neminem ita obtusum esse, qui asserat omnibus modis adesse vel abesse Christi corpus. Dissidiū verò magis esse, de modo præsentiae vel absentiae, quam de ipsa præsentia. Interim extorsit Hamelmano euidencia verborum Tertulliani hanc confessionem, quod suo modo, ut loquitur, concedi possit, panem Eucharistiae esse signū corporis Christi. Fateatur ergo & hoc necesse est, Tertulliani auctoritate

Calumniæ
Ham. de fi-
gura nudæ.

pag. 21.

tate

tate rectè defendi interpretationem sacramentalem verborum cœnæ.

Hæ. citat ex Tertull. de quibus nulla est controu. Quod cum ad scopum libelli mei propriè pertinere, satis mihi fuit duo illa dicta ex Tertull. citare: quibus corpus Christi pane repræsentari, & panem figuram, id est, symbolum corporis esse clarè dicitur. Cætera Tertulliani dicta, quæ attingit potius Hamelman, quam integre citat, quia ad scopum mei libelli, non pertinebant, volens prætermisi. Quis enim ignorat? & hunc, & cæteros patres, Dominici corporis veritatem ex sacramento Eucharistico probare contra Marcionis Phantasma, de quo in ipso libello meo lectorem monui, hæc Tertulliani verba declarans: *Figura non fuisset, nisi veritatis esset corpus, id est, nisi verum corpus Christus haberet.*

Falsò autem ad oralem manducationem detorquet Hamel. Tertulliani illud ex lib. de Resurrect. carnis: *Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut anima Deo saginetur.* Nam corpus & sanguis Christi, sacramentali tropo nominatur à Tertulliano sacra symbola, quæ prius corporis & sanguinis Christi figuras dixit, Id, considerato loco integro apparebit clarius, quem propterea mutilauit Ham. ut implicitum dubitationi lectorè dimitteret. Sic igitur Tertullianus, collationem Eucharistiæ cum alijs quibusdam ritibus mysticis instituens:

Caro

Caro abluitur (scilicet aqua Baptismi) ut anima
 emaculetur, Caro ungitur (videlicet oleo sacro) ut
 anima conseruetur: caro signatur (crucis signacu-
 lo) ut anima muniatur: Caro manus impositione
 adumbratur, ut anima spiritu illuminetur: Caro
 corpore & sanguine Domini vescitur, ut anima
 Deo saginetur. Non possunt ergo separari in mera
 sede, quos opera coniungit.

Ex hac collatione rituum sacrorum ma-
 nifestum est: Tertulliano, non minus in Eu-
 charistia, quàm in cæteris quoq; mysterijs,
 aliud esse, quod exterius corpore sumitur:
 aliud quod animo & mente percipitur. Itaq;
 corpus & animam coniungi in opera, eorū nec in
 mercede seu fructu separari, inquit: significans
 quòd sicut in sacris ritibus corporalia sym-
 bola & spiritualia dona coniunguntur: sic &
 animæ & corporis actiones coniungantur in
 usu istorum rituum: Nimirum, ut sua sit ani-
 mæ, respectu spiritualiū donorū, sua etiam
 carnis, respectu mysticorū symbolorū, opera.
 Fructus verò vtriq; cōmunis sit, & ab anima
 in corp⁹ deriuetur, ut eodē in libro, de corpo-
 rū resurrectione ad vitā æternā inquit: *Ani-
 mæ, tanquā sponsam dotis nomine sequetur & caro.*

Cōtra orale verò corporis Christi māduca-
 tionē ppriè intellectā suppeditat nobis Hæ,
 ex Tertull. Apologetico arma, citato hoc di-
 cto (quo ille ad calumniā Ethnicorū decarnis
 humane esu, & potu humani sãguinis respõ-
 dit.) Non

Tertull. &
 carni & ani-
 mæ no stræ
 attribuit,
 quod suum
 cuique est.

Ham. tela
 contra orale
 suã mand. ex
 Tertull. as-
 fert.

Pag. 22a

Non fieri in cœna sacra Scythicam lanienam carnis, nec Cyclopicam ingurgitationem sanguinis humani.

In verbo edere ac bibere aut literalis sc̄sus retinendus est, aut cōstitutus tropus pro diuersitate cibi & potus.

Quid est enim laniena carnis Scythica? aut Cyclopica sanguinis ingurgatio aliud, quàm quod Ham. pugnat, edi & bibi, proprie ac simpliciter, de corpore & sanguine Christi accipiendum esse? Quod si de supernaturali aliqua manducatione, suum illum oralem esum Corporis Christi intelligi vult: iam ipse à propria significatione verbi (Edere) discedit, & contradictionem implicat, fingens os corporis supernaturaliter edere, cum oraliter & supernaturaliter edi, ex diametro inter se pugnent.

Quæ præterea ex Tertulliano citat Ham. neque in controuersiam veniunt, neque, scopum libelli mei attingunt: nisi quatenus dixi, patres interdum explicatione verborum cœnæ sacramentali vti, interdum verba ipsa Christi vsurpare: Sic enim Tertull. inquit: *Corpus Christi in pane censetur: & corpus Dominicum vocatur Eucharistia. Et sic Christus reuelauit, panem corpus suū appellans.*

Rursus autem Apostrophe intempestiua compellat Ham. virum nobilem D. Grunrodiū & Principes: Comites: Barones: Pios denique omnes in Germania: & considerare eos iubet, quod inescare principem iuuenem Electorem Palatinum, & in errorem trahere voluerim. Sed cum nihil aduersum

aduersum me probare haecenus potuerit, locum habeat illud: *Actore non probante, Res us absolvitur.*

DE DICTIS CYPRIANI.

De Epistola tertia, quod citavi ex secundo libro Epistolarum Cypriani, gloriatur Ham. *Eam sibi ante annos 40. notam fuisse, dum adhuc in Papatu esset: Ideoq; se mox ait falsitatem deprehendisse in initio. Quæ autem fallitas ea est, quælo? Glossam hanc meam esse, balat, quæ non legatur apud Cyprianum, quod vino ostendatur sanguis: & sanguinem esse rem signatam: vinum calicis esse signum, quo sanguis ostendatur.*

Pag. 29.

Ham. glossas meas vocat, quæ ad literam in Cypriano extant.

Obsecro te verò, lector Christiane, an non ad literam ista apud Cyprianum leguntur? Non potest, inquit, videri sanguis eius esse in calice, quando vinum desit calici, quo Christi sanguis ostenditur. An non expressa sunt hæc verba Cypriani? *Vino, Christi sanguis ostenditur? Unde necessario sequitur: Vinum esse signum ostendens: sanguinem Christi rem ostensam? Quid? quod in Cypriano sequitur: Videmus in aqua populicæ intelligi: in vino ostendi sanguinem Christi. Quis igitur pessimus ille veritatis testis, quemadmodum Ham. hinc balat?*

Equidem occasione huius loci, obiter & ad iactum an scursu innuere lectori volui, in

Parad. Ham.
sanguinem
Christi sub-
stantialiter
in calice
contineri.

meo libello: *Quemadmodum nec aqua in populū
transubstantietur: nec populus, id est, Ecclesia in
aqua substantialiter contineatur: Sic nec vinum in
sanguinē transubstantiari, nec sanguinē Christi in
vino contineri substantialiter* At lepidus Ham. de
nulla transubstantiatione panis & vini se loqui
ait: *De sanguine autem substantialiter contento in
vivo (quæ est illa ipsa inclusio localis damna-
ta etiam in formula concordia Buceri) ut
phantasticæ imaginationis suæ turpitudinē
tegar, querit ex me: ubi dicit Cyprianus: sanguinē
Christi in calice non exhiberi populo Dei: nec
in sacramento adesse: Disce verò mi Hā. prius,
aliud esse, Christi sanguinem exhiberi in calice:
& in sacramento adesse: aliud substantialiter
contineri in calice.*

pag. 24.
Ham. citat
aliena à pro-
posito.

Ut autem rudi lectori oculos præstringat
citatione pluriū dictorum, quæ ad metas di-
sputationis propositæ non pertinent: ex eadē
Cypriani Epistola loca aliqua, sed truncata
recitat: quibus nihil aliud dicitur, quàm quòd
in oblatione Eucharistiæ, tum aqua, tum vinum
calici infundi debeat propter significationem my-
sticam.

Ham. ad li-
terā accipit,
quæ per
tropum sa-
cramentalē
dicuntur a-
pud Cypria.

Sub finem verò præterijisse me ait, hæc ver-
ba Cypriani: *Quomodo possumus propter Christi
sanguinem fundere, qui sanguinem Christi eru-
bescimus bibere. Et si de spiritali quoq; com-
munionē sanguinis suo loco rectè dicitur:
Christianos sanguinem Christi bibere: tamen
Sacra-*

Sacramentali tropo hic Cyprianus sanguinē pro symbolo seu sacramento sanguinis nominat, de quo in eadem Epistola inquit: *Quando sanguis vus dicitur, quid aliud, quàm vinum calicis Dominici sanguinis ostenditur?* Idem docet dictum, quod Ham. citat ex lib. 4. Epist. 6: *Considerantes idcirco se calicē Christi bibere. (Eum quod antea sanguinem Christi nominavit, nunc calicem sanguinis vocat) ut possint & ipsi propter Christum sanguinem fundere.*

Sacramentalis tropus est, & in sequenti pag. 296 bus verbis: *Eucharistiae memor, qui Dominicum corpus accepit, in ipso Dominū suum complectatur.*

In Dominico corpore, id est, in sacramento Dominici corporis, ait complectendum esse Dominum. Ergo aliud est Cypriano: *corpus Dominicū tanquam Sacramentum seu Symbolum: aliud Dominus, ut res signata.*

En igitur præstigiatores Ham. (quo nomine uti ipsi hoc loco libuit) & talē ac tantum quidem (ut ineptē addit) cum verē hoc sit præstigijs ludere: *Quae sacramentali tropo, quo nullus est apud patres frequentior, dicta sunt: simpliciter & ad literam accipere.*

Nec alia est sententia verborum, quae ex lib. 1. Epistol. 2. Hamelman citare pergit. *Quos excitamus ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione corporis & sanguinis Christi muniamus. Vbi mox addit Cyprianus, hoc fieri*

fieri per Eucharistiam. Et rursus: *Quomodo pro-
uocamus eos sanguinē suū fundere, si eis militaturis
Christi sanguinem denegamus? Non ministri,
sed Christi (proprie loquendo) est munire
martyres, corpore & sanguine Christi: Item
denegare ijs sanguinem Christi:*

Parad. Ham. corpus Christi proprie loquendo in manu ministri esse, & in ora communicantium ingeri.

De Sacramento igitur corporis & sanguinis dicitur, quod ministri manu sua porrigunt. Negat autem Ham. verum esse, quod tantum spiritualiter, à Christo, credentibus detur corpus & sanguis ipsius. Deleat ergo illud Baptistæ. *Ego baptizo vos aqua, sed qui post me venit, baptizat igne & spiritu.* Deleat canonicationem illam Orthodoxam, *Gott sey gelobet vñ gebenedeyet/ Der vns selber hat gespeiset/ mit seinem Fleisch vnd Blut/ &c.*

Item:

Christus will die Speise seyn / vñ speisen die Seel allein (id est, ipse solus pascit animam) der Glaub will keins andern leben. Et quod toties apud veteres repetitur, Christum ipsum, & cibum esse & hospitem.

Sacramentalis tropus est & in his verbis Cypriani, serm. 3. de lapsis, quæ lectorem in timore Domini considerare, & expendere iubet Ham. *Sanctificata ora cælestibus cibis: post corpus & sanguinem Domini, prophana contagia & idolorum reliquias respuerūt.* Sed Cyprianus, vt æquipollentibus vitur: nomine cælestium ciborum: & appellatione corporis ac sanguinis Do-

mini: & sacramenta horum intelligit, quæ ex manu ministri in manum & os communicantium ingeruntur. Quod de ipsissimo corpore Christi, dici proprie, tam non potest, quàm in primæ cœnæ institutione, Christi corpus ad mensam suo loco assidens, neq; locum suum mutauit, neq; manus aut ora discipulorum subijt, etsi panem illum Eucharisticum (quem manibus & ore suo exceperunt discipuli) sacramentaliter Christus corpus suum nominauit.

Nec verò Tragicis illis vociferationibus Hamelmani opus est, *quasi in Eucharistia non detur corpus & sanguis Christi, aut quod ex calice profusus non bibatur sanguis Domini. Quæ inepte iubet me apertis verbis probare ex Cypriano: cum in sano intellectu vtrumq; vtrò admittam: Et in re concessa, probatione nulla opus sit. Dato pane in vero vsu datur corpus Christi: Haurito calice in vero vsu, hauritur sanguis Christi: sed suo vnumquodq; modo: Aliter panis & calix: aliter corpus & sanguis Domini.*

In reliquis Cypriani dictis, quæ ex eodẽ sermone Ham. profequitur, arma contra se affert. Quis enim adeò potest esse incogitãs (nisi miser iste Linséfatus) qui non animaduertat de Sacramento corporis & sanguinis Christi dici? *cùm Cyprianus ait, quosdam & Diaboli aris reuertentes, ad sanctũ Domini sordidiss. manibus accedero.*

Pag. 26.

Ineptę tũm
exclamationes
tũm postulaciones
Hamelmani

Ham. contre
se tela affecto.

Item

Phraſes Sa-
cramētales.

Item: *Faucibus exhalantibus ſcelus ſuū, & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus inuadere. Item: vim inferre corpori & ſanguini eius?* An enim hæc ad literam, de ipſiſſimo corpore & ſanguine Chriſti proprie accipi poſſunt?

An non Cyprianus ipſe mentem ſuam ſatis declarat, *Allegans illud Leuit. 7. Omnis im-
mundus manducans carnem: Et verba Apoſtoli: Non poteſtis menſæ Domini communicare & menſæ Dæmoniorum: Et quicumq; indignè ederit panem, & biberit calicem Domini, &c.* Deniq; narrationem addens de paruula calicem recuſante: *Et Diacono de SACRAMENTO calicis infundente, reſultanti licet, vnde ſecutus ſit ſingultus & vomitus.* Quid ego hic de ſtolido noſtro ac verè ſtupido Ariete dicam? qui iſta omnia ad ipſiſſimum corpus & ſanguinem Chriſti detorquet, quibus non ſine blaſphemia, ad literam & proprie attribui iſta poſſunt, cum neq; inuadi corpus Domini, neq; vis ei inferri, neq; per vomitum eici poſſit. *Stat enim illud: Mors ei non dominabitur vltra.* Et clamat tamen miſer iſte, quod in neminem magis quam in ipſum congruit.

pag. 27.

Prouocatio
temeraria
Ham. ad om-
nes ordi-
nes

*Itane patres ſunt citandi? Itane patres ſunt
corruptendi?* Et ruruſus Apoſtrophe ſua viſita-
ta, non aliter quàm ebrius in conuiuio ali-
quo ſedens, compellat *D. Othonem Grunro-
dium nobilem: Illuſtriſs. Germaniæ principes,
Illuſtres*

De dictis Origenis & Dionysij Alexand. 57

Illustres & generosos Comites, eximios nobiles,
& Christianos omnes, ut obseruent ista. Qui
utinam obseruare saltem dignentur, quali-
bus in re tanta ineptijs ludat insensatus iste
Linsensatus: de quo profectò illud Cicero-
nis recte vsurpari potest: *Quorundam nihil ri-
detur, nisi ipsa insulsitas.*

DE DICTIS ORIGENIS
& Dionysij Alexand.

Digreditur autem Hamelmanus, ante- Digressio
quam quæ ex Cypriano recitauit pertexat, ad Hæ. qua non
Origenem, Cypriani ut ait, coætaneum, & controuersa
Dionysium Alex. ex quorum utroque citat, cumulat.
quod apud neminem Orthodoxorum con-
trouersum est. Nemo enim negat, quod ho-
milis 6. in diuersos scribit Origenes: *Quan-
do sanctum cibum, illudq; incorruptum epulum acci- Docet hoc
pips, quando vitæ pane & poculo frueris: (Hæc dictû, quid
de externa ceremonia) manducas & bibis corpus percipiatur
& sanguinem Domini (Hoc de communionem in legitimo
corporis, quæ est res signata) Tunc Dominus vsu Euchari-
sub tectum tuum ingreditur (iste vero ingressus, stiz. Idem &
non loci mutationem, non corporalem acci- sequens
cessum, sed spirituales vnionem Christi no- dictû docet,
biscum denotat.)*

Nemo itè hoc, quod ex Epistola Dionysij
Alex. apud Eusebium recitatur, negat: *Nos Cõpellati.
per cœnâ Domini participes fieri corporis et sangui- Ham. En-
nis D. N. I. C. Quorsû igitur Enthusiastica cõ- thusiasticæ.
pellatio*

pellatio rursus ad Ottonem à Grunrod hoc loco repetita? quem obtestatur iterum per suam conscientiam, ut absq; affectu & πρῶτον ἀπολαύσεια consideret, quomodo patres ego citauerim? Quid enim citare me ista dicta attinebat? cum in tractatu meo toties dixissem, extra controuersiam esse, quæ de exhibitione corporis Christi in legitimo vsu, palàm profiteamur: & in libello appendicis, tantum de Sacramentali verborum cœnæ interpretatione agendum mihi esset? Quod si omnia consecrari voluit Hamel, quæ ad disputationem de cœna pertinet, cur illud Origenis omisit?

a Ista nefas est de ipso Christi corpore cogitare.
b Symbolum externum nos ad significata traducit. Non corpus ipsum Christi sed corpus Symbolicum indignè manducatur. Vbi hic est manducatio corporis in impijs?

ex cap. 15. in Matth: Panis sanctificatus inacta id, quod habet materiale, in ventrem abit (a) & in secessum eicitur: Caterum iuxta precepcionem a qua illi accessit, pro portione fidei sit utilis, efficiens, ut perspicax sit animus, spectans ad id, quod utile est (b). Nec materia panis, sed super illum dictus sermo est, qui prodest, non indignè domino, comedenti illum. Et hæc quidem de typico Symbolicoq; corpore. Multa porrò & de ipso verbo dici possent, quod factum est caro, verusq; cibus, Quem qui comederit, omnino viuet in æternum. Quæ Nullus Malus potest edere. Etenim, si fieri posset, ut qui malus adhuc perseverat, edat panem factum, cum sit verbum, & panis vivus, nequaquam scriptum fuisset: Quisquis ederit panem hunc, viuet in æternum.

DE CAETERIS DICTIS
Cypriani ab Ham. allegatis.

Redit autē Ham. ad Cyprian. & hunc dicere ait, *in sermone de cœna Domini, Nos bibere in Sacramento sanguinem Christi, testantes Christum nos suo sanguine ad societatem vitæ æternæ adduxisse. Quasi verò hoc negetur à nobis, ac non potius Ham. in manifesta luce cecutiat? In Sacramento bibere sanguinem Christi, perinde à Cypriano dictum est, quemadmodum Augustinus ait: Christus quotidie in Sacramento immolatur dist. 2. cap. semel immolatus: Et passim alibi opponit August. hæc duo: Accipere corpus Christi in Sacramento: & accipere in veritate. Quorum vtrumq; sanè rectè: sed illud sacramentaliter, hoc propriè dicitur. Accipere enim in Sacramento, idem est quòd accipere sacramentum corporis & sanguinis: Accipere in veritate idem, quod accipere rem sacramenti, id est, ipsam corpus Christi, de quo infra in expendendis Augustini dictis plura dicenda erunt*

Prætermisissis verò his Cypriani verbis, quæ in libello meo citaueram: (*In Sacramento calicis, ex vino & aqua mixti, Christi & Ecclesie unitatem esse*) vndè sequi ostenderam, tam non esse Christum secundum humanitatem in vino corporaliter: quàm Ecclesia in codè vino substantialiter non continetur: ad quæ nihil prorsus respondere Hamel. potuit:

Mutis

Pag. 28.

Quid sit in
sacramento
bibere san-
guinẽ Chri-
sti.

Ham. quæ
refutare non
potest, silo-
tio obicit.

mutilate ac truncate tandem recitat explicatōne meā loci illius ex lib. de vnct. Chrism. qui ascribitur Cypriano, quod Dominus in mensa proprijs manibus panem & vinum, utpote symbola sui corporis & sanguinis: In cruce verò manibus militum corpus (proprie loquendo) vulneranda tradiderit. Nam cum rursus ad hoc argumentum respondere nihil possit (quod ex verbis istis sequi dixi, proprie loquendo nec manu apprehendi, nec ore carnali accipi ipsissimum Domini corpus & sanguinem) hoc saltem oggannit: Hanc meam esse interpretationem. Prorsus autē omittit, quæ in libello meo adduntur: Cyprianum adeò non fugisse aut reformidasse illud Quomodo: ut Apostolos, secreta veritate mysterij imbutos, dicat exponere debuisse: **Q U O M O D O** Panis & vinum sint caro & sanguis Christi. Id verò non proprie, sed sacramentali prædicatione accipiendū esse ex tribus mēbris distinctis, quæ subijcit Cyprianus, copiose explicavi, pagina integra & dimidia: quæ quia rursus refutare Hamel. non potuit, duo posteriora mēbra silentio prorsus obruenda sibi putauit.

Interea suo more ad alia digreditur, quæ Plitaci more non intellecta sonat, ut cum in eodē sermone ait, præcedere: Dominum sacerdotibus, calicē sanguinis sui inexhausta plenitudine, conseruandum tradidisse, & erogandum, cuius aspersione & communionem intus & extra, corda

& corpora mundarentur. Hæc clara ait verba Ham. corrū-
 esse, cur sanguis in calice erogetur bibendus Chri- pit verba Cy-
 stianis, & veteratoriè à me omiſſa eſſe calumnia- priani pro
 tur (ipſe veterator & vere infidelis, vt hîc lo- calice fan-
 quitur, citator, vel potius deprauator patrū) ſtituens ſan-
 Nācalicē ſāguinis erogare ministros, inquit guinem in
 Cyprianus, qui ſanguinē ipſum (proprie lo- calice.
 quendo) nec erogare manibus ſuis, nec con- Pag. 29.
 ſeruare poſſunt. Aſperſionem vero illam &
 communionē, qua intus & extra mundetur
 corda & corpora, diſtinctè ad lignum & rem
 ſignatam applicari oportere, quis non videt?
 cum aliud ſit calix ſanguinis: aliud ſanguis
 ipſe, & vtrumq; ſuo modo accipiat?

Rurſus etiam arma cōtra ſe nobis ſuppe-
 ditat Hā. cū audire leſtorē, & cognoſcere virū
 nobilē Othonem à Grunrod iubet, quod in ſermone
 Cypriani de cœna Domini dicatur: Quod conſumto Ham. ad præ-
 veteri agno (id eſt, paſcbali agno abrogato) quē ſentiā corpo-
 antiqua traditio proponebat, Magiſter (Chriſtus) ris in pane
 cibū inconfūptibilem (id eſt, Sacramentum, per detorquet,
 petuò in Eccleſia noui Teſtamenti ſeruandū) diſci- quod Cyp-
 pulis appoſuerit, & quod immortalitatis alimonia habet de præ-
 bis detur, à communibus cibis differens, corporalis ſentia virtu-
 ſubſtantiæ retinens ſpeciē, ſed virtutis diuinæ, in- tis diuinæ.
 viſibili efficiētia, probans ad eſe præſentiā. Nō lo-
 quitur hic Cyprianus de ſubſtāiali corporis
 præſentia ad locū panis, de qua Hā. pugnat,
 ſed de inuiſibili efficiētia ac præſentia virtutis
 diuinæ, qua fiat, vt panis Euchariſticus ſit a-
 limonia immortalitatis, ſit cibus vitæ, idq; in
 Vbi hic mā-
 ducatio car-
 nis Chriſti
 in impijs?

Calumnia
Ham. nega-
re coëxi-
stētia cor-
poris ad pa-
nem, poni
signa nuda,

Ham. figmē-
tum de lu-
da refutatū
ex eo ipso lo-
co quem pro
se Ham. al-
legat.
Declaratio
tropi Sacra-
mentalī.

pag. 30.

vsu legitimo, quem peruertant impij, cibus
eius est mortis & exitij. Apage verò calumniā
istam Hamel. *quasi nudū tantū panem, & nudū
vinum in Eucharistia adesse sentiamus. Quomo-
do enim nudū? quod alimonia est immorta-
litas per diuinæ virtutis efficientiam & præ-
sentiam?*

Vbi verò in altero loco Cypriani, quæ &
ipsum contra se affert Ham. oralis illa man-
ducatio corporis Christi, propriè & ad lite-
rā intellecta? cū de Iuda sic loquitur Mar-
tyr ille: *Vbi sacrū cibū mens perfida tetigit, &
sceleratum os panis sanctificatus intrauit* (Audi
hic Hamel.) *parricidialis animus vim tanti sac-
ramenti* (Audi rursus Hamel.) *non sustinens,
quasi palea de area exufflatus est, & præceps cui
currit ad perditionem & preciū, ad desperationem,
ad laqueum: Hæc ais Hamel mane, euidentis-
sima esse, vt à nemine eludi possint. At
figmentum tuum iugulant fortissimè: Quo
comminisceris, ipsissimum corpus Christi
propriè loquendo, ingredi in os: Cū panē
sanctificatum & sacramentum tantū in
sceleratum Iudæ os intrasse Cyprianus dicat,
nimirum declarans: sacramentaliter, non
propriè dici, quod corpus Christi in os ingre-
diatur & à Iuda quoq; ac impijs ceteris acci-
piatur.*

Quò pertinet, quod ex eodem sermone
de cœna Hamel, citat: *Hoc sacramentum ali-*
quando

quando corpus suum, aliquando carnem & sanguinem (videlicet non substantialiter, sed sacramentaliter) aliquando (scilicet propriè) panem Christus appellat portionem vitæ æternæ (quod rursum per tropū sacramentalem sic dicitur) quo rei signatæ effectus signo tribuitur.

Quam ineptè verò ac stolidè reprehendit Hamel. quod hæc verba: *Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus* dixi ad effectum panis describendum pertinere, non ad corpus Christi? quod certè neq; in carnem & sanguinem nostrum mutatur, neq; corporibus nostris vitam & incrementum procurat. Quòd etsi falsitatem vocat Ham., falsificator (qui absurdè hæc de ipso corpore ac sanguine Christi intelligi vult) tamen satis ipse stoliditatem & oscitantiam suam in eo prodit, quod neque in eodem sermone hæc verba obseruauit: *Sicut panis communis, quem quotidie edimus, vita est corporis: ita panis iste super substantialis vita est animæ, & sanitas mentis*: Neq; mox sequentè applicationem collationis à Cypriano institutæ, vel ad oculos, vel ad animum sibi reuocauit. An enim non satis clarè Cyprianus de pane hæcenus locutus est, non de corpore Christi? cùm disertè addat, Ideoq; (*nimirum, quia panis effectum hunc habet, vt vitam & augmentum corporibus præbeat*) Ideo, inquam, ex consueto rerum *naturalium*

Stolidis, re-
præhensio
Hamelma-
niaca corū,
quæ ex ver-
bis & senten-
tia Cypriani
rectissimè
dicta sunt.

naturalium effectu, fidei nostræ adiuta infirmitas, sensibili argumento (hoc est, per analogiam sacramentalem) edoctræ est: visibilibus Sacramentis inesse vitæ aternæ effectum (id est, panem Eucharisticum non tantum symbolum, sed etiã organum esse, quo magis magisque carnis Christi vivificæ inserimur, & vitam ac succũ inde trahimus) & non tam corporali, quàm spiritali transitione Christo nos vniri.

Insigne exemplum inscientiæ Ham.

Quod cum de modo, non corporeo sed spiritali interpretatus sim: Egregius iste Linfensatus ad scholas Grammaticorũ me reuocat, vel potius ad conuiuia sua amatoria: communis inquit loquendi consuetudo sic loquitur: *Nõ tam te amo, quàm vxorẽ meã, hoc est, non vsq; adeo te: vnde tamẽ nõ sequitur, quod illi non amet, licet vxorẽ præcipuè amet: Ita ergo et Cyprianus dicit spiritali quidẽ potissimũ: Sed tamẽ et corporali transitione nos vniri Christo. Hæc Hã, qui tamen quid per corporalẽ trãitionem intelligat: palàm dicere non audet, ne deformitas absurdissimi dogmatis, de modo corporali vnionis nostræ cum Christo, palàm ab omnibus conspiciatur, præsertim apertè reiecta à Cypriano, in eodem de cœna sermone: *Nostra & Christi coniunctio non miscet personas.**

Quis sit vsus particularũ Non Tam, Quàm,

Eat verò ad subsellia Grammaticorum Ham, & discat, Non semper particulas istas (non tam, quàm) diuersarum rerum copulatione

lationem (vt illæ : non modò, verùm etiam)
 sed remotionem alterius rei plerunq; signi-
 ficare : vt si de ipso Hamelmano dicam : In hac sua
Quod non tam veritatis, quàm falsitatis : non tam profopo-
ingenuitatis, quàm imposturæ : non tam candoris, graphia
quàm calumniarum : non tam pietatis veræ, quàm discat Hamel-
hypocriseos : non tam sobrietatis ac temperantiæ, significatio-
quàm crapulationem & crapulæ : non tam veræ, nē particula-
quàm fucatae laudis studiosum atq; cupidum se rû grammã-
 probat : Videor ne tibi mi Hamel. veritatis, ticarum?
 candoris, ingenuitatis, pietatis, temperan- Non tam,
 tiæ, veræ gloriæ studiũ tribuere? An potius quàm.
 elogia illa falsitatis, fraudulentia, calumnia-
 rû, hypocriseos, crapulæ, fucatae laudis (que
 omnia verissimè in te cõpetũt) tibi relinqre.

Quid verò, si non tam bonũ spiritũ, quàm Sa-
 thanam auctorem tibi tuique similibus esse dicam,
 damnandæ & persequendæ doctrinæ veritatis, quã
 vobis cæco odio fascinatís Calvinianam nominare
 placet, quæ est orthodoxa & vere Catholica? Vi-
 debor ne bono spiritui, ac non potius spiri-
 tui tenebrarum impurare hoc velle?

Iam quæ Cyprianus per analogiam Sa- pag. 312
 cramentalem porò explicans de Christo di-
 cit: Ipse & panis & caro & sanguis: idẽ cibus &
 substãtia et vita factus est Ecclesiæ suæ, quã corpus
 suũ appellat, dans ei participationẽ: corporaliter
 hic, id est, corporali sèsu seu modo, an spiritu
 aliter, id est, modo ac sèsu spirituali intelligẽ-
 dum est? In quo ne rursus turpitudinem sui
 dogma-

Vbi hĩc corp-
 poralis mo-
 dus partici-
 pationis car-
 nis Christi

Quid sit a-
pud Cypr.
non effigie
sed natura
panē mutari
& omnipo-
tentia verbi
carnē fieri,

dogmatis prodat Ham, fraudulenter, vt ipse
hic loquitur ad aliū se locum Cypriani (ne
ipsum quidem rectè à se intellectum) recipit
*panis iste, quem Dominus discipulis suis porrige-
bat, non effigie sed natura mutatus omnipotentia
verbi, factus est caro:*

Quod ab Ham. in medio relictum, sectiti-
dū fidei analogiā intetpretor, nō de mutatio-
ne substātiæ panis in substantiā carnis, sed de
institatione panis, qui naturā, id est, conditio-
nē nouā accepit, quā antea non habebat:
Nimirū, vt iam non panis nudus, sed sacra-
mentum corporis Christi sit, & organū seu
instrumentū, vt comedentes hunc panem,
edamus corpus Christi: Id verò sit omnipo-
tentia verbi: Quia Christus & autoritate
diuina instituit sacramenta: & spiritu, virtu-
te seu potentia sua diuina in nobis implet,
quod per sacramenta significat, promittit,
ac testatur.

Quid sit di-
uinā sese in-
fundere ef-
feratiam sa-
cramento
visibili.

Sed iubet Ham. lectorem inprimis vi-
dere collationem, vt ait à Cypriano illatam:
*Sicut in persona Christi humanitas videbatur, &
latebat diuinitas: Ita sacramento visibili ineffabi-
liter diuina se infudit essentia.* At vbi hic, cor-
pus Christi se infundere dicitur sacramento
visibili?

Sanè vt in Christo inuisibilis diuinitas vni-
ta visibili humanitati, per hanc operans se
exerebat: Sic in sacramento, ait Cyprianus,
non

non ipsum corpus Christi, sed essentia diuina, id est, diuinitas se infundit, & per visibile sacramentum, tanquam per organum suum in credentibus operatur & efficit ea, quæ promittuntur, perinde vt diuina virtus rectè dici potest infundere sese in verbum, quod prædicatur in ministerio Euangelij: Item in Baptismum, cum vsurpatur legitime, hoc est, vt efficacia diuina in eo & per eum sit efficax.

Nec verò simpliciter repudio, quod Ham: (qui nec Cypriani nec suam mentem satis idoneè exponere potest) ait: *Quòd sicut in Christo duæ naturæ sint: sic in cœnâ caro & sanguis non minus adsint in cœnâ Dominica, in suo vsu administrata, quam panis & vinum: Sed videat ille, ne, per fallaciam secundum quid, confundat personalem & Sacramentalem vnionem.*

Adest in cœnâ panis & corpus sacramentaliter: in Christo natura diuina & humana personaliter.

Quid verò imaginationi falsissimæ Hamelmani de communionem Christi in impijs, magis contrarium esse potest, quam quod ex eodem sermone; non contra nos, sed contra semetipsum porro profert? *Sacramenta quantum in se est, sine propria virtute esse non possunt, nec vlllo modo diuina se absentat manifestas mysterijs (id est, Sacramenta in vsu, respectu ordinationis diuinæ semper vera Sacramenta sunt, & in omnibus fidelibus suum effectum habent per potentiam diuinam)*

Ham. contra se rursus tenet la affect.

Contra mā-
dicationem
impiorum.

*Sed quamuis ab indignis se sumi vel contingi sacra-
menta permittant, non possunt tamen spiritus
esse participes, quorum infidelitas vel indignitas
tante sanctitati contradicit. Ideo alijs sunt hæc
munera odor vitæ ad vitam: Alijs odor mortis in
mortem, quia omnino iustū est, (Hæc Ham. o-
mittit) vt tantò priuentur beneficio, gratiæ con-
temptores, nec in indignis tanta gratiæ puritas sibi
faciat mansionem. De qua autem gratiæ puri-
tate loquatur, & quid spiritus nominet par-
ticipem esse, in præcedentibus dixit Cypr.
cūm ideo se sacramento visibili ineffabiliter diuina
nam se infudisse essentiam ait, vt esset religioni cir-
ca sacramenta deuotio (id est, reuerentia sym-
bolorum & legitimus vsus, & rerum signa-
tarum fidelis & grata meditatio) & ad ve-
ritatem (id est, ad Christum, qui est veritas
sacramentorum) cuius corporis sacramenta sunt
(id est, cuius corpus symbola externa repræ-
sentant & communicant) sincerior pateret ac-
cessus vsq; ad participationem spiritus (hoc est,
vt Christi communio illa, non subsistat in
rerum visibilium corporali acceptione, sed
horum ministerio penetrèt ad rerum spiri-
tualium perceptionem, hoc est, ad veram &
substantialem communionem corporis &
sanguinis Christi per spiritum) vnde & ad-
iungit: nō quod vsq; ad consubstantialitatē Christi,
sed vsq; ad societatem eius germanissimam hæc
vritas peruenisset (id est, non quod in veram
essen-*

essentiam commisceantur nostra corpora cum Christi corpore: sed quod mediante Christi spiritu, corpori ipsius, velut membra capiti, aut palmites viti arctissimè uniamur, agglutinemur, & conformemur) solis fidelibus tribuit Cyprianus non (vt hîc Ham. facit) etiam infidelibus, quibus expressè adimit hanc gratiam & participationem spiritus (scu quod idem est communionè Christi, per ipsius spiritum.)

Sed nec, quæ deinceps ex eo sermone citare pergit Ham. ad infideles spectant, cum Cyprianus inquit: *Bibimus de sanguine Christi, ipso iubente, vitæ æternæ cum ipso participes, animalis vitæ peccata, quasi sanguinè impurū horrentes. Item, Nobis, pro quibus sanguis Christi oblatuſ est in cruce, & quos conciliauit Deo, omnes* Pag. 32.
excedens victimas, hoc sacrificiū singulare: Ipse Christus pincerna porrexit hoc poculū, & docuit vt non tantū exterius hoc sanguine (id est, sacramento sanguinis) liniremur, sed & interius aspersione omnipotēti anima nutrire mur, & penetrans omnia tantæ medicamēti virtus, quicquid intus durū esset effugaret & renouaret sanaretq̃. Hic exclamat Ham. Quid potest dici clarius? ait nos bibere sanguinem ex hoc poculo, vt non tantū exterius hoc sanguine hausto liniremur, & ideo non minus ore quā fide sanguis ex poculo potatur. At cur non illa quoq̃ repetit? vt etiam interius anima aspersione omnipotēti nutrire mur.

Hæ. imprudens exertit
 communio-
 nem sangui-
 nis Christi
 in impijs

Et

Quomodo
ore, quomo-
do fide bi-
bamus san-
guinem.

Et quod præcedit, *vite æternæ cum ipso partici-
pes*, & quæ præterea huc pertinēt? Hæccine
infidelibus communia facere potest Ham?
quos ipso ore, bibere sanguinem propriè
loquendo ex poculo somniat. Bibimus au-
tem ore de sanguine Christi sacramentaliter,
idq; commune est pijs & impijs: sed non
nisi fide, propriè: & hoc solis fidelibus com-
petit, quibus & effectus sacramenti solis
congruit, de quò tam multa Cyprianus lo-
quitur.

Possunt ne
ista ad literã
intelligi?

Neque ego quenquam tam stupidum esse
existimare possum, præter Hamelmanum
istum, qui hunc Cypriani locum, quo
tandem ille concludit, propriè & ad literam
ac non potius figuratè seu sacramentaliter in-
telligendum esse censeat? *Quàm præclarus est
calix iste, quàm religiosa huius potus ebrietas? Per
quam excedimus Deo, & quæ retrò sunt obliti ad
anteriora extendimur, non habentes sensum huius
mundi, sed diuitis purpurati delicias contemntes
cruci haeremus, sanguinem fugimus, & intra res
demptoris nostri vulnera figimus linguam, quò in-
terius & exterius rabricati, à sapientibus huius
seculi iudicamur amentes.*

Et pro sua tamen sententia, id est, pro ora-
li manducatione corporis Christi, quod etiã
impij edant, propriè loquendo: attulisse se
ista affirmat Ham. Sed quid mirum? Osten-
dere se talem debuit, vt agnoscant lectores,
verum

verum esse quod hîc exclamat: *O deprauato-*
rem pessimum: O falsificatorem patrum. Iudi- Prouocatio
 cet autem, ad quem iterum prouocat Nobi- iterû repeti-
 lis à Grunrod; Iudicent omnes, quorû con- ta ab Ham.
 scientiâ appellat Hamel. *Mibine an ipsi, muti-*
latio aut falsificatio patrû tribuenda sit: & quam pag- 339
babeat Ham. conscientiam cauteriatam, & malâ
ut loquitur, quia in mala causa non solum
mutilat à me dicta, ut ad integrum folium
mei libelli hoc loco nihil prorsus respondet,
sed etiam patrum sententias, vel non perti-
nentes ad scopum meæ appendicis intempe-
stiuè cumulat, vel quæ à patribus sacramen-
taliter dicuntur, ea ad literam, quasi proprie
& simpliciter dicta vrget, vim faciens pa-
tribus, & absurdissimas inde opiniones col-
ligens, quæ nunquam illis in mentem ve-
nerunt.

DE CANONE NI- cene Synodi.

Postulat à me Ham. (deprauatoris, quo
 identidem vitur, nomine dignissimus) ut
 monstrem ipsi, *Vbi in Synodi Nicenæ Canone*
dicatur: Sacramentali phrasi Christû iacere in men-
sa? Ego verò, sermonè illius ut qualitercunq;
imiter, te appello mi lector cordate, an non sunt
hec clara & perspicua verba? cum Nicenus Canon
inquit: Per fidem consideramus iacere in sacra illa
mensa

Ham. phra-
ses sacram.
proprie in-
telligi vult.

mensa agnorum Dei tollentem peccata mundi, quæ sine mactatione sacrificatur à sacerdotibus? Nam si jacere illud in mensa, & sacrificari à sacerdotibus, ad literam & simpliciter intelligendum sit: quid opus fuit addi? per fidem id considerandum esse, & sacrificiū illud sine mactatione confici? Quæ phrasin sacramentalem clarissimè explicant: qualis hæc quoque est: Non multum accipimus, sed parum: Quod profectò non de iplo corpore & sanguine, sed de symbolo corporis, id est, de pane & calice intelligi debet. Sic enim quæ signo seu symbolo proprie competunt, eadem rei signatæ tribuuntur sacramentaliter.

Ineptæ inter-
rogationes
Hamel.

Refutare autem cū horum nihil possit Ham. nisi per vilitates & ineptas exclamations suas: *Glossas tuas audio, non Synodi illius verba: mox statum controuersie mutans, plurium interrogationum fallaciam struit: Ostende, inquit, ex synodo illa, quod in mensa illa, ubi sacra cœna administratur, non sit, nō exhibeatur agnus Dei, & quod ibi non sumatur corpus & sanguis Christi? Quali verò Synodus verbo exhibendi aut sumendi, ac nō potius in mensa jacendi, itemq; sacrificandi, id est, mactandi & offerendi, de agno Dei vtatur? Aut quasi non inculcarim in libello meo pag. 10. b. Nos verè accipere corpus & sanguinè Christi: & quomodo symbola sacra non ad satietatem, sed ad sanctificationè nostræ destinata*

Ham. silètio
præterit,
quæ refutare
non potest.

sint per communionem cum corpore Christi pag. II. apertissimè non dixerim: Quas pagellas Hamelman silentio prorsus præterijt, haud dubie conscientia mala, quod quomodo refutaret eas, inuenire non posset.

Interim ut lectori facum faciat, ex Tomo conciliorum hunc Canonem profert: P²g. 34.

Hoc neq; regala neq; consuetudo tradidit, ut si qui offerendi sacrificij non habet potestatem, his, qui offerunt, corpus Domini porrigant. Quasi non hic quoq; in verbo offerendi & porrigendi corpus Domini locutio Sacramentalis sit? Et me tamen, filium illius, qui est pater mendacij,

propterea nominat, & ad nobilem D. Grunrodiū Prouocatio Ham. ad D. iterum prouocat, ne titulo patrum per me seductus, Grunrodiū.

Inclytum Electorem Palat. malè instituat in causa sacramentaria: Sed quid agas cum isto? qui conitijs tantum, non rationibus pugnat, qui linguam petulantem, morbum turpissimum habet, qui inscitia, audacia, impudentia vnum ex illis se esse probat, qui Grecis sunt *μωρακακαοι*, de quibus vetus illud citatur.

ὅτι δὲ μωρία μάλιστ' ἀδελφὴ τῆς πονηρίας. ἔφθ.

DE DICTIS DIONYSII SY ARCEOPAGITE.

Nihil habet Hamelmanus quod opponat, à me citatis ex hoc scriptore: quæ, ut supra

supra quod paucis repetij, Phrasin sacramē-
 talem evidentissime declarant. Quod verò
 per venerabilia signa Christum signari & sumi
 Dionysius dixit: id eum hoc modo exposue-
 rim (quòd sacramēta nō tantū symbola sint signifi-
 cātia, sed etiā organa, in quorū vsu nobis cōmunicē-
 tur res significatæ) cornū suo ferire & pedibus
 arenā spargere conatur aries. *Quic, inquit, ubi
 dicit Dionysius, in quorū vsu? Vide ergo mi le-
 ctor, quā sibi ipsi non cōstet Hā. iste? Nā pau-
 lō ante pag. lib. sui 31, scripsit: In Sacramēto, in
 suo vsu per administrationē celebrato, duo existūt et
 sumuntur vid. caro & sanguis Christi, atq. simul
 panis & vinum. Et paulō ante: Caro & sanguis
 adest in cœna Dominica in suo vsu. Et pag. 9. In
 cœna Domini due res, cœlestis & terrena coniunctæ
 esse creduntur Tantū in vsu. Et infra 53. Na-
 zianzenus non censuit extra verum usum: iuxta
 institutionem Christi, veram Eucharistiam & ve-
 rum Corpus & sanguinē Christi alicubi existere?
 Nihil nunc de aurea illa Regula Philippi
 Melanthonis dicam: Sacramenta sunt tantū
 in vsu Sacramenta: Et nihil habet rationem Sacra-
 menti extra vsu diuinitus institutum. Hanc re-
 gulam quomodo audiat Ham. qui se ipsum
 non audit, quique quod in se probare alios
 vult, in me damnat?*

Contradi-
 cō Ham.

pag. 35.

Affert autem ineptissimum simile de libro ad
 semisso per puerum, ut quoniam per venerabilia
 signa Christus sumitur, reuera adesse eum innuat.
 Verum

Verùm vtrò id largior, & verbis expressis doceo: Absit modo ambiguitas de inclusione corporis Christi in panem.

Quam autè ἀπεροσδιουγοσ est, quod ex cap. 2. de hier. Eccl, adjicit: Pontifex ad sacratiss. communionem vocat, atq; illic consumantium Sacramentorum communionem deiferam tradit. An igitur hîc de appellationibus seu Epithétis cœnæ Domini disputamus? quam etsi Hamel. nullus moneat, sciunt omnes, Sacramentum sacrosanctum, augustissimum, divinum, venerandissimum, & cœleste mysterium, hostiam salutarem, communionē item, Synaxin, & collectionem nominari, vt chartas suas suffarcire Ham. istis non habuerit opus: præsertim cùm nemo tentat (quod calumniatur) nudum isthic panem exhiberi, aut nudum vinum, sed Christum ipsum sacramentaliter in pane & calice: propriè fide sumi.

Ham. aliena à proposito assert.

DE DICTIS EV- sebij Emisseni.

Orditur Ham. ab exclamatione, qua tantâ se videre ait falsitatem à me commissam esse, vt vix verbis exprimere possit. Ac postea per paginas duas integras, quæ in libello meo reperit, recitans, in loco Emisseni, hæc verba nõ exigui momenti, siue oscitantia, siue dolo omittit, vt perpetua esset redemptionis oblatio, & perennis

Ham. mutilat locum Emisseni. pag. 36. post lin 6.

perennis illa victima viueret in memoria, ac semper
presens esset in gratia.

Pag. 37.

Ineptiæ in
questioni-
bus Ham.

Inscitia
Ham.

Vide autem lector artificium, partim Sycq-
phanticū, partim rude & expers omnis τῷ
πρῶτου βραχέ, id est disputandi, differendiq;
artis, qui me subinde Doctorem gloriosum (ipse
liena gloriæ inuidens, & virtuti suæ non confis-
dens) & audacem, ac impudentem (audacissimus
ipse & impudentissimus, qualem vix alium hic sol-
vnumquam vidit) nominans, quærit ex me, vbi
Emissenus de situ loci dicat? sicut ego scripser-
im, Eum sentire, Corpus CHRISTI, quod ad
situm loci iam in cælum sublatum esse? Audi
ergo Hamelmane: Corpus assumptum abla-
turus erat ex oculis nostris, & sideribus illatu-
rus, inquit Emissenus. Hoc si aliud, quàm
ablationem, seu absentiam corporis Chri-
sti, quo ad situm loci significare Ham. pu-
tat: Redeat ad Grammaticam: Redeat ad
articulum fidei historicum: Ascendit ad cæ-
los, quem recte scripsit Melanthon intelli-
gendum esse, vt sonat litera.

Deinde quærit, vbi dicat Emissenus, quod cum
pane non sumatur corpus. Ego verò vicissim ex
te Hamelmane quæro, vbi hoc in meo li-
bello legeris? Argumentum hoc isthic ex
Emise. inuenies. Dominus sacramentum corporis
sui sublatis in cælum instituit. Non igitur pan-
nis est corpus Christi, quasi in pane corpus contine-
tur, sed quia panis iste corporis Christi sacramen-
tum

est. Cùm pane autem non sumi corpus, nusquam à me dictum reperies. Nam si particula (Cum) de legitimo istius panis vsu intelligatur, & de coniuncta seu concurrente panis & corporis mādicatione, nō autē de simili mādicationis modo, vltro eā recipio.

Vt^{er}ius quærit Ham. *Vbi Emiffenus similitudine adducat de meditatione verbi Dei? per quā dixerim, coli & adorari Christum à fidelibus, absq; imaginatione vlla inclusionis, aut presentie corporalis in externo sono, aut characteribus verbi, vel prædicati, vel scripti, vel lecti.* At verò seorsim à textu Emiffeni, declarationis causā similitudinem istam adieci, cùm hæc verba illius explicanda essent: *Institutionem sacramentine necessariam nobis fuisse, vt coleretur corpus & sanguis Christi iugiter per mysteriū, quod semel oblatū fuerit in præcium.* Quære igitur ex pueris Ham. *Nām similibus in explicatione vbi nō liceat?* Disce ex Augustino: *Sacramentum esse verbum visibile:* Et quia tanta est sacramēti cum verbo similitudo, abijce phantasias tuas de inclusione corporis Christi penè magica, vt Melanth. loqui solet, in substantiam aut locum panis: Sicut in ministerio intelligis, nullum locum esse inclusioni honorū promissorum in sonos aut characteres verbi.

Quærit præterea Ham. *vbi dicat Emiffenus victimam illam non presentem esse pani, sed nobis? vbi dicat, quod non sit ibi corporalis coëxistentia?*

Hā. reijcit declarationes locorum obscuriorū per collationem rerum similiarum.

Non propter
panem, sed
propter ho-
minē adest
Christus in
cœna,

En tibi verba Emisseni: *Vt victima illa perennis
viueret in memoria & semper præsens esset in gra-
tia, verè vnica & perfectà hostia.* Si præiens
corpus Christi esset ad panis locum corpo-
raliter, cur memoriæ mentionem fecisset?
aut quorsum dixisset antea, Christum abla-
turum esse suum corpus? Quæ est autem
gratia illa, nisi communio Christi nobiscum,
qua fit, vt Caro Christi pro nobis tradita,
vere sit nobis cibus, & sanguis eius vere sit
nobis potus. Hæc communionis gratia ho-
minī ne, an panī competit?

De altaribus ta metaphora nominari dixi. Hic bonus
& mensis a- Hamel. assuetus aris suis, ad quas olim in
pud scripto- Papatu missas celebratit: *Vbi, inquit, Emissen-*
res veteres. *us dicit, non esse ibi Altare, sed Mensam Do-*
mini?

Procacitas & petulantia Ham. in la-
cessendo no-
bilis. viro
D. Ioh. Mun-
stero. Legat autem & refutet, quæ de altarium
appellatione scripsit, vir, stemmatis antiqui-
tate, doctrina, virtute, & pietate præstan-
tiss. ac vere nobilis D. IOHANN. MÜNSTER-
RVS, nobilitatis Westphaliæ decus, quem a-
liquoties Linsensatus iste Theologus in hoc
scripto suo, conatu irrito velut aries petulcus
impetit, indignus, qui vel ex minima parte
illi comparetur.

Refutatio
oralis man-
dicationis
ex Emisseno. Postremo vbi dicit Emissenus, inquit Hamel.
*non esse oralem manducationem carnis & sanguinis
Christi.* Hæc si proprie intelligi vult, sine sacra
men-

mentali forma loquendi : potest ne' clarius quidquã afferri ad eam subuertendã, quã quod Emissenus ait? *Sacrũ Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu & maxime haustu interiore suscipe.* Sed Arieti nihil cerebri nec iudicij est, vt hæc attendere possit.

Interea prolixum locum Emisseni ex iure Canon. describit dist. 2. in quo hæc verba Pontificij ad dogma transubstantiationis detorserunt (*Inuisibilis sacerdos visibiles creaturas In substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate conuertit.*) Hoc dogma Veterũ scriptis multa ab alijs asseruita.

non probat Hamel. neq; de Sacramentali conuersione cõmode interpretati vult, quorsum obijcit, locum eum à me prætermissum esse? cùm neq; omnia patrũ dicta colligere mihi propositum fuerit, & veterum scriptis, vt Melanthon sæpè queritur, multa supposititia à posterioribus adjecta esse constet?

DE DICTIS EUSEBII Cæsariensis.

Cùm dixissem in meo libello, *Eusebium Cæsariensem, vt caeteros patres, vt vocabulis symboli, memorante, recordationis, ad declarandã phrasin sacramentalem verborum cœnae : insulsiſſime ineptissimeq; calumniatur Hã. me hoc modo argumentatum esse: Ecclesia peragit memorians*

riam Christi in cruce oblatis. Ergo corpus & sanguis Christi in Ecclesia Dei (cum cæna Domini celebratur) non adest: Et ô bellum argumentatorem, exclamat. Atqui expressissimè à me additum est, non agi hîc de nuda seu prophana memoria. Belolum ergo calumniatorem Hamelmanum, qui ex suo cerebro argumenta fingit, quæ alijs attribuat, quorum nec verba, nec sententiam assequitur.

Ostentatio
Hâc. inepta,
in citandis
dictis Euseb.

Memoria sacrificij cele-
brâda signis.
Corpus &
sanguis pro
sacramento
corp. & s.
pag. 39.

Cibus sacro
sanctus, & c.
& sanguis
Christi, &
quipollentia.

Ostentat autem indices suos, quos obiter olim perfecit in tumultuaria patrum lectione. Ideo ex Eusebio cumulat, partim similia ijs quæ jam ante à me citata sunt, partim de rebus illis, quæ nullam habent controuersiam. Hæc enim verba allegat ex 10. cap. lib. idem. Euang. Ideo & sacrificamus & incensamus, aliàs quidem memoriam magni illius sacrificij, secundum ea, quæ ab ipso tradita sunt mysteria celebrantes.

Item:

Quando sacrificij memoriam signis quibusdam in MËNSA celebrandam, corpusq; illinc & salutarem sanguinè, vt noui Testamenti institutum habet, accepimus: Item: ex 7. lib. hist. Ecclesiast. Mensæ astantem, & manus ad excipiendum sacrosanctum cibum extendentem, & non exiguo tempore corporis & sanguinis participem factum, non ausim de nouo initiare.

Vbi verò hoc in libello meo reperit Ham. quod ex Eusebio probare me iubet? In cæna
non

non esse, neq; dari corpus & sanguinem Christi?
 Cur autem Sacramentalem hanc locutionem propriè intelligi vult? Ore sumi corpus & sanguinem Domini. Quorsum etiam Athanasij dictum ex Theodoro: *Et Pontifex & Apostolus & fuit & dictus est per id, quòd nobis tradidit mysteriũ dicens: Hoc est corpus meum & sanguis Novi testamenti non veteris, &c. Divinitas autem neq; corpus habet neq; sanguinem, sed homo, quem ex Maria portavit.* An veram CHRISTI humanitatem negare nos putat ipsius more? qui corpus Christi tale fingit sub pane, quod neq; substantiam, nec proprietatem ullam habet veri Corporis humani?

Ham. rursus
 citat aliena
 à proposito.

An verò non videt ad confodiendam suã ipsius opinionem tela se nobis rursus suppeditare: cum ex Athanasij disputat. cum Ario profert: *Quod in altari suo Christus det panem caelestem omnibus, vitam dantem, id est, sacrosanctum ipsius corpus.* Cur igitur pugnauit supra, ministrum Ecclesiæ, propriè loquendo, dare corpus Christi, tam impijs quàm fidelibus? cum Athanasius disertè affirmet, *Christũ dare corpus suũ: Et hoc ipsum corpus esse panem caelestem, Omnibus vitam dantem, quod de impijs dici non potest.*

Ham. contra
 se tela rursus
 affert.

DE DICTIS BATHANASII.

De suo affert Hamel. *Hoc est Antitypum*

G pum

paa. 40.
Inscitia
Ham.

Ineptæ re-
spons. Ham.

Audacia
Ham.

Phrases sa-
cramentales
istæ quomo-
do intelligē-
dæ sint, etiā
Cypriani lo-
cus ostēdit.

*pum quod non est typus, quod alij vertūt configno-
rale. Sed impingit in Grammaticam. Con-
fundit typum & Archetypum: cū antity-
po opponatur non typus, sed archetypus.
Quid est autem ineptius, quā cū Ham.
inquit: An propterea sequitur, quod in sacra-
cena non porrigantur corpus & sanguis Christi?
Neque enim ad tollendam exhibitionē cor-
poris & sanguinis Christi, sed ad declaran-
dam verborum cœnæ institutionem sacra-
mentalem, Basilij verba allegavi, quibus pa-
nem & vinū Eucharisticum vocat monumenta salu-
tariis passionis, & antitypa sancti corporis &
sanguinis Christi.*

*Liturgiam autem Basilij fictam esse dicit,
quia non inueniatur in eius Operibus. O bellum
Aristarchum. Inspiciat vel Gesneri Biblio-
thecam, & reperiet multa alia, quæ in ope-
ribus non habentur, separatim excusa:*

*Hoc ex genere est Basilij & Chrysostomi
sacrificij ritus, ex sacerdotali græco in lati-
num translatus, per Gentianum Sernectum,
& Venetijs excusus.*

*Cur verò, si suspecta ei fides est eius libri
(de quo vel Moscoviticæ Ecclesiæ, si placet
bellum inferat) loca plura inde citat, & talia
quidem, in quibus non propria, sed sacra-
mentalis locutio est? Benedic domine sanctum
panem, Panem quidem ipsum honorificum, Corpus
Domini & saluatoris nostri I. C. Benedic domine
sanctum*

sanctum calicem, Quod autem est in isto calice, ipsum sanguinem Christi, qui effusus est pro mundi vita.

Item:

Dignare Domine Iesu Christe manu tradere nobis corpus tuum immaculatum, & sanguinem preciosum, & per nos populo tuo. Item: Ex altera Liturgia Baslij, qua Syri utuntur: Effice panem ipsum corpus Domini nostri Iesu Christi in expiationem culpam ac R. P. vitam æternam ijs, qui sumunt ipsum, &c.

Panem & calicem, seu id quod est in calice tum demum Hamel. proprie corpus & sanguinem Christi nominari ostendet, cum demonstrabis proprie loquendo, corpori Christi benedici. Impiorum vero communionem cum corpore Christi, tunc nobis ex hoc loco probabit, tum ipsis quoque contingere euincet expiationem culpam & R. P. & V. a?

Præterquam vero, quod locutionem sacramentalem, qua corpus & sanguis sæpè ponuntur pro Sacramento Corp. & S. non rectè intelligit Ham. contra se etiam tela denudò affert, cum citat hæc Baslij verba ex sermone de Baptismo. Oportet accedentem ad corpus & sanguinem Domini, ad Rememorationem eius qui pro nobis mortuus est & resurrexit, non solum purum esse ab inquinamento omni carnis & spiritus ne ad iudicium comedat & bibat, sed euidenter ostendere & exprimere Memoriam eius, qui pro nobis mortuus est.

serm. de C. D. Qui vsq; hodie, hoc veracis. & sanctis. corpus suum creat, sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus diuidit. Id certè de corpore Christi ad literam intelligi non potest, quod nec creatur denuò, nec sanctificatur, nec diuiditur.

pag. 41.

Hoc non faciunt infideles.

Item: Quid dicemus de eo, qui ociosè & absq[ue] fructu ausus fuit accedere, & edere corpus & bere sanguinem D. N. I. C? Hæc enim quomodo ad manducationē impiorū congruūt? Quis verò, in dubium vnquam reuocauit, quod ex quæst. 172. profert? Pliropherian gignit nobis fides verborū Domini, dicentis: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hoc facite in mei commemorationem. Et iubet tamen Hamelman arrigere aures, lectorem, & nobilem Grunrodiū, & ostendere me, vbi Basilius expressè dixerit, quod non exhibeatur in cæna Domini corpus & sanguis Christi?

Prouocatio
Ham. ad D.
Grunrod.

Calum. Hā.

Quali de hoc inter nos controuertatur. Miscet etiam falsa veris, quasi ore sumatur corpus: & ex ambiguis calumniam texit, quia Christi corpus in cælo esse cum scriptura dicimus: propterea negari à nobis præsentiam in cæna Domini, quæ in terris celebratur: Quasi non sit alia præsentia, quæ ad Koinoniam refertur, alia quæ ad loci situm: cùm Scholastici quod dixerint, Christū in cælo esse localiter, in cæna sacramentaliter.

DE DICTIS HILARII Ephrem. & Hesychi Prudentij, & Arnobij.

Hā. expos-
tulat mecū de
pretermis-
siss Hilarij
dictis in
appēdice:
quæ in ipso

Bontis socius, vt hic loquitur Ham. ex-
probrat mihi: quod Hilarij dicta præteric-
rim: quæ præceptor meus Philippus in sen-
tentijs Patrum citauit ex lib. 8. de Trinit.

Quo-

Quoties verò iam dictum à me est, non mihi propositū fuisse, omnia dicta complecti in Appendice, quæ ad alias partes Doctrinæ de cœna Domini spectant, extra disputationem de sacramentali interpretatione verborū cœnæ? Et quod Hilarius inquit, Christū corporaliter, naturaliter, & per Carnem in NOBIS esse, explicatum à me ipso est iam antè in tractatu pag. 297. Probet autem Ham. Hilarium dicere: Christū corporaliter, naturaliter & per carnem esse In, vel ad panis substantiam? etsi vltro accipimus, quod inquit Hilarius: Nos verè verbum carnem, cibo Dominico sumimus, & hæc accepta & hausta efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Illud etiam, quò Hilarius inquit: Nos sub mysterio carnis corporis sumere, contra Hæmeluanū est. Sub mysterio enim sumimus carnem, inquit, id est sacramentaliter, non propriè loquendo.

tractatu iam antè, & citavi, & ex sententia Hilar. declaravi. pag. 42.

Christus nō est corporaliter in pane. Id nusquam Hi. dixit.

EX EPHREM. lib de iud. extre. ca. 3. citat. Dictū Ephr. Ham. Cū manducamus corpus eius, & sanguinem bibimus, & ipse in nobis est, & nos in eo. At hoc quoq, extra controuersiam est, & vel de sacramento corporis & sanguinis accipi potest, vel de ipso corpore & sanguine Christi: Quod quidem, quo modo in nobis est, eodem modo à nobis editur.

HESYCH. dictū lib. 8. super Leuit. Mysterium illud simul panis & caro est, Cum illo Irenæi conuenit: Eucharistia constat re terrena

Sic & Hefychij dictū: ex quo tamen non sequitur carnē in pane esse substantialiter.

Hæc allegoria non confirmat substantialem præsentiam in corpore. pag. 43.

Quid hoc ad impios?

& celesti: quatenus in vsu legitimo res vtraque simul accipitur, simulq; præsens est, etli modus acceptionis & præsentia vtriusq; rei diuersus est.

Sed & Arnobium, citat Hamelman, allegorice exponentem versum Psal. 4. *A fructu frumenti, vini, & olei multiplicati sumus. Accipimus frumentū in corpore, vinū in sanguine, oleū in Chrismate.* Hæc igitur an propria, aut potius figurata est Oratio? Similiter in interpretatione Psal. 112. *Fecit memoriam memorabilium suorum: Escam dedit corporis sui timentibus se?*

Nūm his adiungere etiam impios Hamelman poterit? An ad hos illud quoq; accommodabit, quod ex Psal. 33. subiungit: *Gustate Corpus vitæ & videte, quàm suavis est Dominus: Vitam enim habent in se ipsis, qui manducauerint carnem eius, & biberint sanguinem eius.* Sed & IUVENCVM poëtam accersit Hamelman his versibus reddentem verba Cœnæ.

*Discipulos docuit propriū se tradere corpus
Edocuitq; suū se diuisisse cruorem.*

Hæc sacramentaliter intelligenda sunt, cum neque panis, Corpus Christi, neque Calix vino repletus sanguis Christi sit substantialiter.

DE DICTIS CHRYSOSTOMI.

Post

Post nudam repetitionē dictorum Chry- pag. 43. &
ſtomi, quæ citauerā in meo libello, Ham. 44.

non inueniens, quod repræhenderet, more Sacramēta-
tamen ſuo iterum mihi exprobrat, quod ſtu- les locutio-
dio præterierim, quæ in hom. 83. Chryſoſt. ſuper nes perpetuo
Matheum ſequatur. Nec intelligit miſer, figu- Ham. ad li-
rate, non proprie iſthic loqui Chryſoſtomū. teram vult
intelligi.

O quot modo dicūt: vellem formam & ſpeciē eius,
vellem veſtimenta ipſa, vellem calciamenta videre.
Ipſum igitur vides, ipſum tangis, ipſū comedis. Ad
literā ne iſta Hamelmane accipies? Nec vi-
des: Quia Chryſoſtomus vno eodemq; contextu iſta
coniūgit, eodem modo eum manducationem Chriſti
intelligere, quo nimirum modo, videtur & tan-
gitur.

Quam pulchre verò Chryſoſtomus Chri- Actio Chri-
ſti & miniſtrorum actiones diſtinguit, quas ſti & mini-
paſſim confundit Hamel. ibidem inuens: ſtrorū diſtin-
Ipſe nūc quoq; operatur, ipſe perficit. Miniſtrorū ſta in myſte-
nos ordinem tenemus: Qui verò hæc ſanctificat & riorum cele-
mutat ipſe eſt. bratione.

Sed & hoc mihi exprobrat, & conſiderare pag. 45.
idnobilem D. Grunrodiū, atq; ipſum Electorem Pa- Prouocatio
latinū, & quemvis lectorem cordatū iubet, quod ad D. Grun-
etiam ſequentia dicta ex eadem homil. Præceptor Phraſis Sa-
meus Philippus Melanthon citaverit, Qui qui- cram. lingua
dem & alia quædam citauit, quæ cū Ham. cruentari
omiferit, nūm & ipſe falſificator propterea? Nō sanguine
ſufficit Chriſto hominem fieri, ſtagellis cædi, ſed
nos ſecum in vnam, vt ita dicam, maſſam reducit
neq;

*neq; id fide solum, sed re ipsa nos corpus suū efficit:
Mox lingua cruentatur hoc admirabili sanguine.
Hæcine Ham. propria est locutio?*

Communionis
corporis
Christi non
est mixtio
cum nostris
corporibus.

Nonne vides sanguinem illum admira-
bilem dici pro sacramento sanguinis? Com-
munionem verò Christi nobiscum (cuius
organum est, legitimus vsus Sacramenti vi-
sibilis) nùm sic accipies? *quasi substantia cor-
poris Christi intra corpora nostra existat? ac non
potius, quòd spiritali modo, secundū carnem sua-
am nos ita sibi adiungat, vt sit caput nostrū, nos
membra eius, ipse in nobis, & nos in ipso maneamus
& vivamus?*

Descriptio
cōmunionis
fit modospiri-
rituali.

Quò pertinent ista quoque, quæ Hamel.
dans sine mente sonum, citare pergit: *Nos
in vnam cū illo massam reducimur, Christi corpus
vñ, & cara vna. Item: Proprio nos corpore alit
& sibi coniungit atq; conglutinat. Et rursus: Sing-
ulis fidelibus per hoc mysterium se coniungit, &
quos peperit, non alijs enutriendos tradit, sed ipse
studiosissimè alit.*

Quid verò hæc ad coëxistentiam corporis
cū pane, in vno eodēq; loco, quam Ham. tu-
etur? vbi Chryost. vllò verbo præsentia cor-
poralē hic innuit in loco panis? Qui satis ha-
bet docere, hūc panis Eucharistici vsū esse, vt
sit organum cōmunionis Christi nobiscum.

Nec verò ignoro D. Philippum in senten-
tiji patrū etiam ex hom. 45. Chryost. super
6. cap. Ioh. citasse quædā, ex quibus vix par-
uam

nam hanc particulam repetit Ham. *Ut non solum per dilectionem, sed re ipsa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum capite uniretur.*

Etiam hoc dictum de spirituali modo communionis loquitur.

Quibus prorsus similia sunt, quae addit ex homil. 60. ad Antiochen. Tu vero Ham, rursus ne de mixtione corporis cum nostris corporibus ista interpretaberis? Ad praesentiam autem corporalem in loco panis quomodo detorquebis?

pag. 46.

Sed o brutum Arietem, si ad literam haec accipis, quae ex libro de dignitate sacerdotum citas, multa omittens quae praecedunt, inter quae & illud est (*omnes illo sanguine rube fieri*) An non sacramentaliter dictum est? *Is qui cum patre sursum est, illa hora omnium MANIBUS DETINETUR, & dat se volentibus circumdare & complecti: & (quod rursus omittis) faciunt hoc tunc sub omnium OCVLIS* Similiter respectu sacramenti visibilis dicitur, hom. 60. ad Antioch. quod manus, os, lingua, contrectent corpus & sanguinem Christi. Quorum explicatio ponitur ab ipso Chrylost. hom. 61. ad Pop. *Quotquot huius corporis participes efficitur, quotquot sanguinem DEGVSTAMVS, cogitemus, quod illum sursum sedentem, qui ab angelis adoratur, degustamus.*

Phrasia sacramentalis.

Haec an ad literam accipi possunt?

Nec nisi sacramentalis loquendi forma est, super

Pag. 47.

super 2. Cor. ult. Per has januas & partes (id est, per os & labia) quotidie ingreditur ad nos Christus, quando communicamus. Scitis qui mysterio rü estis participes, quid dicatur. Etenim non vulgarem honorem consecutum est os nostrum, accipiens corpus Dominicü. Et homil. 51. in Matth. Non vestes solü, sed corpus ipsius nobis propositü est, non vt tangamus solummodo, sed vt comedamus & saturemur.

Vides ergo, eodem modo Chrysoftomum dicere comedi corpus Christi, quo etiam tangitur: quod ad literam accipi non potest. Sacramentalis verò prædicatio est non minus, quam in verbis cœnæ, cum inquit Chrysoftomus hom. 12. super priorem ad Corinth. Quod est in calice, id est, quod è latere fluxit, id est, vinum est sacramentü sanguinis, qui ex latere fluxit. Et sic sanguinem in cratere ex immaculato latere haustum & puris labijs suscipiendum esse dicit in serm. de Eucharistia.

Scöma Hã.
In ipsius caput recides.

Hæc si non intelligis ex sententia authoris Hamelmannæ, præterire te illa satius erat, quàm detorquere in peregrinum sensum, & boni, vt loqueris, citatoris patrum laudem tibi tribuere, cum aliorü contumelia, quos scurriliter ais ludere cü dictis patrû, vt feles & ciconiæ cüm muribus & ranis. At nemini magis, quàm tibi, quæ sacramentaliter dicta sunt à patribus, ad literam accipienti, scomma hoc tutum congruit: quemadmodum & sequentia verba

verba tua: Das heist wol Patres citirn, ~~werē~~
man sie also mag deprauiirn.

Neq; verò quisquam Orthodoxorum
scripsit, vt tu calumniaris, *ascensionem Christi* Calum. Hæ.
in cælum obstare veræ præsentiaæ & communica- quasi per as-
tionem corporis & sanguinis in cæna. Contra- consionem
tium scripta ipsorum passim habent, *nimirū* Christi sen-
quod non impediatur nostra cum Christi corpore latã prorsus
communio, vt neque iudatur aut perficitur, loci cõmunionẽ
vicinitate vel identitate. Illud verò *Sursum cor-* corporis in
da (quod tu ambigue & calumniote dicis, cœna.
Eidem nostram ad cælũ ascendere, & ibi percipere
corpus Christi) confirmatur etiam hoc Chry-
sostomi dicto, quod citas ex homilia 55 ad
Pop. Antioch: *Et hic & in cælo manduca me, Di-*
xi, Bibe me, & te sursum habeo, & deorsum tibi
connektor.

De *corpore* etiam, quam fide habemus
cum corpore Christi, quod localiter est in pag. 48.
cælo: Sacramentaliter in actione cœnæ: fa-
cile admitto illa hom. 2. ad Pop. Antioch. & Hæc etiã de
de diuit. & paupert. quod Christus ascendens, spiritali mo-
carnem suam & nobis reliquerit, & ipsam habes do cõmunis
ascenderit. Et homil. 24. super priorem ad Co- onis loquẽ-
rincb. *Ipsũ corpus in supremũ cæ.ũ extulit, quod* tur.
etiam nobis exhibuit, & carnem suam omnibus
tribuit, vt participes eius fierent, vt ea nutriti,
per hanc massam, in vitam immortalẽ commisce-
remur.

Vt autem localem præsentiam corporis

&

& sanguinis Christi in pane & calice refutāt illa, quæ citas *ex hom. 3. super Ephes. Illius corpus & sanguis est, qui supra cælos residet: Sic sacramentales phrasæ rursus sunt in hom. de prodicione Iudæ: Proposita mensæ Domini, corpus & sanguis Christi sunt. Et hom. 5. de philogonio: Hæc mensa vicem explet præsepis: Nam & hic ponitur corpus Dominicum &c.* Sed triumphum ante victoriam canit Ham. cùm exclamat: *Chrysostomus totus noster est.* Quomodo enim tuus esse potest, cuius sententiam nunquam assequeris? cuius verba sacramentaliter intelligenda, tu ad literam absurdissime interpretaris, & spirituales communionē in corporalem conuertis?

De opere imperfecto in Mat. litigat, Chrysofostomi non esse, & Erasimū adducit, cui ego quidem non repugno, sed cur ipse supra, pro falsa sua opinione testimonia inde deprompsit? Cur, quod plurā ego ex ea homilia, exemplo D. Philippi non recitavi, conuictiis me infectatus est? Cur Erasimi *ἐπιεικὲς* repudiatur? qui *piaculum futurum fuisse ait, si intercidisset hoc opus, & nullum scriptorem fore affirmat, qui legendus sit, si rejicimus omnes in quibus est aliquid quod improbetur.*

Cum autem tanta sit euentia horum verborum, In vasis sanctificatis **NON EST** verum **CHRISTI** corpus, sed **mysterium** corpo-

Ista confutāt corp. præf. in Symbolis.

Phrasæ Sacramētales.

pag. 49.

De auctoritate operis imperfecti. in Matth.

pag. 44.
& 45.

Hæc, corrum-
pit locum
Chrysoft.

corporis eius continetur: Audet tamen Hamelman tenebras offundere, & quasi nemo futurus sit, qui locum inspiciat: De vasis sacratis veteris Testamenti hoc dicit ait: quia additum sit: Sicut nos docet Baltbasar.

At verò clausula illa in textu (sicut nos docet Baltbasar, qui bibens calicibus sacratis de regno depositus est, & de vita) eò propriè pertinet in textu, vt hoc exemplo periculosum esse ostendat vasa sanctificata (quæcumq; illa sint) transferre ad vsus privatos: Nequaquam verò impedit, quò minus verba hæc (quæ d'anturcob efferruntur) Hæc vasa sanctificata, in quibus non est verum corpus, sed mysterium corporis eius continetur, referantur ad hæc potissimum vasa, quorum vsus est in celebratione Eucharistiæ. Imò hoc ipsum membrū. Est in his vasis mysterium corporis, conuincit lectorem, vt nec esse habeat, locum istum de vasis mensæ dominicæ accipere. Quod enim mysterium corporis Christi, proferre Hamelman potest, in vasis veteris testamenti? & audet tamen scurriliter (sic enim loquitur) sententiã hanc hereticã nominare, quod in vasis, quæ ad celebrati- Prouocatio
onẽ Eucharistiæ adhibetur, non sit corpus Christi: temeraria
& adnobilem Grunrodiũ, & Palatinum Electorẽ: Ham.
ac pios ac cordatos Electores omnes, de loco illius operis imperfecti provocat: & me, si vir bonus & Sincerus citator san testimoniorum primitiue Ecclesiæ, producere iubet clara & perspicua dicta
patrum,

patrum, quæ negatiuam contineant, quòd corpus non ſit in his terris corporaliter, nec ore ſumatur in cæna Domini.

Inepta po-
ſtulatione Hæ,
de negatiua
proferenda
contra ipſius
imaginatio-
nes.

Atqui cum patres affirmatiuam ſenten-
tiam de præſentia, & de participatione cor-
poris & ſanguinis Chriſti per fidem, euiden-
tiſſime expreſſerint, poteſtne ſimul cum hac
ipſorum natiua ſententia conſiſtere contra-
ria? de præſentia & manducatione corporali,
proprie & ad literã intellecta, quæ ſit com-
munis pijs ac impijs? Nec deſunt tamen
authoritates ſcriptorum veterum, in qui-
bus ipſa quoque Negatiua expreſſe poni-
tur.

Teſtimonia
patrum, in qui-
bus negati-
ua expreſſa
eſt, oppoſita
orali man-
dicationi
corporis
proprie in-
tellec-tæ, quæ
ſit etiam
impijs com-
munis.

Auguſtinus in Pſal. 98. **NON** hoc corpus,
quod videtis, eſtis māducaturi (ſcilicet ore veſtro
corporaliter) nec bibituri hunc ſanguinem, quem
effuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum
aliquod vobis commendari, quod ſpiritualiter in-
tellec-tū vivificabit vos.

Item:

Tractat. 27 in Ioban. Iſti putabant eū eroga-
turū corpus ſuum. Ille autē dixit, ſe aſſumptus
rū in cælū, vtiq; integrum. Cū videritis filiū ho-
minis aſcendentem vbi erat prius: Certè vel tūc
videbitis. Quia **NON** eo modo quo putatis erogatur
corpus ſuū: Certè vel tūc intelligetis quod gratia
eius non conſumatur morſibus.

Idem de vera innocentia. Qui diſcordat
à Chriſto, **NEC** carnem eius manducat, **NEC** ſan-
guinem

guinem bibit, etiamſi tanta rei ſacramentũ ad iudiciũ ſuae præſumptionis quotidie indifferenter accipiat.

Citantur & diſtinct. 2. C. Vtrum, hæc verba Auguſtini: Chriſtũ dentibus vorari fas NON eſt.

Ibidem c. de hac, Hieronymi dictum citatur: De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: De illa verò quã Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundũ ſe, **NULLI** edere licet.

Cyprianus ſerm. de Cæna Domini. Hæc quoties agimus, **NON** dentes ad mordendã accimus, ſed fide ſincera panem ſanctum frangimus & partimur, dum quod diuinũ & humanum eſt diſtinguimus, &c.

Athanaſius de eo quod dictũ eſt, Qui dixerit verbum. Quod corpus ſuffeciſſet hominibus ad eſcam, vt hoc totius mundi fieret alimentum & ſed hac de cauſa meminit aſcenſus filij hominis in celum, vt corporalem cogitationem ab eis auelleret, & poſthac diſcerent, carnem de qua fuerat locutus, cibum eſſe ſupernis cœleſtem, ſpiritualem alimentum ab ipſo dari.

Cyrill. ad obi. Theodoret. Sacramentũ noſtrum **NON** aſſeuerat hominis mädicationẽ, mentes credentiũ ad craſſas cogitationes irreligioſe traducens, & humanis cogitationibus ſubijcere entens ea, quæ ſola & pura & indubitata fide capiuntur.

Vides

Vides Hameliane, non vnum sed plura me produxisse testimonia, in quibus negativa continetur, cum tu *N V L L I B I* negatiuam manifestè reperiri, more tuo, id est, temerè affirmes, ne quidem à conuitijs abstinens, cum falsariū vocas, quod nomen in te verè congruit, qui falsas sententias affingis patribus, & falsò negas in ijs extare, quæ toties in eorū scriptis occurrunt.

Vide declarationē phrasīs Sacram. perspicuam.

Quid verò ad explicandas sacramentales phrasēs Patrum, in quibus tu perpetuò hæres, afferri potest accommodatius? quàm quod tu ipse citas ex *Commentarijs Chrysof.* super *Psal. 22.* *Quotidiè IN SIMILITVDINE M corporis & sanguinis Christi, panem & vinū secundū ordinem Melchis. nobis ostendit in Sacramentum.*

Pag. 51. Ham. queritur à me omissa esse, quæ & verbis, & sententia eadem prius recitata sunt.

Quàm futilis autem est reprehensio? quòd ex *hom. 17. ad Hebræos præterijisse me calumniaris hæc verba: Hoc quod facimus, in commemorationem fit eius, quod factū est. Aliud ne hoc est, quàm quod recitauī. Hoc sacrificium exemplar est illius:*

Item:

Hoc, inquit, facite in mei commemorationem: Item: Recordationem sacrificij operamur.

Omitte autem phantasias tuas de corporali præsentia ad locum panis, & nemo tecum litigabit, quòd ex scripto ad *Cæsarium Mon. ais Chrysofomum censuisse, duo esse in vsu Cænæ: Corpus Christi*

Christi & panem : sed adde : Vnumquodq; modo sibi competente.

DE DICTIS NAZIANZENI,
Gregorij Nisseni, & Athanasij.

!Caullatur Ham. quod Nazianzenum proximo post Chrysoctomum loco collocauerim. Sed intelligit lector, eum materiam quætere viti etigadi: Neq; leges esse in æ incisas, de ordine temporum strictè setuando: Et in recensendis patrum dictis, probabili de causa, nunc hos nunc alios scriptores liberè ab omnibus alligari, Quam libertatem & in his ipsis chartis suis passim Ham. ipse vsurpat.

Turpissimè autem prodit oscitantiam suam propriam Ham. dum fidem meam in citando loco Nazianzeni ex Apolog. fugæ accusans, & mibi procaciter insultans, de non bene cognita eruditâ antiquitate, negat se ibi tale quid reperisse aut legisse. En verò paginam 413. editionis Heruagianæ anni 71. ex recognitione Iohannis Leuenklaij. En verba ista his ipsis literis ac syllabis: Quotandem modo externū illud sacrificiū, illud magnorū mysteriorū exemplar præfidenti animo ipsi offerrem, aut quomodo sacerdotis habitū nomenq; subirem? &c. En verò & græcum tibi textum, τὸ ἐξωθεν διδόνον τῶν μυστηρίων ἀποδείξω ἑν τῷ πρῶτῳ

H

Vbi

pag. 52.

Ham. digre-
ditur in que-
stiones ca-
lumniosas.Prouocatio
Ham. ad om-
nes ordi-
nes.Elusio friu-
la Ham.pag. 53.
Scōma Hā.
in ipsius ca-
pus recidēs.

Vbi ergo tua Hamelmane eruditæ anti-
quitatis cognitio? quam mihi adimēs, Thra-
sonicè tibi tribuis? sed quàm friuolè eludis
alterum Nazianzeni dictum, *ex Oratione in
laudē sororis: Sicubi antitypa preciosi corporis aut
sanguinis manus condiderat.*

Primum quæstiones tuas vſitatas repetis,
*Conscientiam meam, & D. Grunrodij iudiciū, &
Principū ac Comitū cognitionem appellans, an bine
elici possit, tantū nudū panem & vinum nudum
sumi in cœna Domini (quod tu per calumniam
nobis tribuis) & quod corpus non ore sumatur
(quod ad literam proprie abs te acceptum,
cerebri tui figmentum est) ac corpus ac san-
guinem non adesse in Cœna (quod tu de cœ-
næ existentia ad locū panis perperam intelligis)*

Deinde nullum verum vſum cœnæ fuisse ais,
*Cum Nazianzeni soror antitypa illa lacrymis
rigauit. Atqui Basilium audiuimus, etiam in ipſo
cœnæ vſu antitypa nominasse, & audiemus idem
paulò post ex Macario? Ergo panis & vinum
veteribus sunt signa, symbola, antitypa, li-
ue in vſu Eucharistiæ, siue extra celebrationē
cœnæ.*

Sed & scōmma addis, *quasi Papistis gratia
ficari voluerim, in comprobanda illorū artolatria,
in reponendo & circumgestando ficto illo pane Eua-
charistico. Verū heus tu, Mutato nomine
de te fabula narratur. Artolatriæ Papisticæ ner-
uum tueris: Vim scilicet consecrationis, qua*
COR-

corporaliter incipiat Christi Corpus esse in
 hostia : præsentiam item corporalem : Et
 oralem manducationem : Et adorationem
 hostiæ. Et ritus omnes superstitiosos à Papi- Ham, arte-
 stis obtrusos Ecclesiæ, in Eucharistiæ admi- latriæ de-
 nistracione. Hæc tu tuiq; similes, dùm mor- fenfor.
 dicus defenditis, aliosne esse vos persuade-
 bitis nobis, quàm, quos D. Philippus notat ?
Stabiliūt artolatriã, & idola ac parricidia Pape,
& Monachorum.

Quàm egregium verò Grammaticum te Exemplum
 nobis rursus præstas? *Antitypum dicis confi-* aliud insci-
gurale esse : & typū opponis Antitypo, perinde vt tiæ Ham.
Christus & Antichristus sunt contraria. Hoc e-
nim exemplo vteris. Sed si senem te non pu-
 det aliquid discere, vnde puerilis inscitia tua
 corrigatur, Redi ad substellia puerorum, &
 discè, non opponi inter se Typū & Antitypū. (*Hæc*
enim vt equipollentia vsurpantur à scriptoribus)
sed Antitypum, & Archetypum, non quidem vt
contraria, sed vt correlativa.

Digrederis postea in approbationem al- Digressio,
 tarium papisticorum, & petulanti lingua tua Ham. in de-
 laceffis virum genere, doctrina, virtute, ac sent. altar.
 pietate nobilissimum D. Iohannem à Mun- pag. 53. 54.
 ster (cuius scriptum de cœna Domini canis 55.
 instar allatras) & cum solidi nihil afferre
 possis (præterquam ex triuio arrepta, ad que
 iam pridem ille, tui similibus respondit) in-
 aptū in Theologia nobilem vocas, ipse Theolo-
 gorum

gorum omnium, quos Westphalia tulit vitā quam, ineptissimus. Nec vides, tūm Nazianzenū, tūm Gregorium Nissenū, de sacro Baptismo (quē pro te citas) permutare vocabula mensæ & altaris.

Mutatio panis in corpus quomodo à Nissenno de- claretur.

Et nisi planè ineptus esses, discere ex Nissenii loco poteris, mutationem Sacramentalē panis in corpus Christi, nec de transsubstantiatione, nec de consubstantiatione accipiendā esse, sed de mutatione vsus seu officij: sicut lapis communis ut ait Nissenus, fit mensa sancta, Altare immaculātū, postquā cultui Dei dedicātū est, & sacerdos augustū & honorandū facit novitas benedictionis, ut à communitate vulgi segregatus sit.

pag. 54.

Hæc extra controuers. sunt, siue de Sacramēto, siue de re sacramenti intelligantur.

Quorū verò eundem Nissenum, Oratio 1. de Resurrect. Christi citas? quod Christus suū nobis familiaribus suis, corpus ad comedendum, & sanguinē suū ad bibendū præbuerit. Et quod fratres eius Basilii Epist. 147. inquit: Carnem eius edimus, & sanguinem bibimus, consortes ipsius effecti per incarnationem sensibilem verbi, ac sapientie vim. Quis enim hæc negat?

Paradoxam erassit. & verè Capernaiticū Hæ.

Sed te o ter ineptum Theologum, qui inquis: *NULLA RATIONE* comestio fieri potest à nobis *QUAM ORE*: Ad eundem verò illa cetera concio Ioh. 6. de mādicatione carnis Christi, vana atq; e mentita tibi videtur, nisi ore corporeo, ut Capernaita aliquis, carnem Christi in corpus traieceris? Nam quod ad verba cœnæ te recipis: Accipite, comedite, bibi-

bibite: De his series tota narrationis conuincit, ad panem acceptum in Christi manus benedictum, fractum, Itemq; ad calicem in manus Apostolorum datum propriè pertinere.

Illud autem Athanasij quod ex tom. 3. fol. 70z. citas, quomodo ad corporis Christi communionem cum impijs accommodabitur? quod in mensa proposita, panem cœlestem & incorruptibilem, & OMNIBVS vitam donantem, qui inde participarent, sanctum & sacrosanctum suum ipsius corpus exhibuerit: An verò in dicto sequenti frustra, particulam quasi, quæ est improprietas nota, additam putas ab Athanasio? quod vinum exbilans mentem, quæ sobrietatem facit in cuiusq; animo, qui inde degustant, QVAS in cratere, suum ipsius sanguinem misceat.

Illæ etiam figurata Oratio quæstione 109. ad præsentem disputationem de cœna, plane est expressa: vobis. *Vua Christus est, qui se ipso comminuto volūtariè pressus est, & ex morte sua destillavit divinum mustum, suumq; seipsum sanguine rubere fecit.*

Phrasis autem Sacramentalis est, cum Apolog. 2. Athanasius ait: Tantum sacerdotum esse, propinare sanguinem Christi. Item: Impium esse, qui sanguini Christi contumeliã facit, Quod declaratur sequenti forma verborum: qui propter Ecclesiasticã constitutionem calice illo abstinetur.

De

Hæc partim
contra se tes-
ta profert ex
Athana. par-
tiam alienam
proposito
cumulat.

PAG. 101

DE DICTO MACARIJ
à me citato : Et rursus, de quibusdam Nazianzeni dictis ab Ham. confuso ordine allegatis.

Ham. Macarij hom. temerè conatur suspectas reddere.

Suspectam MACARIJ fidem reddere conatur Ham. ex eo, quod homiliae eius ante annos 43. primùm inuectæ sint, & editæ: nec verba à me citata referre auder propter summam perspicuitatem. At longè aliter iudicauit D. Philippus, qui in Epistola ad D. Hardenbergium: *Recens editæ sunt veteris scriptoris Macarij conciones, in quibus pag. 82. hæc sunt verba: In Ecclesia offertur panis & vinum, antitypum carnis ipsius & sanguinis: & accipientes de pane visibili, spiritualiter comedunt carnem Domini. Sciote libenter tam vetus testimonium lecturum esse.* Cur verò non eodè preteritu, etiam Theodoreti Dialogos suspectos reddit Ham? Nam & hi non multo ante orbitum D. Philippi editi sunt.

Insigne exemplū oscitantia Ham.

Sed, attende lector, quomodo rursus Ham. oscitantiam suam prodat in legendis patribus. Quod enim ex Oratione Nazianzeni ad ciues allegaui: *Et hanc mensam, ad quam communiter accedimus, & typos nostræ salutis: Id inquit Hamel. in utraq; Oratione, quam habuit ad ciues suos, non reperi.* Quomodo autem reperires? qui tempus poculis exhauriendis, conuitijs in Orthodoxos cumulandis, pecu-

nij & caseis apud Pastores tuos corradendis, aut, si quando tibi libeat, obiter saltem inspiciendis scriptoribus perdere, quàm expendendis scripturæ aut patrum sententijs tribuere maui?

En autem socordix tuæ adminiculum.

Pag. 88. editionis Heruagianæ ex Leuenklaij rō
 cognitione. Christum, inquit, Nazianzenus in
 Orationis eius cōclusionē, post quàm ciues trepidan-
 tes hortatus ac consolatus esset, tandem etiā præca-
 sidem ira percitū compellans: Offero tibi, Christi-
 nostra causa factam inanitionē, & cruciatu eius
 qui pati non poterat, & crucem & clauos, per quos
 ipse à peccato sum solutus, & sanguinem, & se-
 pulturam & resurrectionem & ascensionem, hanc
 ipsam deniq; mensam, ad quam communiter accedia-
 mus, & typos seu signa salutis nostræ (id est, san-
 cra symbola) quæ eodem ore perago, quo hanc ad
 te intercessionem profero, ἱ ἄπο τοῦ ἁγίου φέρομεν
 ἡμῶν σωτηρίαν. sacrum hoc, inquam, sursumq; nos
 ducens mysterium.

Locus Naz
quē negat se
Ham. repe-
rire potuisse.

Typi seu si-
gna salutis
nostræ.

En verò & Eliæ Cretensis Paraphrasin.
 Salutem vocat, vel Christū ipsum, vel incrementū
 eius sacrificiū, cuius figura sunt. Et rursus: Sursum
 ducere nos dicit ea, quæ hinc in Ecclesia peragantur,
 quod signa sint hæc (de sancti viri Dionysij &
 Maximi sententia) hominum cælestibus mysterijs
 initiatorum, &c.

Vbi nunc tua Hamelmannē gloriosa ja-
 statio de Patrum diligenti lectione? Vbi
 rha-

Thraſonifini de nota tibi vniuerſa antiquitate erudita ?

Hæ. per impoſturam, quæ de ſpiritu, cõmun. loquuntur, ad oral. m̄duc. detorqueſ.

Qui verò ſingulas chartas ſcripti tui maledici, de impoſtura, inſcripſiſti in patrũ testimonijs à me, vt ore impudenti ais, commiſſa licere ne tibi putasti, vt per impoſturam, verba illa Nazianzeni, quæ in ſermone 2. de Paſchate extant, quæq, de ſpirituale manducatione corporis & ſanguinis Chriſti etiam extra cœnæ ſacræ vſum loquuntur, ad eſum corporalem detorqueres, quem tibi in ſacra cœna erroris tui opinione fingis ? *Submoto, inquit Nazian. omni pudore ac dubitatione, corpus ede, ſanguinẽ bibe, ſi modo vitæ deſiderio teneris, nec doctrinæ carnis fidem abrogans, nec paſſianis ſermonibus offenſus. Vbi paraphraſtes Niceas, Nonne audis ſaluatorẽ dicentem: Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vitam in vobis? Quare ſi vitæ cupiditate efficiſis, ſublata omni dubitatione, veri agni & Dei corpus comede, & ſanguinẽ bibe. Omnem enim vitam ſuapte vi affert verbum, atq, illud ex virgine editum templũ, verbum verũ in ſe ipſo habes. Hæc tu tamen ad oralem, quam defendis, manducationem cum inſigni impoſtura transferre auſus es.*

Hæm. etiam quò ad verba ipſa cõſumpit dicta Nazian.

Quæ verò ex 1. Orat. in Iulian. citas, etiã quò ad verba ipſa corrũpis ac deprauas. Nazian. enim ſic habet, *Impuro ac nefario ſanguine lacryarum (Baptiſmi) extergit (Iulianus) initiationẽ noſtrã, execrabilẽ initiationem opponens*

sus videlicet in cæno prouoluta, manusq; suas pro
 pbanat, vt nimirum eas ab incruento illo sacrificio,
 per quod nos Christo, ipsiusq; passionibus & diuini-
 tati communicamus, elueret ac repurgaret. Tu ve-
 rò, Mox, inquis, incruenti sacrificij oblatione ma-
 nus commaculat, quasi Iulianus sacerdotis mo-
 re, Eucharistiam celebravit, cum, vt rectè
 interpretes monet, laicorū saltem more antea
 Eucharistiam manu accepisset, vnde sancti-
 tatis aliquid ex hoc Eucharistia contactu
 manibus superesse metuebat.

Koinoniam autem illā Christi: & passionū
 & diuinitatis eius, nūm corporali seu orali
 modo, in sanctis fieri dices? vt verba illa (quæ
 vnde transcripseris, ne quidē nominare ausus
 es) sacramentaliter dicta, ad corporis Christi
 present. corp. in manibus sacerdotū stolidè
 torques: O sacrificia mittētes incruenta sacerdotes:
 O animarū custodes gloriosi: O magni figmentum
 Dei manibus vestris ferentes.

Quæso te verò, lector, locū Naz. in Orat.
 de Athanas. inspice: Vbi sacerdotes magnū Chri-
 sti corpus tractare dicuntur & Icholion interpre-
 tis ex Niceta, si libet, adiunge, cuius hæc verba
 sunt: Magnū Christi corp^o vocat Theologus, vel pa-
 nē vivificū, vel potius Ecclesie cœtū, cuius caput est
 Christ^o. Vtrūq; autē horū sacerdotes tractāt, nēpe et
 mysticū panē, et Ecclesiā. Hæc scholiastes. At Hæ. et
 hūc locū, et illud magni Dei figmentū (cui^o appella-
 tione hominē Naz. intelligit docentiū in Ec-
 clesia fidel

Ve antea Hæ.
 ad oral. mā-
 duc. detorsit,
 quæ de spi-
 rit. cōmun.
 dicta sunt:
 Ita nūc quæ
 Sacramētal.
 dicuntur, ad
 præsentia ip-
 lius corporis
 substantiali
 refert.
 pag. 164

Nam in manifesta corruptela veritatis appellat Christū testē & iudicem. fidei commissum) de ipso Christi corpore, proprie loquendo, interpretatur: Et exclamat tamē, cum horribili nominis diuini abusu, contra Orthodoxos. *O te, Christe vocamus hic testem, & ad te prouocamus, ut tandem sis in hac causa iudex. Tu ipsorum fraudulentiam non visti, Tu ipsorum falsitatem considerasti. Tibi, tibi, inquam committimus causam contra Pap. & Sacrament. tuam veritatem, tuū verbū, & gloriam maiestatemq; infringentes & contumelia afficiētes.* Hæc ille. At tu Domine Iesu Christe, iudicium tuum vel tandē ostende in discernenda, dijudicandaque causa, in qua te testem, & iudicem isti vocant: Et quos nosti, veritatem & gloriam tuam seriō quærere, corū causam tuere. Cæteros, qui falso prætextu nominis tui recte sentientes infectantur, vel si sunt sanabiles corrige: vel si pernicaces manent, experiri sine, quod minatus es in verbo tuo: *Non habebit insontem Dominus, qui vanè vsurpaverit nomen eius.*

DE DICTIS EX
Ambrosio.

Geminam calumniā hic præmittit Ham.
 vnam, quasi studio à nobis prætermittantur, quæ
 pag. 56. *Ambrosius scripserit de veritate Eucharistiae, in*
 Galim. Hæ. *quibus existat: Mihi verò, ut toties jam dixi,*
non omnia in meo libello corradere animus
fuit,

fuit quæ quomodocunq; ad cœnam sacram spectarent: sed quæ ad sacramentalem verborum cœnæ interpretationem confirmandam pertinerent. *Altera est calumnia, quæ vocabula figuræ, typi, similitudinis, memoriæ, tantum ad nudâ significationem corporis Christi, prorsus absentis, & in cœlo delitescens, à nobis detorqueantur.*

At ego palàm profiteor, me ne quidem agnoscere cœnam, in cuius vsu legitimo, communio corporis Christi non sit. Cum significatione etiam, exhibitionem ipsam rei signatæ coniungo: neq; tamen corpus Christi de cœlo detraho, & calumniatorem hunc moneo, vt discat tandem, *aliam esse præsentiam localem, qualis in pane nusquam promissa est, aliam verò præsentiam esse communionis in vsu cœnæ Dominicæ.*

Mox verò imposturam committit Ham. cum repetitionem eorum, quæ ex Ambrosio citavi, pollicetur: & tamen fraudulenter omittit, in quibus non parum momenti situm est: *Vera utiq; caro Christi (inquit Ambrosius de ijs qui iniantur cap. 9. quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Veræ igitur carnis illius sacramentum est.* Omittit & argumentum ex Ambrosij verbis à me detextum: *Ne transubstantiatio panis in corpus fingatur, aut inclusio corporis in panem: disertè dicit, Pane corpus Christi significari: Verum sanguinem nuncupari.* Omittit & verba loq;

Impostura Ham. in mutilando dicto Amb.

Alia impostura Ham. in omittendo argumento ex verbis Amb. detexto.

ba loci ex lib. 4. de sacram. cap. 4. à me citati & explicati, cuius hæc summa est, *similitudinem sanguinis à nobis bibi in Eucharistia, sicut similitudo mortis à nobis sumitur in Baptismo. Nam baptismus mors est, non quidem in mortis corporalis veritate, sed in similitudine.*

pag. 37.

Ham. impo-
stura alia, in
citandis di-
ctis notis &
suppositiis.

Melanthon
quid senserit
de locis qui-
busdam, quæ
Ambrosij
scriptis in-
serta sunt.

Hanc totam pagellam, cum silentio præterear Ham., Vulnus conscientie suæ satis prodit: Et tamen cauteriatam ipse conscientiam habens, *audire iubet & me & patronos meos, & quotquot sint consciētiosi & proprie salutis fatientes, quid Philippus scripserit ante annos 60. de libellis istis Ambrosij. Ego verò audite omnes. opto, & quæ tunc scripserit D. Philippus, & quæ lecto atq; probato Oecolampadij Dialogo postea scripserit. In dubio relinquit in libello sententiarum, nam sint Ambrosij, & sic satis confuse scriptos fatetur. In præfatione verò præfixa editioni Operū suorum Basiliensi: Quædam si affuissent editioni, inquit, submovissem, ut sunt sententiæ recenter collectæ, & ἐπιπρωον κριτικων, quarum aliquæ in illis autoribus, qui citantur, sunt supposititiæ. Hæc & similia quædam mallet omiſſa esse. Et mox: Non velim citatis notis sententijs titulo Cypriani aut Ambrosij aut Theophilacti, confirmari abusus sacramenti: Comperi miram fuisse audaciam, & impudentiam describentiū veterū libros, qui ut imponerent indoctis, multa de suo scripserunt, pugnantia cum veteribus.*

Sed ſi miraculoſæ aut potius fictitiæ tranſubſtantiationis dogma abiecit Hamel. cur virgæ tantoperè hæc ſuppoſititiæ? *Benedictione Natura ipſa mutatur, ut virga Moſis in ſerpentem: & ſerpens in virgam: Flumina Aegypti in ſanguinem, & ſanguis in aquas verſus eſt.* Cur phraſi illa etiam tantoperè delectatur? verba Chriſti in cœna eſſe OPERATORIA. Cùm autem non puduerit D. Philippum veritati rectius agnitæ palmam tribuere, quid eſt, quòd Hã. proprii loco Præceptorè hunc meum mihi obijcit, quod *teſtimonia eius, ætate & iudicio iam confirmati, prioribus ſtipulis, quas ipſe tandem abiecit, antefero?* Quod idem, ſi Ham. & Vbiquitarij facerent de Lutheri ſcriptis & ſententijs, plus Orthodoxæ veritatis, plus pæcis & concordia publicæ in Eccleſia eſſet.

Hæc ſimilia ad tranſ. pertinent.

Cur pag. 58.

Impoſtura
Hã. in obijciendis ſcriptis Philip. diuerſis.

In loco Ambt. ex lib. 4. de ſacram. ca. 5. negare non poteſt, Oblationem, id eſt, panẽ Eucharisticũ dici figurã corporis & ſanguinis Chriſti: Sed non ſequi inde ait, quòd abſit à cœna corpus Chriſti. Quem verò nominate pòteſt, qui ſic argumèteretur? Non enim nuda aut otiola figura eſt, ſine pmiſſione exhibitionis: Ad quam tamen nihil facit præſentia corporalis. Sed nec hoc ſequi ait Ham. quòd corpus Chriſti non ſumatur in cœna ore corporis. Imò verò, ſi panis Eucharisticus qui ore corporeo ſumitur, figura eſt corporis Chriſti, quomodo corpus ipſum ore ſumitur, proprie loquẽdo, niſi ſacramental. hæc velis intelligi?

Ham contra
se tela affert,

Nec de orali manducatione proprie lo-
quuntur hæc verba: *Qui manducauerit corpus
Christi, fiet ei remissio peccatorum.* An enim
impijs, quibus oralem manducationem cor-
poris tribuis, remissio p. datur.

pag. 59.

Ham. Sacra-
mentaliter
dicta ad li-
teram vult
intelligi.

Sacramentalis autem locutio hæc est, quam
ex lib. 4. de sacram. cap. 4. citat Hamel.
*Quod accipis (scil. ore) corpus Christi est: Et de
mutatione sacramentali verba ista intelligi
necesse est: Panis iste, panis est ante verba sacra-
mentaorum: Vbi accesserit consecratio, de pane
fit caro Christi.* Hanc sacramentalem muta-
tionem declarant verba, quæ ex lib. 6. cap. 1.
allegat Ham. *Ne quidam esset horror cruoris, sed
maneret gratia redemptionis. Ideo in similitudine
accipis sacramentum.*

Explicatio
quæstionũ
ambiguarũ
quas perpe-
tuò balat
Ham.

Quamquam verò vltro fatemur, In cœnâ
Dominicâ manducari corpus Christi, sumi carnem
Christi, bibi sanguinem Christi (De quo loca
Ambrosij notat talem Ham, non recitat, ex
lib. de his qui iniantur cap. 6. & 8. Ex lib: de
Sacram. cap. 4. & 5. & lib. 6. cap. 1.) Tamen
non tollitur propterea hoc, quod panis sacra-
mentaliter sit corpus Christi, & quod non ipsum
Christi corpus, sed sacramentũ corporis accipia-
tur ore corporeo, vt confirmetur fides de R. P.
quæ contingit non ex opere operato, sed merito
sanguinis Christi, quod nobis applicatur in vsu cœ-
næ legitimo.

Hoc enim, non aliud volũt verba Am-
brosij,

brofij, quæ citat Hamel. ex libro de pœnit.
cap. 3. *Quotiescunq; peccata donantur, corporis
eius Sacramentũ sumimus, vt per sanguinem eius
fiat remissio peccatorum.*

Loca Ambrosij à me citata ex II. capite prioris ad Corinth. mutilat Ham. omittens *Impostura*
illa: Memoria redemptionis nostræ est, vt redem- *Hã in muti-*
ptoris memores ab eo consequamur, mbrtem Domi- *landis locis*
ni annunciantes DONEC veniat. Quibus ver- *à me citatis.*
bis ex Apostolo desumptis euidentis: euer-
titur somnium de corporali præsentia.

Quàm verò inepta Hamelmani argumen- *pag. 60.*
tatio est? *Ambrosius, ait, in typum sanguinis, nos* *Inepta ratio*
calicem, sanguinis mysterium, ad nutritionẽ cor- *cmatio Hã.*
poris & animæ nostræ accipimus. Ergo tam cor-
pus, quàm anima nostra nutritur ipso Christi san-
guine.

Est ne calix (typus atq; mysterium san-
guinis) identicè aut substantialiter idem,
quod sanguis Christi? Quod si in vsu my-
sterij ad institutionem diuinam congruente,
duo sunt distincta: signum & res signata,
quæ realiter & toto genere differunt: an vno
vtrumque modo & fine, an verò organo co-
dem, percipi vtrumq; potest?

Sacramentalis autem rursus locutio est, *In mysterio*
sanguinẽ po-
tare, non est
simpliciter
ipsũ Sang.
ore corporis
Hoc haurire.
Cum ex verborum illorum explanatione: Probet
se ipsum homo: apud Ambrosiũ dicitur: sciat mens
se reverentiam debere ei, ad cuius corpus sumendũ
accedit. Sic enim mox Ambrosius ipse.

Hæm. error
perperuus in
sacra. locuti-
onibus ad
literam ac-
cipiendis.

Hoc apud se iudicare debet, quia Dominus est, cuius in MYSTERIO sanguinem potat, qui testis est beneficij Dei. Non igitur ote corporis, corpus & sanguis Christi propriè loquendo, sumuntur. Alioqui nihil opus fuisset addere in mysterio. Et sic illa quoque accipienda sunt: *Examen futurum est accipientium Corpus Domini.*

Item:

Contramèn-
d. ÷c. ipsius
corporis in
impijs.

Imaginem iudicij iam ostendit in eos, qui inconsideratè corpus Domini acceperant. Quod si propriè & ad literam, aut etiam de sacramèto panis extra vsu legitimum ista intelligi vult Hamel. quomodo ad impiorum manducationem accommodabit? quæ ex lib. 10ª super 22. Luc. citat. Christi Corpus edimus, ut vitæ æternæ possimus esse participes. Et quod ex li. de initiand. ca. 8. allegat. Ista esca quâ accipis, iste panis vivus, qui de cælo descendit vitæ æternæ substantiam administrat.

Sacramen-
taliter dicta.

Cur verò, ut inquit Hamel. reprehenderet Theodoretus aut Nicephorus, quod ad Theodosium Imperatorè dixit Ambrosius? Quomodo manus extendes adhuc stillantes cordis iniqua, & ijs sanctiss. Domini corpus præbendes? Quomodo preciosum illum sanguinem ori tuo admovebis, per quod ira tactus, tantum effudisti sanguinis? Sacramentaliter enim illa dicta sunt. Alioqui palpari & cerni quoq; corpus & sanguis Domini possent, si propriè ipsius corporis apprehensio fieret? Tu verò Hamel.

man

man. cur hæreticum iudicas, quod populus docetur manu sua apprehendere Eucharistiã. Quod neq; Theod. neq; Nic. reprehendit.

Ad compellationem autem Enthusiasticã tuam, qua rursus compellas nobile D. Grunro diũ, omnes in Germania Principes, Comites, Barones, Nobiles, Concionatores, Christianos, & Tragicè coram Deo & Christo filio eius saluatore vniuerso, & corã pijs omnibus, me et vt loqueris sacramentarios omnes cuiuscunq; generis prouocas: vt aperitis et claris verbis Ambrosij probetur, illũ scripsisse: Nõ ore corporis nostri sumi corp^o Christi, nec bibi sanguinẽ eius, et quæ ad familiares tibi quæstiones recurrens, & vera falsis, propria ambiguis miscens, præterea addis de porrectione corporis & similia: Satis superq; mihi est, deducere te vel ad ipsam Iuris Canonici glossã, quæ, si docilis esses, docere te poterat, de omni vniuerso corporis Christi: quod aliàs ipsissimum Dominum corpus carnem & ossa habens, ante & post glorificationem: aliàs corpus mysticum seu spirituale, id est Ecclesiã significat: nunquam verò, & apud Patres potissimum, de sacramento corporis accipitur:

Hæc tu refuta Hã, aut disce non simpliciter sed secundũ quid, id est, Sacramentaliter accipiẽdas esse phrasas, quæ corpori Christi tribuũt, quod sacramẽto corporis propriè cõpetit: Sic & præsentia vel absentia ipsius corporis Christi disce, nõ simpliciter vel affirmari, vel negari ab orthodoxis,

Prouocatio
Ham. ad
omnès ordi-
nes ineptis-
sima.

Aequiuoca-
tio in voce cor-
poris.

Aequiuoca-
tio in voce
præsentia.

*sed vel de locali presentia, seu coexistētia substantiā
li ad locum panis, quae neq; ex scriptura sacra, neq;
ex Patribus probari potest: Vel de presentia, comu-
munionis, quam ex Apostolo probati Patres omnes
astruunt.*

pag. 62.

Exclamatio

Ham. in ipsa
aptissime
congruens.

Hæc si discas, si teneas firmiter, si vocum
significationes distinguas, si quæstiones ac
res diuersas in vnum chaos non misceas,
volens tandem aut nolens victoriā, vt promi-
tis, veritati cedere cogeris, aut si hoc non fece-
ris, in te congruet bellum illud Epiphonema
tuum,

*Proh Deum immortalem, quanta est istorum
hominū (in primis Hamelmani) impudētia? quanta
est falsitas? quanta in decipiendis simplicibus
praesumptio, calumnia, impostura, fraus, temeritas,
impietas?*

DE DICTIS EX HIE- ronymo.

Elusiones
ineptæ Hæ.

Testimonium ex hoc scriptore super caput
26. Matth. de sacramentali verborum cœnæ inter-
pretatione à me allatū, vbi Dominus panē, qui con-
fortat cor hominis sumpsisse, & sui corporis veritatem
representasse dicitur: vitæ suæ quæstio-
nibus, ijsq; ambiguis eludere conatur Ham.
Ergone sequitur, inquit, quod propterea non adsid
nec sumatur ore corpus et sanguis Domini in cœna?
Imo verò, quia panis representat corpus
Christi, non in loco panis est substantialiter.
Ore

Ore verò comeditur, non propriè loquendo, sed quatenus panis representat corpus, id est sacramentaliter.

Sed & dicta alia plurima affert Ham. ex Hieronymo, eaq; conqueritur à me prætermiſſa eſſe: videlicet aut contra ſe ipſum telis nobis ſuppeditans, aut aliena à meo propoſito inepte cumulans.

Indam, inquit Hieron. ſuper cap. 14. Marci Ham. contra
ſe telis affert.
Unà bibiſſe ex calice cum alijs: ſed non ſaturatum,
(Ergo de ſigno participavit, non rei ſignatæ
particeps factus eſt, quæ ſola animam ſaturat.)
Neq; extinguere potuiſſe illū ſitim ignis æterni,
quia indignè ſumpſit myſteria Chriſti (id eſt,
ſymbola externa, quæ ex opere operato, neq;
peccato, neq; pœnis æternis peccati mereri poſſunt.)
De myſterio igitur ſeu ſacramento ſanguinis,
intelligi etiã hæc Hieronymi verba oportet
(Sanguis n. r. non omnes emundat) quæ cum
opponere ſe mihi Ham. iactitet, oppono ego ei
viciffim: *Sanguis Jeſu Chriſti filij Dei emundat nos ab omnibus peccatis.*
Hoc enim propriè, illud ſacramentaliter dictum eſt.

Illud ad Hedib. queſt. 2. quod panis ſit corpus Domini, & calix ſit ille, de quo dictum ſit: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt ſanguis meus non tollit aſ- pag. 61.
ſeuerationem de modo prædicationis ſacramentali, quemadmodum neq; hoc ſuper Eſaiam 62. quod etiam ad allegoriam referri
I 2 poteſt:

potest: *Triticum*, de quo panis cœlestis efficitur, illud est, de quo inquit Dominus: *Caro mea verè est cibus: Et de vino, Et sanguis meus verè est potus.*

Aliena à proposito affert Ham.

Hoc fit etiã extra vsum cœnæ,

Ad disputationem verò de Eucharistia minimè pertinent ista de filio prodigo: *Vitulus saginatus, qui ad penitentia salutem immolatur (Quid hoc ad panem Eucharisticum?) ipse salvator est, cuius quotidie carne vescimur & cruore potamur. Sanguis Christi est preciosus, in quo redimimur, in passione Domini saluatoris, cuius carnib. alimur & cruore potamur (id est, non tantum in vfu Eucharistia, sed etiã extra Eucharistiam.)*

Ham. tela contra se rursus profert.

Quàm evidens verò refutatio est oralis manducationis corporis Christi proprie intellectæ in his dictis Hieronymi, quæ contra se ipsum citat Ham. ? *Dominus noster Iesus ipse convivia & convivium: Ipse comedens, & qui comeditur: Illius bibimus sanguinem. Et super 11. Os. Dedi eis escam corporis mei, ipse cibus & convivium.* An igitur Oraliter Christus suum ipsius corpus comedit? aut alio modo & organo ipse, alio Apostoli? & vbi paradoxum illud Ham. quod suprâ pag. 54. obtrudere nobis voluit? *Nulla ratione comestio potest fieri à nobis, quàm ore?*

Sacrâ. phrâses ab ipso Hieron. explicatæ. De

Iam Sacramentales phrâses sunt ab ipso Hieronymo explicatæ: In Apolog. contra Iovin. inquit: *Quid maius est, orare, an corpus Domini*

Domini accipere? Vtiq; accipere corpus Domini. quo nunquā
 Et rursus contra errores Ioh. Hier. Si mune- cogitavit
 ra nostra absq; pace offerre non possumus, quanto Har.
 magis & Christi corpus accipere? Sic verò super
 I. cap. Malach. Polluimus panem, id est, cor-
 pus Christi, quando indignè accedimus ad altare, et
 sordidi mundū sanguinem bibimus (id est, sacra-
 mentum mundi sanguinis) In quam sen-
 tentiam & super 3. cap. Sophon. loquitur.
 Sacerdotes qui Eucharistie seruiūt, & sanguinem
 Domini populis eius diuidūt (An propriè & ad li-
 teram sanguis guttatim aut per partes diui-
 di potest? Et in Epist. ad Ruf. Monach. Exuperis pag. 64
 us Domini corpus canistro vimineo, sanguinē por-
 tat in vitro. An tu corpus Christi propriè lo-
 quēdo, canistro, aut sanguinem vitro inclu-
 di posse somnias? Allegoricè autē super 10.
 cap. ad Corinth. inquit Hieron. At figuras ve-
 teris Testamenti, de transitu per mare rubrum &
 de manna & aqua ex petra profluente alludens:
 Cum Baptisimi mare transimus, tunc nobis Diabo-
 lus cum suo exercitu demergitur: Deinde manna
 cibamur, & potum accipimus de Christi latere e-
 manantem.

Quid audio verò? Tibi nō piaculū est Hā. Hā in Hiero.
 quod allegationē cap. 6. Iohan. approbas ex Hier. approbat,
 (in disputatione de C. D.) quam in Orthodoxis ferā quod in no-
 re prorsus non potest? Sic enim ille super verba, Ca- bis ferre non
 hē cui benedicimus communicatio s. est, Sicut ipse potest.
 saluator

Saluator ait: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in illo, et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

Et super verba, cap. vi. Hoc est corpus meum: Qui manducat, ait, corpus meum & bibit meum, sanguinem, in me manet & ego in eo. Unde cognoscere se debet, quisquis Christi aut corpus edit, aut sanguinem bibit, ne quid indignum faciat ei, cuius corpus effectus est: Tu ne hoc orali manducatione effici putas?

Collatio verborum coenae cum cap. 6. Io.

Porro panem non substantialiter esse corpus Christi, sed sacramentaliter, haec Hieronymi verba rursus ostendunt super II. ad Cor. Ideo hoc saluator tradidit sacramentum, ut per hoc semper commemoremus, quia pro nobis mortuus est. Nam & ideo cum accepimus a sacerdotibus (Quid verò ab his accepimus? An corpus ipsum, quoad ad literam intelligendo, an Sacramentum corporis? ut expresse Hieron. dicit) commemoremur, quia corpus & sanguis est Christi (substantialiterne, an sacramentaliter) ut beneficijs eius non existamus ingrati.

De sacramento igitur corporis, etiam sequentia verba accipienda sunt: Unde oportet otiosum cessare a vitijs, ut sanctum Domini corpus sancte percipiat. Quod & haec verba demonstrant: Quia tanti mysterij SACRAMENTUM TVM pro vilis despexeris. Ideo reus eris corporis.

Ut autem de Sacramento corporis dicitur:
Sile

Si in liateum vel vas sordidum, non illud mit-
tere audeat, quantomagis in cor pollutū, quam ima
mundiciem Deus super omnia execratur, & qua so-
la iniuria est eius corpori: Sic de ipso Christi
corpore facile admitto, quod sequitur: Nam
& Ioseph ille iustus propterea syndone munda in-
volutū, in sepulchro novo corpus Domini sepelivit,
præfigurans corpus Domini accepturos, tam munda
mentem, quam novam habituros? At Iudæ &
cæteris impijs tribuesne mentem novam
& mundam? Quod autem non dijudicare
Corpus Domini Hieronymus interpretatur
non discernere à cibo communi: Id tūm ad
Sacramentū corporis, tūm ad corpus ipsum
recte congruit.

Concludit autem Ham. hic quoq; En-
thusiastica exclamacione, & videre iubet Do-
minū Grunrodiū, Principes, Comites, Barones,
Nobiles, Christianos omnes, quod dolosè hæc dicta
Hieronymi præterierim. Meam etiam conscien-
tiam appellat, ut dicam, ut respondeam, cur hæc
omiserim, ut exprimam, quomodo hæc præterire
potuerim?

At centies iam hoc à me dictum, respon-
sum, expressum est? Insigniora me Testimonia
deterū scriptorū de sacramentali saltē verborū canæ
interpretatione colligere: non omnia cōcervare:
non allegorica dicta cumulare: non quæ perinēt, ad
cæteras partes doctrinæ de cana, alienas à propo-
sito & titulo libelli mei, congerere voluisse. Nihil
igitur

Prolocutio
Hæ. ad om-
nes ordines
rursū nequi-
ter repetita.

igitur doli, nihil fraudis hinc committere potui. Ham. vero, turpissimis dolis utitur, in pervertendo scopo mei libelli: in accommodatione dictorum (quae citavi) silentio obruenda: in his, quae sacramentaliter à Hieronymo dicta sunt, proprie & ad literam accipiendis: in dictis toto genere diversis confundendis: in quaestionibus à proposito meo alienis & planè ambiguis subinde repetendis: Et hic quoque ostendere me ex Hier. postulat, ubi scribit, Christi corpus non esse, non accipi, non dari in cena Dominica? (quod de praesentia, exhibitione, perceptione communionis corporis Christi, negare, non modo Hieron. sed nec mihi unquam in mentem venit: Ore vero sumi corpus Dominicum, non aliter Hieronymus, nisi sacramentaliter intelligi voluit. Hamelman si potest contrarium probet, aut clausulam illam suam merito libi dictam à se putet: Hoc ne est citare patres?

DE DICTIS HESYCHII.

pag. 66.

Impostura

Hæ. in eludendo dicto

Hesychie.

Nō responsio, sed elusio est dicti à me allegati ex Hesychio lib. 1. cap. 2. in Leuit. quod Ham. ait: Quia hoc fit in memoriam passionis Christi, sequiturne inde? Ergo Christi corpus non adest? Substituit enim aliam conclusionem ambiguum, alienam à scopo meo, qui hoc concludere volui: Comedimus, inquit Hesychieus, hanc cibam, sumentes eius memoriam passionis. Ergo non ad literam verba cenæ, Hoc est corpus meum,

meum intelligenda sunt : vnde sua sponte sequitur : Non ore corporis proprie loquendo, sed mente *fideli*, vt memoriam passionis, sic etiam corpus Domini a nobis accipi. Quam sunt autem ἀργος-
 Διόουβα quæ Hamelman affert? Celebramus memoriam spiritus sancti in festo Pentecostes, & Trinitatis, in Dominica quæ inde nomen accepit. Ergo non adest hic Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Non de infinita essentia diuina, sed de corpore Christi agimus in disputatione de sacra cœna, quod probet Hamelman ubique esse, vt Deus substantialiter vbique est: Probet item, Memoriam effusionis spiritus sancti esse ipsam effusionem spiritus sancti factam in prima Pentecoste Noui Testamēti, aut memoriam Trinitatis proprie loquendo esse ipsam essentiam Trinitatis sacrosanctæ.

Infulsa Hæ.
instantia.

Tantum verò abest, vt sacram. verborum cœnæ interpretationi repugnent, quæ Hæ. ex Hesychio præterea profert, vt multò magis eam confirmet. Si non fuisset crucifixus, SACRIFICIUM corporis eius minimè comederemus, lib. 1. Leuit. cap. 2. Audis hic Ham. Sacrificium corporis, quod non est ipsum corpus, proprie loquendo, sed panis qui est memoria oblationis, seu sacrificij corporis. Lib. 6. in Leuit. cap. 22. Sancta sanctorum sunt proprie mysteria Christi, quia ipsius corpus est (sacramentaliter scilicet significatum per sacra.

Ham. contra
se tela itac
affert.

sacra symbola) Hoc verò corpus & sanguis (quæ significantur, per mysteria) secundum veritatem est (id est, non corpus imaginatum, sed essentia & proprietatibus veri corporis præditum.) Quid est autem mysteria percipere, & nescire virtutem mysteriorum, nisi percipere sacra symbola, & rei signatæ non fieri participem?

Vbi verò manducatio corporis, (quæ in pijs tribuitur ab Hamelmano) cum Hesychius lib. 7. cap. 17. super 26. cap. Leuit. inquit: *Ad corpus Christi, in quo est omnis sanctificatio (in ipso enim omnis plenitudo inhabitat divinitatis) sine subtili dijudicatione nostrinò temerè accedamus?*

Allegorica
expolitio ce-
rimoniarum
Leuiticæ.
pag. 67.

Illud autem lib. 1. cap. 3. in Leuit. quid nisi allegoria est? Propterea carnes cum panibus comedi præcepit, ut nos intelligeremus, illud ab eo mysteriū dici, quod simul panis & caro est. Ritum comedendi carnes cum panibus, allegoricè transfert ad mysterium Eucharistiæ, in quo suo modo sunt panis & caro: aliter tamen panis, aliter caro Christi. Imò aliter caro Christi, quàm carnes illæ cum panibus comedendæ, secundum legem Moyli.

Questiones
et. otiosæ.

De questionibus ambiguis, cum iubet me Ham. ex Hesychio ostendere, quòd vllibi scripserit, non esse, non sumi corpus Christi in vasa Domini, vel non ore corporis edis? toties dictum est hæctenus, ut metuendum mihi sit,

ne lector fastidio ex earundem responsionū
tām crebra repetitione afficiatur. Ostendat
autem Ham. ubi scripserit Hesychius, corporali
presentia, corpus ad locum panis esse, & ore cor-
poris edi loquendo propriè.

DE TESTIMONIIS

Augustini.

Quòd ex Epistola Augustini ad Bonif. ci-
tavi, Sacramenta ex similitudine, quarū sacra- **Elusio Ham,**
menta sunt, plerunq; etiā ipsarū rerū nomina acci-
pere: Id pervertendo scopū libelli mei elude-
re Hā. conatur, quia hic non agat Augusti-
nus de perceptione Eucharistiæ, & quid in
ea sumatur, vel non sumatur: At de causa **pag. 68.**
prædicationis sacramentalis agit, etsi aliæ etiā
plures sunt causæ, de quibus in explicatio-
ne doctrinæ de sacramentis integra, sæpè à
me dictum est.

Verba etiam illa, secundum modū quendam,
sacramentum corporis est corpus Christi (cū ad
modum prædicationis pertineat, nimirum
quod appellatio corporis Christi, non pro-
priè, sed Sacramentaliter attribuitur pani:
Sicut fidei nomē nō simpliciter ac propriè, sed secū-
dum quendam modū, id est, impropriè prædicetur
de Baptismo) insulsè Ham. admirabilem quendam
modū, ut loquitur, intelligens copulationem
substantialem panis & corporis in vno co-
demq;

Quod Au-
gust. de mo-
do prædica-
tionis dicit:
id Ham. ad
fictitiū mo-
dum mini-
culosæ cu-
iusdam, vel
potius come-
mentitiæ
præsentis
deterquet.

demq; loco detorquet: Et sibi ipsi tamē contradicens, mox addit: *Non loquitur hic Augustinus vel de absentia corporis Christi, vel de presentia in cœna Dominica.*

Ex collatione dictorum scripturę potius, quàm ex lacunis Papistarum iudicandum est de sensu locutionum sacram.

De loco ex Epistola ad Euod. vbi dicitur: *Aliquando res qua significat, nomen ei rei quam significat, accipit: Vt cum spiritus sanctus dicitur in specie colubę descendisse: & petra Christus nominatur, exclamat Hęc. En lector, quid hęc profert de C. Dominica? quid etiã hęc verbis probat Pezelius? At verò etsi in ea epistola nō sit expressamētio Eucharistię: tamē quia regula generalis est, quę ab Augustino traditur, exēplis illis sacramentaliũ prædicationũ monere volui, ex collatione aliorum dictorũ scripturę potius, quàm ex Papistarũ lacunis discendã esse naturã locutionũ sacramentalium, qualis haud dubiẽ est etiã in his verbis Christi: Hoc est corpus meũ. Nec veritus est D. Luth. hanc irsam propositionẽ conferre, cũ exēplis de Colũba & Petra in deserto: quarum hęc Christus nominatur, ille Sp. Sanctus.*

pag. 69.
Ham. destitutus refutatione solida, semper ad quæstiones alienas à proposito se recipit.

Ad verba Augustini contra Adimant. c. 12. (*Quod non dubitarit Dominus dicere: Hoc est corpus meum, cũ signũ daret corporis sui*) Vt puluerẽ exciret Ham. aliena rursus à scopo quęrit: Ergo nō traditur in cœna corpus Christi? Item: *An panis signũ est absentis corporis Christi? Quasi tale aliquid inferre voluerim, ac non potius ostẽdere, quod nec Augustinus ab expositione*

sacrae

sacramentali verborum cœnæ abhorreat. Omittit autê Ham. locum ex eadê Epistola, quo denuô explicatur Pauli propositio: Petra erat Christus, & ratio ostenditur, cur Petra spiritualis dicta sit.

Ex loco contra Faust. lib. 20. cap. 21. sic argumentatus eram: *Caro & sanguis Christi, post ascensum eius, per sacramentum memoriæ celebratur. Ergo non per existentiã corporalẽ in pane. Quid hic Ham? pro mea conclusiõne. Quid aliã subtituit. Ergo Christi corpus non sumitur in cœna, vel non adest, & quasi re bene gesta exultat pueriliter, Quæ hæc est consequentiã? Quasi Sacramentũ memoriæ, omni in vniuersum præsentix & communioni in cœna opponatur? ac non potius coexistentiæ corporis Christi ad locũ panis, seu existentiæ corporali carnis Christi in panẽ? quã cũ nunquam se docuisse simulet Hã. cur hac a nobis negata, verã corporis præsentix in cœna tolli assiduè clamat?*

Perpicua autem esse hæc testimonia, pro orali inãduatione sua gloriatur lib. 12. ca. 9. contra Faustũ: *Mediatorem Dei, hominem Iesum Christũ fidei corde & ore suscipimus. Et cap. 20. In hoc tempore consociatur Ecclesia, quandiu bibitur, quod de Christi latere manavit. Sed cum ad literam & proprie, hæc dicta esse affirmat, quæ sacramentaliter ab Augustino dicta sũt: perspiciuitate, locutionibus sacramentalibus congruẽti, sublata, obscuritatem, imò & absurditatẽ manifestam, Augustini verbis inducit.*

Impostura Ham. in sub-
stituendis
conclusio-
nibus alijs,
quàm à me
fuerunt po-
sita.

Cõtradiçtio
Ham.

pag. 70.

Ham. sacra-
mentaliter
dicta ad lite-
ram intelligi
vult.

Quod

Infulsitas

Hæc in quæ-
stionibus a-
lienis à pro-
posito sem-
per repeten-
dis.

Elusio Ham.
nihil ad rem
pertinens.

Quod ex libro de fide ad Petrum cap. 19°
à me citatum est: In ipso sacrificio, gratiarum
actio & cōmemoratio est carnis Christi, quam pro
nobis obtulit: & sanguinis, quem pro nobis effudit:
ineptè rursus eludere Ham. conatur, quæ-
stionibus à scopo alienis. Vide optime lector, in-
quit, An neget beatus pater in sacramento altari
esse, sumiq; corpus & sanguinem Christi: (Atqui
nec à nobis hoc negatur) aut dicat ore nostro
non accipi aut bibi. (Vbi vero dicit August.
Ore corporis propriè loquendo accipi aut
bibi corpus & sanguinem Christi?) Dein-
de eum fateri cogatur, de sacramento cœ-
næ Dominicæ loqui Augustinum (quod certis
de causis etiam sacrificium Novi Testamenti no-
minatur apud Patres) & commemoratio car-
nis Christi pro nobis oblata, non sit caro
ipsa? sicut nec cōmemoratio sanguinis pro
nobis effusi, est sanguis ipse: insulsè tamen
negat interpretationem verborum cœnæ sacramentæ
nihil ad rem
pertinens. lem hinc sumi debere. Non enim iam de sacrificio
eius, sed de sacramento cœnæ disputare se ait:
Quasi verò non eadem Eucharistia sit, quæ
diuerso respectu, nunc sacrificium, nunc
sacramentum, appellatur: aut quasi (sive ut
sacramentum, sive ut sacrificium conside-
retur) simpliciter sit Caro Christi, ac non
potius secundum quid, id est, quia est com-
memoratio carnis Christi pro nobis ob-
lata.

Locum

Locum ex Ps. 3. quod Dominus corporis sui figuram discipulis commendauit, more suo iterum eludit Hamel. Augustinū non de sola figura corporis procul absentis, neq; de signo vacuo seu nudo symbolo loqui: cū nemo sit, qui ex verbis Augustini hoc inferat: Ex quibus illud tamen recte sequitur, quia panis, figura corporis Christi nominatur, propterea panē corpus Christi dici, non propriē ac simpliciter, sed secundū quid & sacramentaliter.

pag. 78.

Allegare aliena non est soluere.

Digreditur autem Ham. in disputationem de Iuda, & hunc quoq; (qui pane Eucharistiae legisimē vsus est) verē corporis & sanguinis Christi re ipsa participem factum esse pugnat, prætenu atq; abvsu dictorum quorundam Augustini, quæ sacramentaliter dicta, simpliciter ipse intelligit, Vt Epistola 162. Sinit Dominus Iudam accipere inter innocentes discipulos, quod fideles nouerunt precium nostrum (id est, panem & vinum Eucharisticum, quod sacramentaliter est corpus & sanguis Domini, quæ sunt tradita pro nobis, vt sint precium pro peccatis nostris) Hanc enim esse sententiam Augustini, Epistola sequenti docet his verbis: Primum SACRAMENTVM corporis & sanguinis sui, nondū Iuda excluso, communiter omnibus dedit: (Non sunt autem hæc eadem profus: Sacramentū corporis, & corpus ipsum.) Et super Psal. 10. Traditori suo primam Eucharistiam confectam manibus suis (At corpus Christi

Inepta Ham. disputatio de Iuda, pro quo mirū est tantopere eū pugnare cōtra fidelia Christi membra.

Christi, manibus eiusdem confectum non est) & ore suo commendata (id est, quod sit corpus suum, non quidem substantialiter, sed sacramentaliter) sicut ceteris Apostolis tradidit. Et in Iohannē super locum, Fur erat. De vno Pane (nota Hamelmane, De vno pane, non de vno illo naturali corpore Christi) & Petrus & Iudas accepit. Sed ille ad vitam, hic ad mortem. Qui enim manducat indignè (scilicet de pane isto) REVS erit corporis Christi (non igitur particeps.) Similiter lib. I. de peccat. mer. & Rem. Christi sanguinem, priusquam fundetur, SACRAMENTO (Non in substantia aut in proprio subiecto suo) datum & commendatum esse, vt diceretur, Hic est sanguis meus.

Ad locum ex Ps. 33 ferm. 2. à me citatum, quod Christus, accipiens in manus suas quod norit fideles (id est, panem ipsum. Non enim corpus suum in manus, quæ sunt pars corporis, accepit) QVODDAMMODO (hoc est, non simpliciter, sed secundum quid) portavit corpus suum, cum diceret: Hoc est corpus meum: queritur Ham. præterisse me quædam pro ipso vt ait, facientia. Accesserunt Iudæi ad Christum, vt crucifigeretur: Nos ad eum accedamus, vt corpus & sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenentibus, nos manducando crucifixum, & bibendo illum, illuminamur. Item: Dedit nobis manducare corpus suum, in quo tanta perpeffus est, & sanguinem

pag. 72.

Extra con-
trouerfiam
sunt ista.

Sanguinem bibere. Verum quis præter Hamelmanum, corpus Christi accipi & manducari negavit unquam, si non proprie loquendo, oraliter & corporaliter manducetur. Siue igitur de sacramentali siue spirituali manducatione corporis Christi, verba intelligas, minimè inde euinci potest, corpus ipsū Christi in se & proprio subiecto suo, corporali seu sti, orali modo manducaturi.

Quis etiam præter Hamelmanum non intelligat illud: *Ferebat Christus corpus in manibus suis*, phrasi sacramentali dictum esse? Sacramenta locutio.
Nam si ad literam intelligas, dicesne corpus ipsum CHRISTI in manibus eius fuisse, quod ad mensam assidebat? Dicesne manus extra corpus fuisse? & separatas atq; seiunctas à suo corpore? illud ipsum corpus, mancum & mutilum manibus portasse, proprie ac simpliciter loquendo?

Ex Ps. quoq; 40. citat Ham. *Ablata sunt signa promittentia, exhibita est veritas promissa. In hoc corpore sumus, huius corporis participes sumus: Quod accipimus, novimus, & qui novistis, novistis, & mundi dediceritis, non ad iudicium accipiatis.* Hæc non ad ipsum corpus pertinet.

Prior pars huius dicti de re signata loquitur, quæ est exhibita veritas corporis, in quo sumus, & cuius sumus participes. Altera pars ad signum seu symbolum, id est, ad

K panē

panem Eucharisticum pertinet. Quem passim Augustinus: vt & Theodorus, propter Catechumenos hac periphrasi describit: Quod accipimus (scilicet manu & ore) non uimus: Nec ad iudiciū accipi potest ipsum corpus Christi, sed symbolū huius: vt alibi idem August. clare inquit tract. 26. in Ioban. *Huius rei, id est, veritatis corporis & sanguinis Christi sacramentū de mensa dominica sumitur, quibusdam ad uitā, quibusdā ad exitium, Res uero ipsa, cuius est sacramentū omni homini ad uitam: Nullū ad exitium QVICVNQVE eius particeps fiunt.*

pag. 73.

Ham. quod de spiritali communione dicitur, ad oralem suam detorqueat.

Nihil autem ad oralem corporis manducationē proprie sic dictā pertinet, quod ex Ps. 94. adducit Hā. *Lauit eos, qui crucifixerūt eum, Christus, cuius sanguinem fuderunt, vt biberent pretiū suū.* Nam de spiritali ablutione & bibitione sanguinis Christi hīc dicitur: Idq; Psal. 63. expresse docet: *Ipsam sanguinem quem per infamiam fuderunt, per gratiam biberunt.*

Est ne per gratiam bibere? ore corporeo bibere: Aut bibitne Iudas per gratiam sanguinem Christi, cuius symbolū ad damnationem accepit? Cū autem in Ps. 119. addat August. *Ipsam carnē, quā de carne Mariæ accepit manducandā, nobis ad salutē dedit,* potestne hoc de manduc. Iudæ & aliorū impiorū intelligi?

Quod ex sententijs Prosperi citauit: *Panē celestem, qui caro Christi est: suo modo uocari corpus*

pus Christi: *revera esse Sacramentū corporis Christi, eius, quod visibile, palpabile, mortale, in cruce positū est: Et immolationem carnis quae fiat manibus sacerdotis, Christi passionem, mortem, crucifixionem vocari, NON REI veritate, sed significante mysterio: Id partim mutilat Ham. (Omittit enim haec verba: suo modo vocatur corpus Christi) partim per tallaciam pluriū interrogationū cōlucto more suo eludere conatur: Ergone sequitur, inquit, quod Christi corpus & eius sanguis non sumūtur in cœna Domini? Quasi vero hoc à me inferatur, ac non illud potius, quod Eucharistic^o panis sit non simpliciter, sed secundū quid corpus Christi?*

Hā. partim mutilat dicta à me citata: partim scopum eorum peruertit.

Præterea ad alias sententias ex Prospero, alienas à scopo digreditur, quales sunt: Cū sanguinem Christi sub vini specie & sapore potamus. Item: Dūm frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fideiū funditur, quid aliud quàm Dominici corporis immolatio eiusq; sanguinis de latere effusio designatur? Hæc notari & obseruari iubet Hamelman. Sed si τὸ εὐτόπιον seruari in his velit, quantum à Papistica Transubstantiatione aberit? Potamus autem in cœna, Christi sanguinem sub vino, sicut in Baptismo sub aqua eodem sanguine ablui mur, tanquam in vel sub mysterio.

Quomodo sub specie vini potamus sanguinē Christi.

Frangitur etiā hostia, & sanguis in ora fideiū fūdatur, nimirū sacramental. & mysticè. Nā propriè loquēdo, nec corp^o Christi, quod

fuit victima pro nobis, in partes frangitur,
nec sanguis extra venas effunditur.

Contradi-
ctio Ham.

Locum integrum ex sermone ad infantes
ferè tribus paginis à me citatum integrè, &
explicatum, vix obiter attingit Hamelman.
Simulat autem rursus, se non dicere in pane
localiter existere corpus Christi, aut conti-
neri. Vocem Corporaliter, qua ego usus fu-
eram, permutat cum voce localiter: vt in
pane videatur dicere velle, Corpus Christi
corporaliter quidem sed nõ localiter inesse:
Quæ est implicatio contradictionis gemina.
Quomodo enim Corpus, corpus inquam
verè humanum & organicum, & dimensi-
onibus suis præditum, corporaliter alicubi
est, vbi non sit localiter? id est, proportione
membrorũ, & quãtitate sua circumscriptũ?
Quomodo verò ad locum seu in loco panis,
si non localiter? Conciliet hæc Hamelman.
*Corpus Christi locale substantia sua finita sine loco
esse? Et rursus, in loco esse illocaliter.*

Cùm autem dixi Augustinum, quanquam
de mystico corpore Christi multa differat, in expo-
sitione verborum cœnæ: tamen ipsum Corpus Chri-
sti quod pro nobis traditum est, ad eò non exclus-
dere, vt paulatim assurgere voluerit à communio-
ne fidelium inter se, ad communionem cum ipso ve-
ro corpore Christi, cui vt capiti fideles omnes in se-
ri oporteat, vt vnum in Christo corpus sint.

Bonus

Bonus Ham, arrepta vocula (non exclu-
di) Ergo inquit. Ibi includitur: Ideo adest & ve-
rè sumitur ore corporis.

Adest sanè, quod ad KOINONIAN: sed nõ
adest corporaliter ad locum panis, neq; in-
cluditur pani, sicut nec mysticũ corpus. Su-
mitur etiam: sed non ore corporis, proprie
loquendo. Nam illa quibus fucum lectori
facere conatur: Accipite, Comedite, non ad
corpus Christi proprie pertinent, sed ad pa-
nem acceptũ in manus Christi, benedictum,
fractum, datum discipulis: Quem Christus
postea corpus suum vocat, non substantiam
eius mutans, neq; ei Corpus suum inclu-
dens, sed sacramentum Corporis sui effi-
ciens.

Magis autem mutus est, quàm piscis Ha-
melman, ad ea, quæ in libello meo dixi: Pa-
tres, panem Eucharisticum suo modo rectè dicere
esse & corpus Christi illud, quod pro nobis est tra-
ditum, & mysticum hoc, quo nos vniũ corpus inter
nos sumus: Et quod Augustinum dixi (quo-
niam de se ipso quiuis intelligere facile potest, quo-
modo sit in Eucharistia, itemq; quomodo cætus &
societas Ecclesiæ in pane sit) ab eo quòd apertius
& notius est, alterum etiam illud discere Cateche-
menos voluisse, quomodo panis sit corpus Christi
pro nobis traditum, videlicet quia est symbolum
communione cum vero & naturali corpore Christi
pro

Quo pro-
prie pertine-
at hæc verba
Accip. Co-
med.

Incepta illa-
tio Ham.

Fraudulètia
Ham. in fur-
tũ prætereũ-
dis ijs, quæ re-
futare non
potest.

pro nobis tradito, secundū quod ipse caput, nos membra eius sumus.

Exclamatio-
nes ineptif-
simæ Ham.
ad ordines
omnes im-
perij.

pag. 75.

Hæc ergo nugacissimus in cæteris Bærtolo-
logo? Ham. cum refutare non possit, pro-
fus silentio præterit: Et quasi in caupona in-
ter rusticos suos ebrios sederet ad pocula,
oblitus eorum ad quæ respondere debebat:
redit ad exclamationes suas. Appello hic Illu-
stris. potentis. & summos Electores, & Germaniæ
Principes, Palatinos, Comites Rheni, Duces
Saxoniæ, Marchiones Brand. Duces Brunsv. &
Luneb. Duces Megapol. Landgr. Hassiæ, Duces
Hölsatiæ, Appello illustres & generosos Germaniæ
Comites Schwarzburg/Lippiens. Schaumburg/
Wansfeld/ Gleichianos, Stolberg/ Hon-
steinian. Regenstern. Budingens. de Isenberg. Ap-
pello omnes sincerioris doctrinæ Nobiles Germaniæ,
imò ipsum Pezelij Patronum & honorem à Grun-
rod, omnes pij Evangelij Doctores, atq; cunctos Ger-
maniæ Christianos, quotquot sunt veritatis & sin-
ceritatis amantes, & propriæ salutis sicientes, atq;
hos omnes per Christū & propriam eorū conscien-
tiam obtestor, ut dignentur absq; affectu & perso-
narū respectu, non tam considerare, quomodo Peze-
lius citaverit Augustinū, quàm hoc, quomodo multa
studiosè in Augustini scriptis præterierit.

Tragica me herclè exclamatio, ad quam
(nisi accurrant certatim Electores, Princi-
pes, Comites, Nobiles, Doctores, quos spre-
ta honore, spreta autoritate summorum
ordi-

ordinū, iniquissimæ suæ accusationis aduo-
 caros, & causa indicta iudices sibi expetit
 Ham.) periculum est, ne ciues & rusticos
 Oldenburgenses omnes ad prælium excitos
 contra me armet, cūm haud carere videatur
 mysterio, quod in longo illo catalogo Comi-
 tum imperij: *Inelytos & generosos Comites Ol-
 denburgenses*, nullo verbo appellarit, fortassis
 innuens, se (vel sine eorū authoritate) ciuiū
 & rusticorū suorum, quibus cum frequen-
 ter & strenuè potat, agmina colligere posse,
 inter pocula, vt horum armis me in hac vi-
 cinia opprimat, non aliter, quàm Dithmarsū
 rustici olim tonnis aliquot cereuisiæ Ham-
 burgēsis inebriati, per vim oppresserunt atq;
 interemerunt Henricum Sudphaniensem,
 primum Euangelij Christi in vrbe Bremensi
 præconem, cūm velut classico dato, exciti
 essent à Monacho vno & altero, indignanti-
 bus per doctrinæ Euangelicæ lucem detegi,
 errores, superstitiones, idola sua, vt nunc Hæ-
 iras ignesq; crepat, quòd in tanta luce verita-
 tis orthodoxæ, arcolatriam suam detegi, &
 ceu pellem leoninā, qua Midæ auriculas te-
 gere conatus est, sic persuasionem pietatis
 atq; eruditionis detrahi sibi magis magisq;
 videt ac dolet. Equidē opt. Principum, Ele-
 ctorum, Comitum, Nobilium, Doctorum,
 Christianorū deniq; omniū iudiciū nequa-
 quā extimesco: ac Deo iuvāte legitimè vocat⁹.
 Quin
 cōparebo ad causā dicendam.

Ham. tandē
 etiā rusticos
 suos ad præ-
 lia cōtra me
 trudet inco-
 mes.

Quin & Deum Opt. Max. invoco, vt
flectat animos nutritiorum Ecclesiæ, ad co-
gnoscendam, dijudicandamque hanc con-
trouersiam, in pia aliqua Synodo, à qua ab-
sint, vt optare solebat D. Philippus, Tyrau-
nis & Iohannistica.

Quomodo Augustinum citauerim, &
cæteros patres, ex collatione scriptio-
nis meæ, & aduersarij, iudicare possunt lectores, ad quæ
prouoco. Cur non omnia vndiquaque cor-
raferim, quæ in scriptis Augustini & Patrû,
de cœna Domini passim leguntur, multoties
dixi hætenus. Nam scripture de sacramen-
tali verborû cœnæ interpretatione suscepta,
fuitné mihi ad alia, à scopo proposito alic-
na, enagandum, Hamelmani in morem, imi-
tantis pictorem illum, humano capiti iun-
gentem ceruicem equinam, & collatis vn-
dique membris varias plumas inducentem,
vt est apud Poëtam.

Sed videamus sane, quæ sint illa dicta
Augustini, quæ Hamelman ait *se suppliciter
orare, vt clementer, devotè, cordatè, atque in timo-
re Domini legant & expendant, ad quos appela-
larit.*

Ham. patro-
nos sibi ad-
nocat Lan-
franc, &
Algerum
transubstan-
tiatores.

Ex sermone igitur ad Neophyt. inquit,
*hoc Augustini dicto vsos esse Lanfrancum & Ala-
gerum (quos præcipuos patronos dogmatis
de Transubstantiatione fuisse constat) Hoc
accipite in pane quod in cruce pependit, & hoc acci-
piete*

capite in calice, quod effusum est de Christi latere.
 Erit enim illi mors, non vita, qui mendacem putaverit Christum. Cur autem non aperte profiteretur se cum Papistis sentire? Si Lanfranci & Algeri auctoritatem tanti facit, & sensum illorum sequitur? Augustini verò verba, *In pane & calice corpus & sanguinem Christi accipere*, neq; Transubstan. docet neq; inclusionem corporis in panem, repudiatam ab ipsis adversarijs Berengarij, sed Sacramentalē conjunctionem symboli externi & rei signatæ, sic ut pane accepto in usu legitimo, accipiatur corpus, & calice accepto accipiatur sanguis Christi.

In Epistola 118. Augustinus ipse mentem suam satis declarat, cum *corpus ac sanguinem ac sacramentum saluberrimum, ut equipollentia coniungit.* Neuter eorum, inquit, exbonorat corpus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt.

Et rursus: *Valet ad hanc similitudinem, quod in primo populo unicuique manna secundum propriam voluntatem in ore sapiebat? Sic cuiusque in ore Christiani SACRAMENTVM illud quomodo sumatur estimandum est.* Ex hac ipsius Augustini declaratione, perspicuum est, quotidie aut certis diebus communicare corpori & sanguini Domini, & à quotidiana medicina Dominici Corporis se non separare, idē esse

In pane & calice accipere Corpus & S.

Corpus & S. C. pro sacra. C. & S. ex ipsius August. declaratione.

Corpus Dominicum, & Sacram. corporis permutat August. ut equipollentia.

esse, quod Sacramentum C. & S. Christi accipere

Fig. 76.

Sic in honorem tanti Sacramenti, inquit, placuisse Spiritui Sancto, ut in os Christiani, prius Dominicū corpus intraret, quàm cateri cibi, Quos per vniuersum orbem seruetur. Nominat igitur Sacramentaliter corpus Dominicum, quod proprie loquendo est Sacramentum corporis.

Est & hæc sacramentalis locutio, cum Augustinus lib. 9. cap. 13. inquit, de altari dispensari victimam sanctam, (id est, symbolū victimæ) qua deletum sit chirographū, quod contrariū nobis fuerat.

In signis res
signata ho-
boratur.

Prorsus autem euertit opinionem Ham- quod ex lib. de Catechis. rud. cap. 26. ipse allegat: In visibilibus signaculis res inuisibiles honorari. Non enim dicit August. In signis corporaliter existere corpus & sanguinem, velut in operculo seu latibulo, sed tanquam in mysterio vel Sacramento, de quo toties considerare iubet August. non quid sint Sacramenta seu mysteria, sed quid significant.

Christus in
Sacramento
ore suscipi-
tur.

Quid etiam clarius est ad oralem manducationē corporis Christi proprie loquendo euertendam, quàm quod contra adu. leg. lib. 2. cap. 9. ab August. dicitur i Christus in Sacramento fidei corde & ore suscipitur? Non absolute & in proprio suo subiecto ait Christum ore suscipi, sed in sacramento. Idem docent.

docent hæc August. verba serm. 2. de verbis
 Apostoli, quæ cum omisit Ham? *Tunc vita vni-*
cuique erit corpus & sanguis Christi, si quod in sa-
cramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spi-
ritualiter manducetur, spiritualiter bibatur. *Up-*
 ponit hæc duo in sacramento & in rei verita-
 te sumere. In sacramento, idem est, quod
 sumere visibiliter sacram. corporis. Sumere
 in veritate, est fide sumere invisibiliter rem
 sacramenti, id est corpus Christi.

Quid sit in
 Sacramēto
 & in ipsa ve-
 ritate edere
 corpus C.

Sibi autem dictum putet Ham. quod ex
 serm. 215. citat: *Videte, si iustum est, ut ex ore*
Christianorum, ubi corpus Christi ingreditur, luxu-
riosum canticum (imò & convivium maledicum) quasi
venenum Diaboli proferatur.

Nec verò negant Orthodoxi, Augustinū
 multoties scribere: quod corpus & sanguis
 Christi ore corporis nostri sumantur: sed sa-
 cramentaliter hoc accipiendum esse, cōten-
 dunt, nimirū, quia corpus Christi sæpe pro
 sacramento corporis ponitur, ut in hoc etiā
 dicto, quod ex lib. 2. contra Petil. cap. 32. Ham.
 adducit. *Aliud est pascha, quod Iudæi adhuc de ore*
celebrant, aliud quod nos in corpore & S. Domini
accipimus. Ac ratio talium locutionum ex eo
 ipso dicto apparet, quod mox adiūgit Hā. ex
 serm. 28. de verbis Domini: *Dixi vobis, quod ante*
verba Christi quod offerretur panis dicatur: ubi
verba Christi de prompta fuerint, iam non panis
dicatur, sed corpus appellatur.

Ratio locu-
 tionum Sa-
 cram. apud
 patros.

Nec

pag. 77.

Nec alia est sententia sequentis dicti *serm. de tempore 252. in quo mulieres dicuntur nitidam exhibere linteolum, ubi corpus Christi accipiant. Et declarationis causa statim adiungitur: Sic igitur & corpus castum & mundum exhibeant, ut cū bona conscientia, Christi SACRAMENTA suscipiant.*

In Christi corpore vita exiit.

Hoc etiam de sacram. corporis dicitur.

Ham. sine iudicio cumulat dicta August. in quib⁹ quocūque modo fit mentio corporis Christi.

De sacramento corporis loquuntur & hæc verba *serm. 1. Dom. aduentus ut mundo corde & casto corpore ad altare Domini possimus accedere: corpus & sanguinem eius non ad iudicium, sed ad remedium animæ nostræ mereamur accipere: De resignata autem additur: In Christi corpore vita nostra existit (Si vita, ergo non iudicium. Non igitur corpus ipsum Christi proprie loquendo, sed sacramentum corporis ad iudicium accipi potest) Sic igitur & sequens locus *serm. 2. intelligi debet: Si Dominus castū, humilem &c. agnoverit corpus & sanguinem suū ei, non ad iudicium, sed ad remedium, per sacerdotum suorū ministeriū, dispensabit.**

Potestne autem tam cæcus quisquam esse, qui in dicto illo *ex lib. de visit. infirmorum non videat, Augustinum non de ipso corpore Christi, sed de sacramento corporis loqui, cū inquit: Illud vidificū Dominici corporis sacramentum suscipere non renuas, unde & paulo post, redemptoris monumentum & redempti monumentū vocat.*

Et si autem cumulat Ham. dicta, in quibus

fit mentio corporis, ut serm. 18. de verb. Apostoli: Scelera omnes vitare debent, qui accipiunt corpus & sanguinem Christi. Et serm. 35. de verbis Domini. Quibus corpus Christi erogamus. Et serm. 4. de verb. Domini. Qui ad mensam acceditis & carnem Christi manducatis, servate vos ab vxoribus vestris. Tamen vel ex vno loco, quem ex hom. 16. citat, ineptias suas agnoscere debebat, quibus litigat, proprie ipsum corpus: non sacramentum corporis intelligendum esse, vbicunq; apud August. inuenitur corporis nomen. pag. 78.

Interrogo vos, inquit August. Dicitis mihi quid vobis plus esse videtur verbū Dei, an corpus Christi? (id est, sacramentum corporis) Si verū vultis respondere, utiq; dicere debetis, quod non sit minus verbū Dei, quàm corpus Christi, & idè quanta sollicitudine observamus, quando nobis corpus Christi administratur, ut nihil de ipso in terram cadat.

(Potestnè autem de ipso corpore Christi fragmentum aliquod in terram cadere proprie loquendo) Tanta sollicitudine observamus verbū Dei, quod nobis erogatur. Quia non minus reus erit, qui verbū Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Christi in terram **CADERE** sua negligentia permiserit.

Sed non minus perspicua sunt & sequentia loca, in quibus panem Eucharisticum, & corpus Christi pro æquipollentibus ponit:

& Corpus in sacramento manducari ait:
 Nam ad Iulian. Comit. *Vnusquisq; inquit, cor-
 pus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi acci-
 piat, & seipsum probet, & sic de illo PANIS
 edat, ac de calice illo bibat.* (En quod corpus &
 sanguinem antea nominauit, id ex Paulo pa-
 nem & calicem illum vocat, Et mox (ubi
 Apostolus habet, qui indigne comedit de
 pane illo) *Quia inquit, qui indigne manducat cor-
 pus & sanguinem Domini, iudiciū sibi manducat
 & bibit.*

Libro 2. verò contra Epist. Petil. cap. 55.
*Audituri sunt (NON novi vos) qui corpus &
 sanguinem eius in sacramento manducant & bi-
 bunt, & mēbra eius in toto orbe diffusa non agnos-
 eunt.*

Item lib. 19. de civitate Dei cap. 25. *Qui est
 in eius corporis vnitāte, id est in Christianorum
 compage membrorum, cuius corporis Sacramentū
 fideles communicantes de altari sumere consuever-
 runt.*

Cur omittis hīc Hamelmane? quod est e-
 pud eundem Augustinum lib. 21. de Ci-
 uitate Dei cap. 25. *Dicendū non est, eum comen-
 dere corpus Christi (scilicet propriè dictum) qui
 in corpore non est Christi (id est, in Ecclesia) Nec
 isti ergò dicendi sunt manducare corpus Christi,
 qui nec in membris computandi sunt Christi. Et
 illud alterum in Ioh. tractat 26. Ac per hoc,
 qui nō manet in Christo, & in quo non manet Chris-
 tus, procul dubio non manducat spiritualiter caro
 uera*

Quid potest
 clarius esse
 istis locis,
 quæ si can-
 didè agere
 voluisset
 Ham. adiu-
 gere cæteris
 debuisset.

hem eius, non bibit eius sanguinem, licet visibiliter
& carnaliter premat dentibus Sacramentum cor-
poris & sanguinis Christi, sed magis tantæ rei sa-
cramentum ad iudiciū sibi manducat & bibit.

Quid verò Hamelmano neganti sacra-
mentalem verborum cœnæ interpretationē,
magis potest esse contrarium? quàm quod pag. 79.
ex Ierm. 28. de verbis Christi citat. Tu au- Ham tela
dis quod, quotiescunq̄, offertur sacrificium, mors tra se pro-
Domini, elevatio Domini SIGNIFICETVR, & fert.
Remissio P. Et panem istum vitæ nostræ quotidia-
nū non assumis? Qui vulnus habet, medicinam re-
quirit. Vulnus est, quia sub peccato sumus: Medi-
cina est, cœleste & venerabile Sacramentum.

Quam repugnant etiam alteri opinioni **Contra mā-**
Hamel, quòd impij ipsius corporis Christi **duc. ipsius**
participes fiant (proprie loquēdo) hæc quæ **corporis in**
ex Augustino iterum allegat dicta? **Tractat. impijs.**
26. in Iob. Non enim Dominica buccella venenum
fuit Iudæ, & tamen accepit, & inimicus in eum in-
travit (An buccella Dominica ipsum tibi
Corpus Christi denotat Hamel?) **Tractat.**
59. in Iohan. Apostoli manducabant panem Do-
minum, Iudas vero panem Domini (Non ergo
Dominum ipsum) contra Dominum. Illi ergo
vitam, hic pœnam.

Lib. 2. contra Petil. Epistolam cap. 37. Ex vna
quippe re sancta (Hæc res sancta est sacramē-
tū) Iudas sibi sumebat iudicium. Petrus salutem,
Similiter & sequētia dicta seipsa satis de-
clarant, si collatio mēbrorū fiat. **Lib.**

Lib. 5. contra Don. de Bapt. Sicut Iudas, cui Buccellam (non autem corpus ipsum proprie sic dictum) tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se Diabolo praeuit: Sic indigne quisque sumens Dominicum Sacramentū, non effecit, ut quia ipse malus est, malum sit, quia non ad salutem accepit, nihil accepit.

PAG. 30.

Corpus enim & sanguis Domini nihilominus erat (sacramentaliter) etiam illis, quibus dicebat Apostolus: Qui indignè edit de PANE illo, iudiciū sibi manducat.

Ad fratres in Eremo serm. 38. Nec putandum est, quod Iudas non tunc corpus Christi sumpsisset. Et mox: Bona fuit buccella, quam Christus discipulis dedit. Bonū etiam SACRAMENTUM, quod ei tribuit. Et rursus. Corpus Domini quod bonū est (ut antea dixit Sacramentū bonum) malis malum est.

Nec clarius aliquid ad explicandas locutiones sacramentales, in hac disputatione de Iuda afferri potest, quàm quod de Vtil. pœn. cap. 6. ex August. allegat ipse Ham. De ipso quippe pane, & de ipsa Dominica manu, & Iudas partem, & Petrus accepit. Quod alibi dicit, Iudam de corpore Christi manducasse: Id nunc de ipso pane docet, qui in Dominica manu fuit: Nam Corpus ipsum Christi non fuit in Dominica manu. Alioqui corpus verū, sine manibus & sine digitis fuisset,

auf

aut manus aut digiti duplicari, alij videlicet
continentes, alij contenti.

Vbi autem Thraſonica Ham. gloriatio? Thraſonif.
Ham.
de pductis à se claris & perspicuis Testimo-
nijs Augustini, pro sua sententia? quàm mul-
to rectius hæreticâ & impiâ, opinioné nomi-
nare, quàm probare vnquâ, possit, nostrâ, quæ
Orthodoxa est, hæreticâ & impiâ esse, vt hic
petulanti lingua conuitiatur. Iudicent ergo Prouocatio
ad omnes
ordines.
hic, ad quos denuo provocat, *Excellentiss. prin-
cipes, Illustres Comites, præstantiss. Nobiles, Chri-
stianos omnes, cordati & sui salutis sitientes, iu-
dicent inquam, vt postulat Ham. absq. affectu, absq.
respectu personarum, citra præiudicium, sine furo,*
Ita dephendent profecto, quod verè de se illa
scribat, *se in acie stare, et meritò suo excipere pla-* pag. 81.
*gas in animo & conscientia sua, nisi fortè omnem
semel conscientiam abiecerit.*

Me verò dicere, probare, ostendere, pro-
ferre iubet, *vbi, quando, quomodo August. scripse-* Hã. se recipit
ad quæstio-
nes suas vfi-
tatas, ea que
variè misceat
ac cõfundit,
*rit, quod Christi corp⁹ non sit in his terris, quod non
sit in Cœna Domini, nõ in ea sumatur, nõ ore nostro
percipiatur, quod verba Christi in cœna sint figura-
tè & tropicè intelligenda.* At videant lectores,
quàm insidiosè diuersas quæstiones misceat.
Alia quæstio est, an corpus Christi hic in
terris sit (quod ad loci situm pertinet) alia
an sit in Cœna sacra (quod ad præsentiam
Koinonias spectat.) De absentia ab his
terris, sic clarè August. Noli dubitare, IBI
L nunc

nunc esse hominē Christū Iesum, VNDE venturus
 est, memoriter q̄ recole, & fideliter tenē Christiana
 nam Confessionem: Quoniam resurrexit à mortuis,
 ascendit ad cælum, sedet ad dextram Patris, nec
 ALI VNDE, quā INDE venturus est, sicut vis
 sus est ire in cælum, id est, in eadem carnis forma
 atq; substantia, cui profectō immortalitatē dedit,
 naturam non abstulit.

Quod sumatur corpus Christi in cœna
 extra controuersiam est. Sed ore, id pro-
 priè loquendo non accipi, quanquam Sa-
 cramentotenus etiam ore ac visibiliter su-
 mi rectè dici potest, vel vnum hoc Augustini
 dictum satis ostendit: In Pl. 98. Non hoc cor-
 pus quod videtis manducaturi estis & bibaturi il-
 lum sanguinem, quem fusuri sunt qui crucifigent
 me. Sacramentū aliquot vobis commendavi: Id
 spiritualiter intellectū vivificabit vos: Et si necesse
 est illud VISIBILITER (atq; ita etiā oraliter) ce-
 lebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.

Per figuram autem loquendi (quæ Sacra-
 mentalis dicitur) non autem simpliciter
 verba Christi intelligenda esse, tot testimo-
 nijs probavi, quot ex Augustino cæterisque
 patribus dicta in libellō meo attuli.

Echo verbo-
 rū resultans
 in ipsam
 Ham.

O Miserum ergo Hamelmanum, O malè
 confesum hominem, (lic enim exclamatio-
 nes ipsius quasi in parietem allisa in Ham.
 resultant) Quid respondebit miser Augustino
 cæterisq; patribus, quos vi depravator & falsarius
 Nam

(Nā & hæc Epitheta ei meritò reponit Echo) non candidè sed perversè citavit, qui in die iudicii eū falsitatis huius accusabūt. Denique & hoc ad aures atq; animum eius afferat Echo: An non cogitat Hamelman & sui, quod in extrema hora mortis, possit huius depravationis memoria, aut patrū multorū nomina, ipsum sugillare & anxium reddere?

DE THEODORETI

Testimonijs.

Monitoris personam sibi sumit Ham. & quasi dubium sit de scopo disputationis Orthodoxi contra Eranistam. Etenim ex symbolis Sacramentalibus ille rei signatæ (id est, corporis & sanguinis Christi veritatem probat) præfationem longam & supervacaneam præmittit, simul negans de vacuis signis, prorsus absentis corporis Theodoretum loqui: Qua in re neminem habet aduersarium.

Postea ex ijs, quæ in libello meo ex Theodoro citavi, pertinentia ad sacramentalem verborum cœnæ interpretationem, pleraq; silentio præterit, in quibus non parum momenti situm est, ut ex collatione lector intelliget. Is verò quæ ex eo ipso libello repetit, non aliud habet quod opponat, quam diuerticulum illud suum, alienum à proposito: quod nullibi Theodoretus in Dialogis expressè dicit

eat, quod panis Eucharistiae non sit corpus Christi: quod corpus & S. Christi in sacramento altaris non sumantur.

An hæc non satis perspicue docent panem non simpliciter & proprie esse Corp. C. sed sacramental.

Atqui hoc satis est eum dicere, Sic panem Eucharisticum corpus Christi vocari, & vinum sanguinem, quia salvator noster nomina commutarit, & symbola visibilia appellatione sui corporis & sanguinis honorarit, ut non intenti essemus in naturam eorum, quæ cernuntur, sed per nominum permutationem crederemus ei quæ ex gratia facta est mutationi. Et rursus: Quia alimentum hoc sanctissimi symbolum & figura est corporis & Sang. Christi.

Item: Quia divina mysteria, corpus quod verè est representant. Item: Quia typus sunt corporis & sanguinis Christi: De Communionem autem ipsa corporis & sanguinis, satis est eundem Theodoretum dicere, Credo me fieri participem Corporis & Sanguinis Christi (etiam amplius ore corporeo hoc, proprie loquendo, non fiat.)

Idem fatentur omnes Orthodoxi.

Exemplum autem inscitiae Hamelmanniacæ est, quod cum clausulam illam (gratia naturæ adijciens) his verbis explicat (hoc est, manente substantia symbolorum efficiens (videlicet Christus) ut iam non amplius pro communis pane & vino habeantur, sed ut sacramenta & pignora, inò & media communicationis corporis & sanguinis Christi esse credantur: bellus Grammaticus Hamelman. Crederem, inquit, legendam efficiente. At vnde regitur hic Ablativus quem pro Nominativo substituendum esse credit

Inscitia Hamelmanniacæ etiam in Grammaticis

et edis, mi Hamel mane? Sed maior est illa
tua inscitia, cum hæc verba (quod symbola non
pro communi pane & vino, sed pro sacramentis &
pignoribus, imò & medijs communicationis corporis
& sanguinis Christi habenda sint) nec Theodoretum
habere, nec te eorum sensum ullibi apud
Theodoretum invenisse, inscite admodum scribis.

An enim qui panem & vinum symbola, vi-
sibilia corporis & sanguinis nominat, qui
naturam non mutat, sed gratiam ad-
ijci ait, qui mystica mysticè explicat: qui
symbola imaginea archetypi vocat: qui
mysteria, corpus quod vere est representare
dicit, qui se in usu symbolorum affirmat
credere, quod fiat particeps corporis & san-
guinis: non docere tibi videtur, quod sym-
bola, manente substantia ipsorum, non ta-
men pro communi pane & vino habenda,
sed vt sacramenta ac pignora, imò & me-
dia communicationis corporis & sanguinis
Christi credenda sunt? O inscitiam pilstrino
dignam, quàm minime tegere poteris isto
tuo iterum atq; iterum repetito *νεροφωρεω*.

Non dicere Theod. quod panis & vinum sint sym-
bola vel signa absentis procul à cæna Dominica
corporis & sanguinis Christi: Neq; nos enim
hoc simpliciter dicimus,

Similis inscitia est in hoc effugio, quod
eum Theodoretus inquit. Illud corpus (cuius
figura sit panis) habere priorem formam &
figuram

Hæc. negat a-
pud Theod.
esse, quæ
manifestè
Theod. do-
cet.

pag. 84.
Effugiū Hæc.
sed quo ru-
ditatis suæ
argumentū
effugere non
potest.

figuram & circūscriptionem, deniq; eandem corporis substantiam (vbi addidi in scholio, Hæc dici non possunt de corpore, quod sub specie panis delitescere fingitur) Tu cum refutare non potes, hoc latè addis: Hæc Pезelius habet, non Theodoretus. At ostende bone vir, definitionem Corporis à Theodoro præscriptam, & ex ore Christi haustam Luc. 24. vlla ex parte vel minima, congruere illi corpori non corpori, quod sub pane substantialiter latitate comminisceris? Ostende formam, figuram, circūscriptionem, substantiam veri corporis in illo commentitio tuo corpore non corpore, quod substantialiter vis contineri sub pane Eucharistico!

Sed an non sunt, exclamas pie lector, clara Theodoreti verba: Post sanctificationem, symbola, hoc est, panem & vinū vocari corpus & sanguinem Christi, & horū in sacramento nos fieri participes, & ita intelligenda, quod ea (sint videlicet corpus & sanguis) quæ facta sunt (per verbum) & quæ creduntur, tanquam revera illa sunt quæ creduntur. Quid clarius inquis, dici potuit pro nostra sententia à Theodoro? Heus tu. Neque nos aliud dicimus, quàm Theodoretus in his verbis habet: Vbi verò est illud tuum?

Ore percipi corpus: & panem corpus esse simpliciter?

Digrederis postea in conuitia contra Dathanam, quem vocas hominem in adorationem tuam

Corpus illud, quod contineri fingitur ad locum panis, nec substantiam, id est, carnē & ossa, nec vnā proprietatē habet corporis veri.

pag. 85.
Ham. quæ controuersa non sunt, inculcat: illa quæ hærent in controuersia, nunquā probat, nec probare potest.

Ham. conuincitur. Dathan non intelligens datā causam.

ius Christi religiosam, blasphemiam & planè im-
piam. no. 1. etiam in eodem libro.

At calumniatorem te impium esse memi-
neris, qui aut non legisti illius scripta, aut si
legisti, Iycophantice vocolas quasdam arri-
pis, neglecto sensu Orthodoxo.

Exultas verbis illis Theodoretis: *Christi*
corpus divinâ gloria repletû, ad dextram Dei ele-
vatû, adorari ab omni creatura: Hæc nemo Or-
thodoxorum negat in sano sensu, quem Cy-
rilli Anathematismus docet: *Si quis audeat di-*
cere, assumptum hominem coadorandû Deo verbo,
tanquam alterû cum altero, ac non potius vna sup-
plicatione veneratur Emanuel, vnamq; ei gloria-
tionem dependit, iuxta quod verbû caro factû est,
anathema sit.

De adorati-
one Christi
hominis,

ni ergo A
autem eos
lal de non
vna

Cur autem misces Ham, quæ sunt diuer-
sissima? Non ad hanc clausulam (*Corpus Christi* pag. 86.
adoratur ab omni creatura) sed ad illa de symbolis
verba (*intelliguntur & creduntur*) dixi in scholio,
Adorantur, id est, reverenter tractantur. Tu ve- De adoratio-
ro vis ne adorari religioso invocationis cultu ne symbolo-
symbola? aut Christum ipsum ad locû sym- rû quam sic
bolorum? Etsi quid me quærere opus est, nominat
cùm æg Iolaæ Ipe ap aperte defedas. Calumnia Theod.
verò tua est, me ferre nõ posse verbum, ado- Hæ. calūnia.
rari.

Atqui non expungo ex Theodoretis sed
explico, vt D. Cruciger senior in epistola
iam

pridem publicata ad Vit. Theod. scripsit
*Pbrasm à Luthero vsurpatam contra Louan. de
 Verè adorabili sacramento, certè opus habere decla-
 ratione, et Lutherū ipsū cōmode hoc in prælectione
 quādā explicuisse: cū de reverentia erga Euangeli-
 um, & totū ministeriū diceret.*

Redis autem ad Icholion à me adiectū de-
 finitioni corporis apud Theod. & rursus (vt
 estis ò sola fortes garrulitate senos) exagitas,
 quod dixi, definitionē illam non posse dici de
 corpore, quod sub specie panis delitescere
 fingatur: Et per fallaciam plurium inter-
 rogationum, *Dic tu os impudens (inquis) vbi,
 quo in loco, dixit, scripsit & protulit Theod. Cor-
 pus Christi non esse, non dari in sacra cœna acci-
 pientibus, neque ore sumi, sed procul abesse? At ò
 os verè impudens Hamelmane, qui tam im-
 pudenter contitiaris: Dic tu, vbi Theod. docu-
 erit miscere quæstiones diversas? Corpus enim
 Christi esse in cœna, dari in S. cœna accipi-
 entibus, nemo negat, neque hoc Theodoret-
 to quisquam sanæ mentis imputavit. At ore
 sumi (proprie loquendo) eo ipso negat The-
 odoretus, quo credere se ait, non autem ore
 percipere, quod fiat particeps corporis &
 sanguinis Christi.*

De Ignatij loco apud Theod. & de Histo-
 ria Ambrosij, ac Theodosij, supra responsum
 est. Et ad tractationem de cœna nihil o-
 mnino pertinent, quæ Theod. recitat de
 Auda

Allegare in-
 conueniens
 non est sol-
 uere.

Anda Christianorum Episcopo, in Persia Py- pag. 87.
reum subuertente.

Quis autem non agnoscat phrasim Sacra-
mentalem in his verbis Theodoretī super II.
cap. prioris ad Corinth? Ignominia & de decore
eu afficiunt, qui sanctissimū eius corpus immundis
manibus accipiūt, & in pollutum & incestū os im-
mittunt. Et rursus, Salutaris sacramenti portas
aperuit, & non solum Apostolis XI. sed etiam Iu-
da proditori, preciosum corpus & sanguinem im-
pertijt. Audis vocē sacramenti. Corpus igitur
& sanguis Christi, non proprie loquendo
sed sacramentaliter, id est, sacramētum cor-
poris & S. intellige, immundis manibus ac-
cipi, & in os pollutum immitti. An tu verò
vel Apostolis XI. vel Iudę ita impertijisse Chri-
stum dices, corpus & sanguinem, vt ex sua
manu in ipsorum MANVS & OS ingesserit se-
orsim corpus, seorsim verò & sanguinem
suum proprie loquendo?

Quòd verò ex enarrat. 10. cap. eiusdem
Epistolę citas: id de effectu manducationis
sacramentalis in legitimo vsu loquitur, neq,
à quoquam Orthodoxo impugnatur: Qui
sacra mysteria percipimus, nonne ipsi Domino com-
municamus? cuius & corpus & S. esse dicimus,
quandoquidem omnes vnus panis sumus para-
ticipes.

Hęc dolose, fraudulentē & insidiosē me
prate-

Intempesti-
ua exclama-
tio Ham. &
prouocatio
inepta ad o-
mnes ord.

preterijffe exclamat Hamel. Quasi verò in-
diæ committi possint in ijs, quæ controuer-
siam nullam habent, aut quasi in vno loco
omnia ex omnibus scriptoribus corradere
debuerim? Et appellat tamen iterum homo
dolosus ac fraudulentus, *Euangelicos Germaniæ
Principes, Illustriss. Heroes, generosos Comites,
Barones, Nobiles, veritatis amantes, Pios, Christi-
anos omnes*, ac damnata temerario iudicio
sententia Orthodoxorum, vt falsa & hæreti-
ca, ostendere me iubet, *si vir sincerus sim, si
antiquorū Patrū testimonia mihi curæ sint, vbi,
quando, quomodo dixerit ista Theodoretus, quod
corpus Christi hic in terris in sacra cæna non sit:
non ore sumatur, quod Iudas verū Christi corpus
cum reliquis Apostolis non sumpserit? Hoc proba-
re, hoc ostendere, hoc demonstrare me claris & au-
partis Theodoreti verbis iterū atq; iterum iubet.*

Ham. quæ-
siones mis-
cet partim
ambiguas,
partim toto
genere di-
uersas.

Ego verò iterum iterumque respondeo?
Misceri ab Hamelmano, quæstiones diuer-
sas, *de presentia in terris, quæ sitū loci respicit,
& de presentia KOINONIAS cū fidelibus.* Misceri
item significationes distinctas vocabuli *cor-
poris*, quod nonnunquam pro vero & natu-
rali Corpore Christi: interdum pro sacra-
mento veri corporis ponitur. Denique quæ
sacramentaliter à Theodoro dicta sunt, proprie
& ad literam accipi ab Hamelmano, cui proprie-
ta verè nomen falsarij competit, qui quo-
modo

modo, ut hic loquitur, stabit in illo die coram sincero doctore Ecclesie Theodoro

DE DICTIS CYRILLI.

Sed novum etiã crimen mihi intendit Hã. homo, nescio utrũ ineptus, an vaser (quo nomine hic vitatur) à me appellandus: Callidè ait me præterisse Cyrilli testimoniũ, quod in Augustano conventu coram Cæs. Maiestate, & tam multis Germaniæ Principibus, Heroibus, Comitibus, Nobilibus & præstantiss. viris protulerit P. Mel. Præceptor meus in Apol. Confess. August. Et mox locum integrum ex decimo articulo eius Apologiæ prolixè recenset, qui cum nemini Dei Beneficio ignotus sit, mihi nunc ad repeterdum, haud videtur necessarius. Nihil verò est in eo loco, quod me offendere possit, aut debeat: Sed Hamelmano pleraq; contraria esse video. Ait Articulus decimus, In CENÀ Domini verè & substantiã aliter adesse corpus & S. Christi, & verè exhiberi cum illis rebus, quæ videntur, panem & vinum, his qui Sacramenta suscipiunt. At Ham panis & calici includit corp⁹ & S. Christi, & præsentia non de communionem cum utentibus, seu de exhibitione in legitimo vsu, sed de situ loci, in vel sub, vel ad panem & vinum interpretatur. Cyrillus etiã illud Corporaliter, non

Ham Cyrill obijcit, quem si intelligeret, actũ videre de corporali coexistentia ad locũ panis, & orali manducatione proprie dicta.

pag. 39.

de

de modo, sed de obiecto vnionis loquitur, eam coniunctionem corporalem seu secundum carnem nominat, & Christū communicatione carnis sue corporaliter in nobis habitare, & participatione naturali in nobis esse, differit. At Ham. ad symbola ipsa corporalem presentiam refert, & modum corporalem fingit, quo in os nostrum corporeum Christi corpus ingreditur, & intra nostra corpora existere incipiat.

pag. 90.

Ridicule verò Ham. qui Philippam Mel. sua illa verba, quibus ex Cyrillo usus sit, videlicet in Articulo x. Apologia: nunquam palam, & nunquam publicè revocasse ait.

Brutū ful.
men Ham.

Sed nec priuatim, nec clam reuocandi ista, causam vllam habuit, modò retineatur nauus sensus eorum, quæ ex Cyrillo adducta sunt. Neq; vel ego, vel quisquam alius, Melanthonis discipulus (cur enim præceptoris optime meriti nos puderet?) Apologiam hanc improbat. Itaque brutum fulmen est, quod pro sua Hamelinania in me torquere conatur Linsensatus iste, hoc modo syllogizans. Philippus iam senex anno 56. 57. comprobavit Apologiam. Ergo censuit omnes illos hereticos, qui talem in tota Ecclesia ab initio susceptam sententiam non approbant. At Pezelius hoc non facit. Ergo.

Nam conclusionem *ἄνθρωπος τῶν τῶν τῶν* iste,

ne quidem exprimere audet, sed pro ea, scurrile hoc Epiphonema subiicit: *Cape tibi hoc: & sic damnavis a proprio præceptore.*

Male autem mecum ageretur, si me verba magis, quàm res ipsa purgaret ab hac temeraria & falsa istius monstri accusatione, & calumnia. Lege, Aries, quæ in argumentis Philippicis de toto negotio cœnæ Dominicæ à me scripta sunt: & argumentis, non conuitijs age, & toti Ecclesiæ iudicium per mitte. Te verò satis apparet, nunquam expendisse accurate statum causæ: nunquam recte intellexisse Cyrilli aut Philippi sententiam: Et audest tamen personam iudicis tibi sumere, & scurrilibus conuitijs, & anathematismis, nullius erroris in hac causa conuictos impetere, contra regulam à Christo traditam: *Nolite iudicare & non iudicemini.* Das wird dem Hamelman (*cur enim non ipsius verba et reponam*) im letzten Zügen und am Tage des Gerichts ein Donnerkell in seinem Gewissen seyn.

Qui vt chartas plures expleat, pergat plura ex Cyrillo loca adducere, ex lib. 10. super Ioh. 14. Nec videt miser, Cyrillum nihil prorsus docere de corporali & substantiali in pane præsentia & sùptione corporis, sed de modo spiritualis manduc. & communitionis corporis Christi nobiscum, differere. De hac enim dicit, q̄ Christus in nobis sit participatione na-

naturali, qualis est etiam vitis & palmitū. Item: Quod communicatione corporis & s. sui non solum ipse in nobis sit, sed nos etiam in ipso.

pag. 91. & 94.
Phrases sacramentales.

Quod si hæc Cyrilli sequentia verba ad corpus ipsum Christi referre velis: Rude atque terrestre hoc corpus nostrū cognato sibi gustu, tactu & cibo ad immortalitatem reducitur: Et rursus: Si solo tactu corrupta redintegrabantur, quomodo non vivemus, qui carnem illam & gustamus & manducamus?

Item:

Qui Baptismū receperūt, à tactu & cōmunionē salutaris Christi corporis non prohibentur. Quis præter Hamelmanum non agnoscat, quā multa sint secutura absurda Theologica, si ad literam accipias? An enim corpus ipsum Christi sensu externo gustatur, tangitur, cernitur, ingeritur in os, conficitur dentibus, digeritur in ventriculo?

Quā multa sunt etiā, quæ ex sententijs à Philippo collectis recenset Hamelman, quæ fortiter iugulant opinionem impiam de carnis Christi manducatione proprie sic dicta, qualem Hamelman defendit in impijs. ut super 6. cap. Ioh. Quando carnem comedimus: tunc vitam in nobis habemus, illi coniuncti, quæ vitæ effecta est, quod & alibi, iisdem propè verbis à Cyrillo repetitur. Et quod paulo ante quoque commemoratum est: Quomodo non vivemus, qui carnem illā & gustamus & manducamus.

Item:

Item: Sanctū Christi corpus ad immortalitatem & vitam aeternam nutriens cibus est. Item: Verus potus sanguis est Christi, quo radicatus mors evertitur atq; destruitur. Item: Propterea corpus & membra Christi sumus, quia per hanc benedictionem mysterij ipsum filiū Dei suscipimus. Item: Christus mensa est, in qua panes depositi sunt, in qua OMNES participatione corporis sui ad vitam aeternam aluntur. Item: Per mysticae benedictionis participationem, & visio verbo coniungimur. Item: Suo corpore credentes per communionem mysticā benedicens, & secū & inter nos unū nos corpus efficit.

Hac & similia, potestne Hamelman, pijs & impijs communia facere? aut si sine graui scelere id non potest, cui pro impijs tantopere pugnat, quasi ipsummet corpus Christi manducant, quod non hominis alicuius nobis similis & communis corpus, sed magis proprium viuificantis verbi corpus est?

O brutum Theologum verò, qui denuò nobis reponere audes, hæc Cyrilli verba: Gustamus Christi carnem & manducamus, non posse aliter intelligi, quàm de orali manducatione corporis Christi. Illud ergo Psalmi quoque quod frequenter ad cœnam Domini accommodant Patres: Gustate & videte, quam suavis sit Dominus, ad oralem ipsius corporis manducationem transferes? Vbi autem familiare suū præternaturale, supernaturale, insensibile, indiscibile?

pag. 93.

pag. 94.

Gustus iste non fit modo corporeo, sed spiritali.

Vrges

Quid sit Cy-
rillo, corp.
& spiritual.
vniri.

Vrget etiam antithesin apud Cyrillum:
Non tantum spiritualiter, sed corporaliter: *et res
petis participationem naturalem, vnionem corpora-
ralem, &c.* Sed fucum facis lectori: Quia cor-
poraliter & spiritualiter vniri Christo non
significat Cyrillo, corporali & spirituali mo-
do vniri, sed, vt ipse se interpretatur, secun-
dum corpus & secundum spiritum Christo
vniri, siue cum corpore, & cum spiritu seu
diuinitate Christi vniri. Vt corporaliter sit
idem, quod corpore tenus, siue quod ad cor-
pus attinet. Obiectum enim cui vnimur
(hoc est naturæ duæ in Christo) aliud cor-
porale, aliud spirituale est. Vnionis autem
modus vtrobique spiritualis est, id est, non
membris corporis, seu organis sensuum, sed
operatione Sp. S. perficitur, qui nos cum
corpore Christi, & cum eius diuinitate copu-
lat & coniungit, vt inde succum vitæ eter-
næ trahamus, & transformemur in ean-
dem imaginem à claritate in claritatem.

pag. 91.

Extra controuersiam est autem, quod
postremo loco allegas ex Cyrillo: *Dedit nos
bis se ipsum in sanctum verè cibum.* Sed noli
corrumperere natiuam sententiam Cyrilli
orali tua manducatione, quam si proprie &
ad literam vis intelligi, quantum à Caper-
naitis differs? quos acerrime reprehendit
Cyrillus, cuius te pro hac tua opinione, fru-
stra gloriaris, testimonia perspicua & clara
habere

habere: cum nullam tamen proferre potueris, neque deinceps proferre ullam unquam possis.

DE TESTIMONIIS GELASSIJ, Bede, & Bertrami.

Suspectum reddere lectori conatur Hamel, quod non totum locum Gelassij transcripserim. Atqui dedita opera omisi illa, quae ad disputationem contra Eutychem pertinēt, utpote ab instituto meo aliena. Interim Hamel, quod proprie ad scopum libelli mei attinget, non citra fraudem manifestam ex Gelassij loco aufert hæc verba: *Certe imago & similitudo Corporis & Sanguinis Christi in actione mysteriorum celebratur.*

Cum autem nescio quod aut quale præsidium causæ suæ in collatione personæ Christi & Eucharistiæ querere Hamelman videatur, non modo in hoc loco Gelassij, sed aliquoties etiam supra, in similibus aliorum patrum locis: breuiter me hinc expediam, cum in Tractatu meo de cœna, pluribus ea de re egerim. Hoc enim, non aliud Gelassius, hoc Theodoretus, hoc Chrysostomus, hoc Augustinus, hoc Cyprianus, hoc Iustinus Martyr argumento, contra Marcionem, Valentinianos, Eutychem ducto, ab Eucharistia voluit. *Symbolicæ seu imago non esset vera, neque rei verè existentis*

Quod reprehendere debebas Ham. proprie ad scopum pertinentis omittis Alia quæ alio pertinent omitti à me peruersè reprehendit.

pag. 229^s

M repræca

representatio nisi haberet antitypum. At Eucharistia est typus & symbolum mysticum corporis & sanguinis Christi. Ergo sicut se habet Eucharistia: Ita se habent corpus & sanguis Christi.

Manet autem substantia panis & vini in Eucharistia etiam facta consecratione seu mutatione sacramentali: Ergo multo magis in persona Christi manet veritas carnis, nec tollitur propter unionem personalem.

Item:

Integrum sacramentū constat in legitimo usu ex signo, pane & vino, & re signata, id est, communionem corporis & S. Christi. Ergo & mysterium principale, hoc est, vnus & integer Christus ex duabus, quibus constat naturis non mutatis permanet.

Consideret autem lector collationem hanc fieri in genere tantum, non in specie unionis. Est enim utrobique vnio qua ex duabus rebus diuersis suo modo constituitur vnum aliquid: sed in Christo vnio est personalis: In sacramentis vnio sacramentalis: vnde non sequitur, copulatio substantialis panis & corporis Christi, qualem Hamelman sibi imaginatur, quasi absolute & substantialiter vnum fiant panis & corpus, sicut personaliter vnum quiddam, id est, vna persona sunt Logos & caro assumpta.

Quæ Ham. ex dist. 2. de conf. c. competimus præterea citat, mirum est, non videre, non agnoscere cum, sacramentaliter à

Gelasio

Gelasio dici: *Comperimus quod quidam sumpta Phras. Sacra- tantūmodo SACRI Corporis PORTIONIB*
à calice sacrati cruoris abstineant. Sufficiat vel
vnā hoc Augustini testimoniū, de locutionis
hui⁹ Sacramētalis genuino sensu. Nec quādo
māducam⁹, inquit August. partes de illo facimus, &
quidē in Sacramento sic fit, & norūt fideles, quom
modo manducēt corpus Christi: Vnusquisque acci-
pit partem suā, vnde & ipsa gratia partes vocātur.
Per partes manducatur, & manet integer totus in
cælo, totus in corde tuo.

Vbi verò est oralis manducatio ipsiusmet
 corporis Christi in dicto Leonis, quod Ha- Ad Cler. &
 mel. citat: *Nec ab infantium linguis veritas Pop. Con-*
corporis & S. Christi inter communiis sacramenta stantiū.
fidei tacetur (scilicet contra Eutychianos) Quia in Contra oralē
illa mystica distributione spiritualis alimonie hoc manduc. ip-
impertitur, hoc sumitur, vt accipientes virtutem sius corpo-
cælestis cibi, in carnem illius qui caro nostra factus ris.
est transeamus.

In Bedæ testimonio ex cap. 22. Luc. quod
 citaueram post verba illa (*pro carne & sanguine pag. 97:*
ne agni, sue carnis sanguinisq; Sacramentum)
 Omittit Hamelman fraudulenter (*in panis &*
dini figurā substituit.)

Audet etiam gloriari, nihil hinc probari
 posse, quod sibi sit contrarium: cum hoc Stolidā glo-
 ipsum, quod Beda ait; *Novum pascha in re- riatio, Hami*
demptionis memoriam frequentari: Et Christum
pro carne & S. agni sacramentum sue carnis &
M. 2 sanguinis

*sanguinis in panis & vini figura substituisse, evi-
denter refutet alleuerationem Hamelman.
(quod Panis propriè & simpliciter sit Corpus
Christi.)*

Planè autem silentio præterit alterum
Beda dictum à me citatum: *Quia panis caro
nem confirmat, vinum verò sanguinem operatur
in carne: hic ad Christi corpus mysticè seu signifi-
cativè, illud refertur ad sanguinem. Num &
hoc sibi contrarium esse negabit?*

Sacramen-
tal. locutio.

Dictum verò aliud, in quo est sacramen-
talis locutio recenset, vt lectori imponat,
quasi docuerit Beda, Oralem manducatio-
nem corporis propriè intellectam: In homil.
Epiph: *Corpus & sanguis illius, non in fidelium
manibus ad perniciem ipsorum funditur & occidit-
tur, sed fidelium ore sumitur in salutem. Sed &
ex locis superioribus discere poterat senten-
tiam huius locutionis: & ex ijs dictis, quæ
ipse contra se porro allegat. An enim quia
Beda ex August. ait (Christus QVOD AM-
MODO ferebatur in manibus suis, quando panem
benedictum porrexit discipulis) non satis
perspicue docet, panem non simpliciter
Corpus Domini esse: Et quid cum orali
manducatione Corp. & S propriè sic dicta,
commune habet, quod ait nos humile Christi
corpus comedere, aggratulanô eius natiuitati, &
sanguinè eius bibere, conformando nos eius passioni.*
vnum

Num orali manducatione aggratulamur,
num ore conformamur ei?

Quid verò dubij habet (super Num. 5.)
Oblatio quae super altare offertur est corpus Christi in Ecclesia. Et quorsum iubet me Hamel. ex Beda probare, quod Corpus Christi non sit, non detur in Cœna Domini sumentibus? cum sit hoc extra controversiam, modò ipse addita-
menta sua non asluat: de præsentia corporali in pane, & orali manducatione proprie sic dicta.

Postulatio
Hâ. ineptæ

Postremò Bertramum, ut suspectum, satis audacter sed immeritò rejicit: Et ex eo tamen probare me iubet, quòd corpus & sanguis Christi non ore sumantur? At Trithemius Bertramum hunc Presbyterum in divinis scripturis valdè peritum fuisse ait, & inter caetera ingenij dona, clarum eloquio, nec minus vita, quàm doctrina insignem. Melanthon Augustini studiosū fuisse inquit (ut ferè illa aetas tota fuerit, quam Bertramus etiam sequatur in responsione, quid sit de symbolo C. Dominicae sentiendum. Sed & liber ipse authorem satis commendat. In quo tum dicta scripturae inter se conferendo, tum Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Fulgentij, Isidori testimonia citando, nihil novi, nihil alieni à fide Christiana, & veteris Ecclesiae consensu proferre se demonstrat.

pag 97. 98.

Ham. Bertramū contumeliosè rejicit.

- Incogitantia & inscitia Ham.** Ham. verò apparet, ne quidem scopum libri attentius considerasse. Fingit enim statum questionis fuisse, *An verè, corpus Christi, in cruce traditum, & sanguis effusus, aut non verè sed figuratè & typice in Cena exhibeatur.* Et posteriori opinioni Bertramū assensisse ait, sic tamè ut refutata Transubst. dicat manere panem & vinū, verū cum ijs invisibiliter corpus & s. Christi distribui, quæ non ratione & sensibus, sed fide, percipiuntur. Sunt autem hæc contraria, quæ Bertramo tribuit Hamelman. Nam fide accipere corpus & S. Christi, est verè accipere, nisi fortè verè accipi nihil putat, nisi quod ratione aut sensu accipitur: Quo Manducatio vel imaginaria, vel Capernaiticus esus corporis Christi introducitur. Deinde non de obiecto communionis nostræ cum Christo disputat Bertramus (Non enim, inquit, putetur in mysterio sacramenti corpus Domini vel s. ipsius non à fidelibus sumi, Quandoquidem fides non quod oculis videt, sed quod credit, accipit) Sed de locutione sacramentali in his verbis: Hoc est Corpus meum: Hic est sanguis meus, differit potissimum, Et panem (qui corpus) & calicem (qui sanguis Christi appellatur) docet figurā esse, quia mysterium: Mysteriū enim, inquit, dici non potest, in quo nihil est abditum, nihil à corporalibus sensibus remotū, nihil aliquo velamine tectum. At ille panis, qui per sacerdotis ministeriū, Christi corpus efficitur, aliud exterius

vius humanis sensibus ostendit, & aliud interius
 fidelium mentibus clamat. Exterius quidem panis
 quod ante fuerat forma præteritur, color ostens-
 ditur, sapor accipitur. Ast interius longè aliud,
 multoq; pretiosius, multoq; excellentius intimatur,
 quia cœleste, quia divinum, id est, Christi corpus
 ostenditur, quod non sensibus carnis, sed animi fa-
 delis contuitu, vel aspicitur, vel accipitur, vel con-
 meditur. Vinum quoq; quod sacerdotali consecra-
 tione Christi sanguinis efficitur Sacramentum, aliud
 superficiei tenus ostendit, aliud interius continet.
 Quid enim aliud in superficie, quam substantia
 vini conspicitur? Gusta, Vinum sapor: Odora, vinum
 redolet: Inspice, vinicolor intuetur. At interius
 si consideres, iam non liquor Vini, sed liquor san-
 guinis Christi credentium mentibus, & sapit, dum
 gustatur, & agnoscitur dum conspicitur, & pro-
 batur, dum adoratur. Hæc ita esse, dum necesse po-
 test abnegare, claret, quia panis ille vinumq; in
 GRATIA Christi corpus & Sanguis existit.

Hinc verò conficit Bertramus (id quod
 ad alteram partem responsionis ipsius pertinet) differentiam esse inter corpus quod per myste-
 rium existit, atq; ore fidelium in Ecclesia sumitur: & corpus quod passum est, & sepultum, & resura-
 xit, & ad dextram Patris sedet. Hoc enim
 proprium Salvatoris Corpus existere ait, cuius
 visionem credentes desiderant, quoniam ipsum est
 caput nostrum, & in ipso viso satiabitur desiderium
 nostrum.

Summa se-
 cundæ partis
 libri Bertrami

151.

At in illo, quod per mysterium geritur (id est, panis, qui corpus Christi est sacramentaliter) figura est, non solum proprii corporis Christi, verum etiam credentis in Christum populi, veriusq; namq; corporis, id est, & Christi quod passum est & resurrexit, & populi in Christo per Baptismum renati, atq; de mortuis vivificati figuram gestat.

Addamus etiam, inquit, quod iste panis & calix, qui corpus & sanguis Christi nominatur, memoria representat Dominicae passionis sive mortis, ut quod gestum est in praeterito, praesenti reuocet memoriae. (Quomodo ergo panis iste substantialiter est Corpus ipsum, quod est passum & mortuum ?

Bertram. dictū
contra
Oral. manduc.

Quis non videt, quā procul à scopo libelli Bertrami Hamel. aberrat? Qui si testimonium illius requirit contra orale manducationem Corporis Christi proprie sic dicti, age vel vnum hoc audiat & legat: Num, inquit Bertramus, Panis iste, secundum hoc, quod videtur, quod corporaliter sumitur, quod dente premitur, quod fauce glutitur, quod receptaculo ventris suscipitur (Audis definitionem oralis manducationis) aeternae vitae substantiam subministrat? Isto namq; modo carnem pascit mortuam, nec aliquam subministrat incorruptionem, (ubi ergo Hamelman. paradoxon tuum? quo pugnas, Corpus ipsum Christi oraliter comestum, esse causam resurrectionis corporum nostrorum.) Neg. dici verè potest, ut quicumq;

quicumq; hunc manducaverit, non morietur in eternum. Et hoc enim quod sumit corpus, corruptibile est, nec ipsi corpori potest prestare, ne moriatur in eternum, quoniam quod corruptioni subiacet, eternitatem prestare non valet. Est ergo in illo pane (mysticè nimirum) vita quae non oculis apparet corporis, sed fidei contuetur aspectu. Qui etiam panis vivus, qui descendit de caelo, existit, & de quo verè dicitur: Quicumq; hunc manducaverit, non morietur in eternum, & qui est Corpus Domini (videlicet propriè sic dictum.)

Hæc copiosè explicat Bertramus, non ex sua, sed Ambrosij autoritate, cuius hæc verba sunt: Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ vestræ substantiam subministrat.

DE DICTIS PASCHASII.

Vt autem Bertrami librum, aut non legit Ham. aut non intellexit: Sic multò minus Paschasij mentè affecutus est, ex quo citat hæc verba: *Quoties bibis hunc calicē, aut mā-
ducas hunc panē, non alium sanguinē Putes bibere, quā qui pro te effusus est, & corp⁹ quod pependit in cruce.* Quali verò cum Bertrami sententia hæc pugnent? ac non potius Paschasij liber totus idē cū Bertramo doceat: *videlicet foris,*

Ham. Paschasij mentem prorsus non intelligit. pag. 28.

Perpetua
sententia
Paschalis.

foris, exterius, sensu ipso bibi ex calice, & comedi
panem, qui non sit substantialiter sanguis & cor
pus Christi, sed huius sacramentū seu mysterium.
Interiorius verò fide percipi ipsum corpus pro nobis
passum, ipsummet sanguinem pro nobis effusum.
Nam qui Paschadium diligenter & atten
tè legerunt, ij hanc perpetuam sententi
am esse agnoscent: Quod omnia, quæ in myste
rijs fiunt & peraguntur, aut exteri⁹ aut interior
fiunt. Exterius quæ fiunt, visibiliter, carnaliter, cor
poro visu & gustu: Ista autem quæ interi⁹ fiunt,
intelligibiliter, spiritualiter, palato mentis, & qua
su fidei ab homine interiori percipi.

DE DICTIS BERN hardi.

Bernhardi loca à me allegata omittit H^a.
Simulat tantum obiter, sibi contrarias non esse
similitudines inde prolatas de natura sacramentor
um, quam exemplo annuli & investitura Bernb.
Bernh. sen-
tentiã prorsus
ouertit ima-
ginationes
Ham.
declarat. Cur igitur somnium retines Ha
melmane de substantiali inexistencia corpo
ris in pane? An enim hæreditas substantia
liter est in annulo? Quo simili expressè vti
tur Bernh. Quomodo autem cum Paradoxo
suo (quod corpus Christi propriè loquendo manus
ministri detur) conciliabit Ham. hæc verba,
quæ ipse ex Bernhardo citat. serm. de Cœna
Domini. Nota quod Christus in cœna illa missa
743

rans & manus, cibans & cibus, condiva & con-
 vitiū, offerens & oblatio est. In quam sen-
 tentiam & Paschasius dixit cap. 18. *Quis car-*
nem ipsius & S. nisi AB EO iure accipit (VIVS
est caro? Et ideo alius accipit mysterium ad iudiciū
damnationis, alius virtutem mysterij ad salutem,
Quia qui sine pœnidētia & correctionis venia au-
sus est temerare mysteria, iudiciū excipit, Dum co-
gitat, nihil amplius quàm quae videntur, nec in-
telligit miser, quod nunquam caro Christi nisi de
manu eius & sublimi ara, vbi Christus Pontifex
futurorū bonorū assistit, iure accipitur (alioquē
enim nec caro nec sanguis est, sed iudicium quod
percipitur. Quia sine donante nullū malē præsua-
mentib⁹ donū ex Deo præstat.)

Contra opi-
 nionē Ham-
 quod mini-
 stri ipsum
 corpus C.
 propriē lo-
 quendo ma-
 nu tua tene-
 ant.

Sacramentaliter autem à Bernhardo dicta
 sunt quæ Ham. addit. *Ad mensam Altaris fr-*
quētins accedūt, vtpōte Deū suū MANU & ORE
contrectaturi. Interea discrimen signi & rei
signatæ clarē monstrant hæc Bernh. verba
Quod videmus (atque ita etiam quod ore comedia-
mus) species panis est & vini, quod autem sub
speciebus illis (id est, pane & vino, tanquā signis
mysticis) credimus: verum corpus est, & verus f-
quod pependit in cruce & qui ex latere ei⁹ fluxit.
 Hic adde Hamel. quod est in syngram-
 mate sueuico: *Ventrem quod terimus: mentem*
quod credimus intrat. Propria autem locutio
 est ista, quam rursus ex Bernhardo citas:
Sand in mensa vna, de vno pane consecrato, Petrus

Sacram. lo-
 cutio,

& Iudas accepit, bonus in vitam, pessimus in peccatum, Bonus in salutē, pessimus in mortem. Quod totum adhuc in Ecclesia completur in Sacramento altaris: Bonis quidem in bonum fruuentibus: Caeteris vero & immundis non sic.

Quæstiones
Nam, ambi-
guæ.

Quam belle autem me iubet Hamel. probare, Bernbardum dicere, Christi corpus non esse, non sumi in C. D. non ore sumi? An enim non satis responsum est, ad ambiguas istas quæstiones, cum in ipso libello meo allegavi ex Bernh. Datur annulus ad investendum de bona re ditato aliqua, & signum est, ita ut iam dicere possit qui accepit, Annulus non valet quisquam, sed hæreditas est, quam quaerebam. IN HUNC itaq; modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua (id est, communionem sui Corporis & omnium beneficiorum suorum) investire curavit suos: ut INVISIBILIS gratia SIGNO aliquo prestaretur &c. Est igitur in cœna Corpus Christi & sumitur in sacramento: Sed ut aliter annulus, aliter hæreditas. (Nam ille manu sumitur, hæc animo præhenditur) Sic aliter sacramentum externum, manu & ore Corporis, aliter res sacramenti, ore & manu cordis seu animi, id est fide.

AD CONCLUSIONEM Hamelmaniacam.

Non audet Hamelman. ipsa Epilogi mei
verba

verba recitare integre, in quibus Phil. Mel.
locum ex Epistola ad Ioh. Brentiū recensui:
*Video multa veterum scriptorum testimonia esse,
quae ABSQVE VLLA ambiguitate verborum
mysterium Cane Dominica ἑπομιναῖς seu sa-
cramentaliter explicant: Contrariae sententiae aut
recentioris sunt aetatis, aut spuriae. Consideran-
dum est igitur, an antiqua sententia defendatur.
Vehementer autem opto, piam Synodum de hac con-
troversia iudicium facere sine sophistica, & sine
tyrannide. Et rursus. Tantum teoro, ut de hac
re nihil temerè statuas, sed deliberes etiam cum
veteri Ecclesia.*

Ham. omi-
tit fraudul-
ter, & aper-
tissime sibi
aduersari
videt.

Addidi verò & loca quaedam eiusdem
Phil. Melanth. ex Epist. ad D. Alb. Hard.
qui in Ecclesia Metropolitana Bremensi fi-
deliter olim docuit, etiam in exilium postea
ire iustus est, non Archiepiscopi, non Capi-
tuli, non civium Bremensium consilio & vo-
luntate: sed aduersariorum quorundam su-
orum, qui tūm in ministerio Ecclesiae & Se-
nato erant, iniusta postulatione ad Ordines
Sax. inferioris, qui citra infamiam personae,
& condemnationem causae, Hardenber-
bergium ad sedandos saltem tumultus ad-
uersariorum secedere ex urbe iusserunt.

D. Albert.
Hardenber-
gius.

Quē postea Illustris. Comes Christopho-
rus Oldenburgensis benignissime secum
habuit, donec in Phrisiam vocatus, Emb.
de.

da, vbi aliquot annos docuerat, pie sancteq;
mortuus est.

Compellatio
Ham. ad Ar-
chiepiscopū
& Capitulū
Bremens.

Ad hunc ergo D. Hardenbergium à me
in postremo Epilogo allegatarum D. Phi-
lippi Epistolarum occasione, *ωρο φάσις*, id
est, non causam iustam, sed præextum ar-
ripit Hamelmanus peculiariter compellendi Re-
verendiss. ac Illustriss. principem D. Iob. Adolph.
Archiepiscopū Bremens. Ducem Holsatiae &c. &
summi templi in Ecclesia cathedrali Collegiū. Idq;
eum in modum facit, vt fraudulenter, &
conscientia mala omittat loca ipsa D. Phi-
lippi, quæ facile apparet sudem fuisse in ipsi-
us oculis.

Sic enim D. Philipp. *De cœna Domini MANIFESTA est antiquitatis sententia: Vtinam in rei tantæ explicatione dexteritas in iudicandis veterum sententijs potius adhibita esset, quàm contentionis asperitas.*

Item:

Quàm dissi-
mile iudiciū
est Melanth.
de patrū sen-
tentia, quàm
inepti & sto-
lidi Ham.

*Vellem te COLLEGIO vestro exhibere non
disputationem, sed tantum collectionem veterum
Testimoniorum Augustini, Ambrosij, Prosperi,
Tertulliani: Et Græcorum, Theodoret, Macarij,
Basiliij, Nazianzeni, Dionysij, Origenis, Cle-
mentis. Ex his ostendas, Papistiçū dogma (de præ-
sentia corporali & manducatione Orali ipsiusmet
corporis Christi propriè loquendo) novū esse. Non
fuit autem novū dogma invehendum in Ecclesiam
& nova adoratio instituenda. Hæc testimoniorū
com-*

commemoratio plus prodest argumentis. Testi-
monia quæ illi pro α τ ω λ α τ ρ α citant, nova sunt.

Item:

Non crucior dubitatione: cum antiquitatis
sententia sit manifesta: Sed dolore ingenti excru-
cior, quod multi tantum ex consuetudine iudicant,
nec inquirunt quid vetus Ecclesia senserit. Sed non
ta testimonia, & sparsa mirabilibus imposturis
arripiunt. Hæc ergo, quid causæ fuit, cur o-
mitteres Hamelmane? scilicet, ut huic ve-
ris. constantissimæq; asseuerationi D. Phi-
lippi, quam occultasti, supponeres futilis.
tuam vanissimamq; iactantiam, qua, si tuus
liber (At qualis? indicent, qui nostra cum tuis Vanissima
conferre volent) legatur, Thra sonice affirmas Res iactantia
verendis Archiepiscopum, & Capitulares Ecclesie Ham.
Metropol. Brem. visuros esse, quam falsò, quam
fraudulenter patres citaverim: qui omnes tecum
sentiant, tuam doctrinam defendant.

Et quasi diffusus prioribus tuis miscella-
nijs, de novo attexis dicta quædam LEONIS
& GREGORII, quæ cum sacramentali locu-
tione consent, tu inepte & contra mentem
horum scriptorum, proprie & simpliciter
vis accipi. Ut cum Leo serm. 6. de Ieiun.
scribit: Hoc ore sumitur, quod fide creditur,
id est, Fide creditur sacramentum esse veri
corporis Christi: Vnde contra Manicheos &
Eutychianos sequitur, Christum retinere
verum corpus. Id ergo non imaginarij, non
ficti-

De dicto
Leonis: Hoc
ore sumitur,
quod fide
creditur.

fictitij, sed veri & naturalis corporis Sacramentum (quod tale esse fide creditur ab ijs, qui Eutychiani non sunt) ore sumitur. Hanc sententiam esse Leonis, totus contextus ostendit, & hæc quæ Ham. ipse contra se allegat: *Sic sacrae mensae communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Domini & sanguinis ambigatis. Et mox: Frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id, quod accipitur, disputatur.*

Item Sermon. 4. Quadrag. Manichæi ore indigno Corpus CHRISTI suscipiunt, Sanguinem autem redemptionis nostrae haurire omnino declinant: Videlicet morem illorum, arguens, qui distractionem symbolorum facientes, pane Euchar. utebantur, calicem aspernabantur.

Gregorij etiam dicta, non alium requirunt, præter ipsum, interpretem. Quod enim lib. 4. Dialog. cap. 48. inquit: *Eius Carnem ibi sumi, cuius sanguis iam non in manus infidelium, sed in ora fidelium fundatur: Et, non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauriri sanguinẽ Christi: Id ipse his verbis perspicue exponit: Quando sacramentum passionis eius ore ad redemptionem sumitur: Et in Sacramento Dominicum Corpus modo sumimus. Nec verò aliter Sanguis CHRISTI in ora funditur, quàm caro eius in partes diuiditur.*

Itaq;

Itaque cum Sacramentaliter hoc intelligi necesse sit, cur illud etiam non de sacramento sanguinis intelligatur? Coniungit autem hæc duo Gregorius: *Quid prodest corpus & sanguis illius, ore percipere, & ei peruersis moribus contraire? Ita eius corpus ibi sumitur, eius caro in populi salutem, PARTIVR, eius sanguis, in ora fidelium funditur.* Sic in hom. 22. in Euang. *Quid namq; sit sanguis agni, iam non audiendo, sed bibendo didicistis (in visu Eucharistiæ, in quo, ut lignum & res signata differunt, sic suo vtrumq; modo percipitur: Idque sequentia verba de vtroque poste ostendunt) Qui sanguis super vtrumq; posilem ponitur, quando non solum ore corporis, sed & ore cordis hauritur.*

DE DICTIS LANFRANCI.

Sed & Lanfrancum citat Hamelman defensorum dogmatis de Transubstantiatione, & egregij illius decreti in Reuocatione Berengarij authorem: in quo dicitur, *Corpus & sanguis Christi sensualiter, non solum in sacramento, sed in veritate, manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.* Hæc si probas Hamelmannem, ad literam intellecta, videne secundam glossam Iuris

Can. in hæresin multò peiorè incidas, quàm Berengarij fuit.

Lanfranco addit Rupertum Tuitiensem Abbatem, qui circa annum 1114. claruisse scribitur, postquam invaluerat dogma Pontificium de mutatione substantiali symbolorum Eucharistiæ.

pag. 101.

Anathematismus Ham.

Non de verbis seu locutionibus sed de sensu locutionum quæritur.

Retorsio in Ham.

Quid verò ex his Hamelmanus infert? Quando ergo ita sint Orthodoxi Catholicæ Ecclesiæ & eruditæ antiquitatis patres locuti: Nonne ergo sequitur, quotquot reclamant, sint hæretici, & pro hæreticis habendi? O conclusionem fortem, vel propter geminatum illud, Ergo, Ergo. Verum non in verbis, sed in sensu est hæresis: Vide ergo Hamelmane, ne in foueam incidas, quam fodere alijs conaris.

Quid sentiant secundum scripturæ sacræ analogiam, Orthodoxi Catholicæ Ecclesiæ atque eruditæ antiquitatis patres, non extua, sed ex illorum interpretatione discernendum est, cum quisque optimus sit verborum suorum interpres. A sententia verò Orthodoxa, quam evidentissimè demonstrat vnanimis consensus doctrinæ veteris, & collatio dictorum, & series disputationis in scriptis Patrum, cum tu *δὲ δὲ αὐτῶν* discedas Hamelmane, vide, ne, si prætextu patrum

patrum pertinaciter errorem tuum tuearis,
illi ipsi te, vt hæreticum condemnent.

De me vero quod postulas, vt Reverendiss.
& Illustriss. Archiepiscopus Bremensis me tan- Hamelman
quam hæreticum ex Ecclesia Bremensi ejiciat: instar Cai-
Spero equidem principem optimum altera phæ alterius
mihi aurem integram servaturum esse, & sævum ac
quod Paulo (de quo clamabant Iudei Act. 21. crudele in
& 22. Tolle hunc de terra: Non enim fasest via me decre-
vere talem) Romanus Magistratus, quanqua tum statuit,
Ethnicus præstitit, vt & potestatem ei face cui Psalmo
ret dicendi ad populum: & causam eius co- illud oppo-
gnosceret vocatis aduersarijs: Idem multo no: Deside-
magis, Christianū principē, Ecclesiæ Chri- rium impio-
sti præfulem, confido facturum esse, vt le- rum peribit.

Eandem æquitatem moderationemque
mihi polliceor, de Reuerendo Collegio seu
Capitulo, cuius manus auxiliares Ham. re-
quirit, in me, vt ait, tanquam lupo de grege pioriū
arcendo, & cobibendis hircis mihi adherentibus,
quos neq; ulla ex parte conuicit ullius erro-
ris aut hæreseos: neq; colloquium nostrum
expetiuit vnquam, vt Iodocum Glaneum
(quem vt sui similem hîc laudat) publicè
côstat à Senatu Reipub. Brem. (cui vt magi-
stratui suo legitimo ille obedientiam in re
tam

tam pia & sancta debebat) toties iussum, vt
 mecum & cum D. Widebramo p. m. collo-
 queretur, & quidem sine vlllo causæ suæ præ-
 iudicio: pess. tamen conscientia disputatio-
 nem omnem de controuersijs ab ipso contra
 ministerium Bremense motis detrectasse
 penitus: nec desijisse tamen schisma à se exci-
 tatum, alere, fouere, augere, adeo vt pere-
 grino etiam pastore ad Baptismum infantu-
 lo suo administrandū, in ædes priuatas euo-
 cato, cum se totum à ministerio reliquo le-
 iungeret, atq; ab Ecclesia publica separaret
 ipse, causam necessariam præbuerit Magi-
 stratui remouendi eum à statione pristina.
 De quo iam pridem historica extat commemo-
 ratio à Senatu amplissimo huius Reipub.
 perscripta, quàm non sum veritus, etiã mee
 contra Hamelm. Responsioni Germanicæ
 ante annos decem mihi atrocibus iniurijs ab
 eo extorta inferere: ad quem ne $\gamma\pi$ quidẽ
 respondit vel Glaneus vel Patronus eius Ha-
 melman.

Qui sub finem huius scripti sui ex senten-
 tijs Patrum à Melanthonẽ olim collectis lo-
 ca quædam iterum allegat, sed quæ contra
 me nihil faciunt: nullum est enim authenti-
 cum testimonium in eo libello, quod in ge-
 nuino

nuino sensu non amplectar: Et corpus Christi adesse in cœna, quod ad KOINONIAN cum fidelibus, neque negavi vnquam, nec deinceps, Deo iuuante negabo: Panem etiam & vinum Eucharistici (quæ non substantialiter, sed sacramentaliter corpus & sanguinẽ Christi esse profiteor) non vt Ham calumniatur, simpliciter absentis, sed quò ad cõmunionẽ verè nobis præsentis corporis symbola esse agnosco.

De cæteris verò, quæcunque ex Epilogo sententiarum Philippi citat Hamelmanus iam pridem publicè respondi, in octaua parte argumentorum Philippicorum, quæ si legit Hamelman, cur non refutat? Sin refutare non potest, cur sycophanticè lacinias hinc inde arripit, easque sinistrè detorquet contra Melanthonis natiuam sententiam, in qua ad extremum acquieuit?

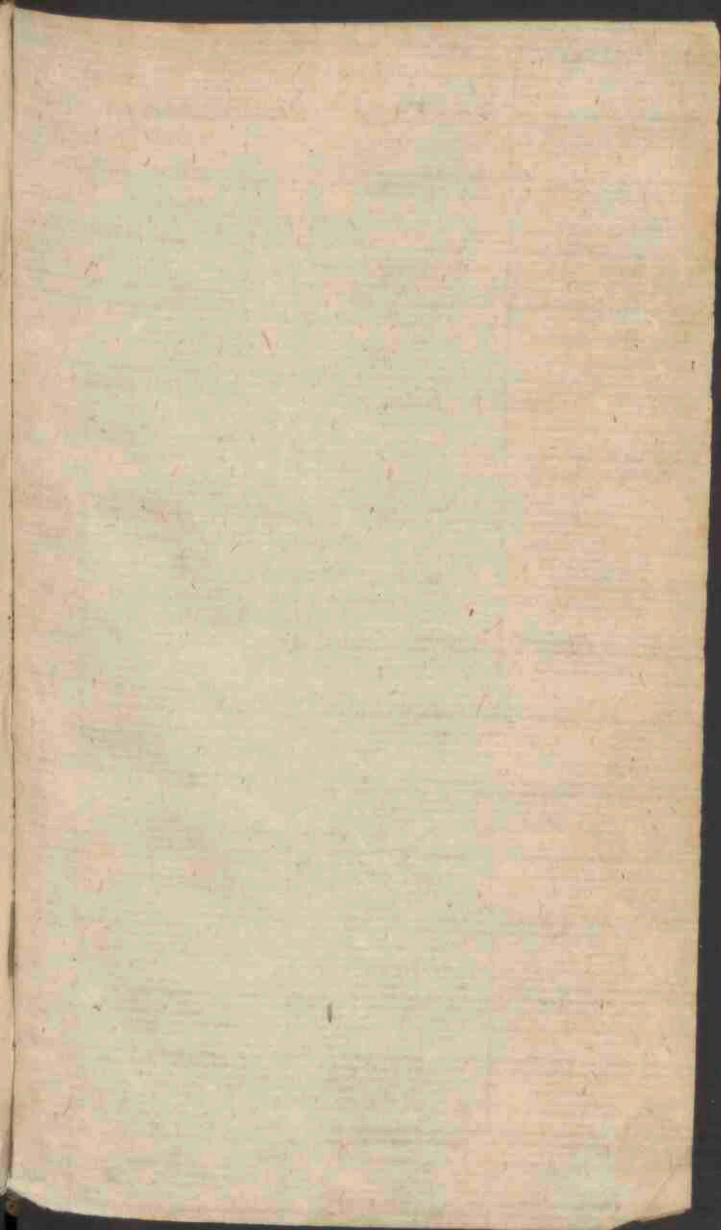
Quia vero perpetuò inculcat Hamelman, Thalonismos istos suos (*Ea quæ contra me in libro suo protulerit, luce meridiana esse clariora, & ex his iudicium fieri postulat, de causæ suæ bonitate, & mea, quam vocat hæresi (vt quidem & Paulo Actor. 28. obijciebatur Christianorum hæresis.)*) rogo lectorem cuiuscunque ordinis, vt quid Hamelmaniacæ iactantiæ tribuendum sit, ex collatione singularum partium

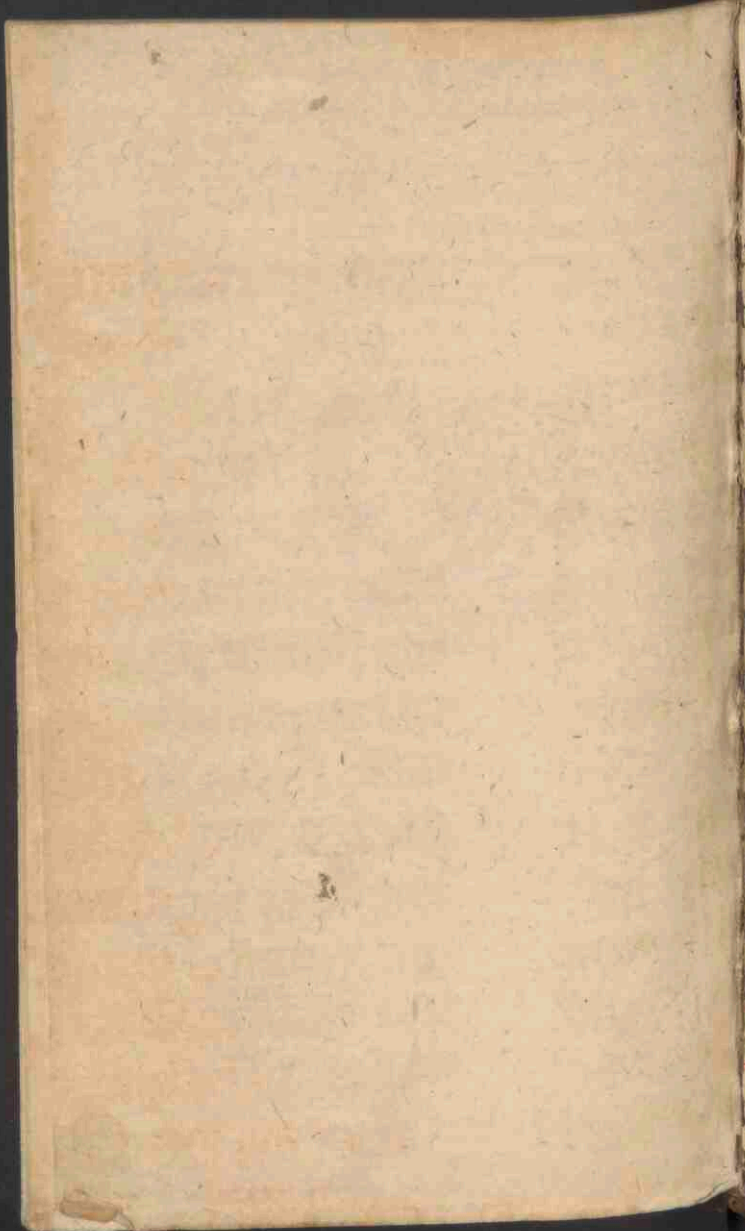
tuam meæ responsionis cognoscere ne gra-
uetur.

Filium Dei autem oro, vt veritatem
suam à tenebris errorum vindicet, & amo-
rem veritatis & pacis largiatur serió
ipsum quærentibus.

AMEN.

semper
oper tu
m. **D**er eun
xon ihm
ntai qui te
n tregnat
tid. **P**er
die ulox a
nta nini. **H**
num. **E**t
of. **A**gn
nca mun
r. **A**gn
Vccata

s. **A**g 5257-
wa nec - 61

dam iparatio salut

Amē.

Dne ihu xpe fili
duni qui ex ve
tate patris coopera
spu sancto per mor
tuam mundum ui
casti. libera me quod
per hoc sacrosanctum
corpus et sanguinem
uni a cunctis iniquit
tibz meis. et ab uniu
malis. et fac me tu
semper obedire man
na. et numo. me

